

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΚΗΡΥΞ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ

Έτος Ιδρύσεως 1964 Τρίτη Περίοδος Ιανουάριος - Φεβρουάριος 1996 Αριθμός Τεύχους 88-89

Ο ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΚΗΡΥΞ

Έτος Ιδρύσεως 1964

Τρίτη Περίοδος

Αριθμός Τεύχους 88-89

Ιανουάριος - Φεβρουάριος 1996

Ετήσια Συνδρομή £10

Διευθύνεται από Συντακτική Επιτροπή

5 CRAVEN HILL, LONDON W2

TEL: 0171-723 4787

FAX: 0171-224 9301

ORTHODOX HERALD

OFFICIAL PUBLICATION OF THE ARCHDIOCESE
OF THYATEIRA AND GREAT BRITAIN

5 CRAVEN HILL, LONDON W2

TEL: 0171-723 4787

FAX: 0171-224 9301

First Published 1964

January - February 1996

Third Period

No: 88 - 89

Ο πρώτος Ελληνικός Ορθόδοξος Ναός, ο οποίος ανηγέρθη υπό του Αρχιεπισκόπου Σάμου Ιωσήφ Γεωργηρίνη το 1677, εις την περιοχήν του Σόχο Λονδίνου. Κατεδαφίσθη το 1936.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

3. Πατριαρχικά Γράμματα.
4. Μήνυμα Σεβ. Αρχιεπισκόπου Θυατείρων επί τη Ανατολή του Νέου Σωτηρίου έτους 1996.
- 5-6. Προσφώνησις Πρωτοσυγγέλλου Αρχιμ. Αθανασίου Κ. Θεοχάρους, Τελετή Βασιλόπιττας, 31.12.1995.
6. Καθαίρεση Κληρικού.
6. Ψήφισμα Γενικής Συνέλευσης της Ελληνικής Κυπριακής Αδελφότητας προς το Σεβασμιώτατο.
6. Αγιασμός των Υδάτων στην Κοινότητα Αγίου Γεωργίου Kingston.
- 7-8. Εγκύκλιος Σεβ. Αρχιεπισκόπου Θυατείρων κ. Γρηγορίου με την εύσημη μνήμη των Τριών Ιεραρχών και της Εορτής των Ελληνικών Γραμμάτων.
8. Μήνυμα Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων της Ελλάδος με την ευκαιρία της Εορτής των Τριών Ιεραρχών.
9. Μήνυμα της Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου με την ευκαιρία της Εορτής των Τριών Ιεραρχών.
9. Χαιρετισμός Γεν. Προξένου της Κύπρου με την ευκαιρία της Εορτής των Τριών Ιεραρχών.
- 10-17. Γεωργίου Μπαμπινιώτη, Γλώσσα και Παιδεία στους Τρεις Ιεράρχες.
- 18-20. Οικον. Αναστασίου Δ. Σαλαπάτα, Κοινή Ελληνιστική, Η Γλώσσα της Καινής Διαθήκης. Προσφώνηση Ιεροδιακόνου Παναγιώτη Ντικ κατά την εις Πρεσβύτερον χειροτονίαν του.
- 21-22. Αρχιμ. Ησαΐα Συμωνοπετρίτη, Συνάντηση με τους Έλληνες φοιτητές στο Πανεπιστήμιο του Kent (Canterbury).
23. Encyclical of H.E. Archbishop Gregorios on the Feastday of the Three Holy Hierarchs.
- 24-25. Sermon by H.E. Archbishop Gregorios delivered in the Chapel of Royal Holloway on Sunday 25th February 1996, The Presence of God in His People.
- 26-29. Archim. Ephrem Lash, A Sermon preached before the University of Cambridge.
- 29-30. Χάρη Μεττή, Η ίδρυση Ημερησίου Ελληνικού Σχολείου στην Αγγλία.
- 31-32. Χρονικό Αρχιεπισκόπου Θυατείρων και Μεγ. Βρετανίας κ. Γρηγορίου.

ΠΑΡΑΚΑΛΕΙΣΘΕ Ν' ΑΝΑΝΕΩΣΕΤΕ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΣΑΣ ΣΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΚΗΡΥΚΑ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ιερώτατε Αρχιεπίσκοπε Θυατείρων και Μεγάλης Βρετανίας, υπέρτιμε και έξαρχε Δυτικής Ευρώπης, εν Αγίω Πνεύματι αγαπητέ αδελφέ και συλλειτουργέ της ημών Μετριοτήτος κύριε Γρηγόριε, χάρις εἴη τη υμετέρα Ιερότητι και ειρήνη παρὰ Θεοῦ.

Ασμένως ἐλάβομεν το ἀπό της ιβ του λήγοντος μηνός Ιανουαρίου γράμμα της υμετέρας αγαπητῆς Ιερότητος, γνωρίζουσης ἡμῖν τα περὶ του επικείμενου πανηγυρικοῦ εορτασμοῦ των Ἑλληνικῶν Γραμμάτων ἐπὶ τη μνήμῃ των τριῶν Ἱεραρχῶν και περὶ της προσκλήσεως του ἐλλογιμωτάτου Καθηγητοῦ του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κυρίου Γεωργίου Μπαμπινιώτου, ως κυρίου ομιλητοῦ, αιτουμένης δε τας ἐπὶ τούτῳ ευχὰς και εὐλογίας της Μητροῦς Ἐκκλησίας.

Προαγόμενοι νυν εἰς ἀπάντησιν διὰ τῶνδε των Πατριαρχικῶν ημῶν Γραμμάτων, ἐν πρώτοις συχαίρομεν τη υμετέρα Ιερότητι, τοῖς περὶ αὐτὴν ἀδελφοῖς Θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις, και τοῖς λοιποῖς Κληρικοῖς και λαϊκοῖς συνεργάταις αὐτῆς ἀπὸ της Ἀγίας του Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, της τροφῆς και προστάτιδος των ἑλληνικῶν γραμμάτων, ὅτι "καλὸν ἔργον προῖστασθε", και ἰδιαίτερος ἐπὶ τη ευγενεὶ ταύτῃ πρωτοβουλία και προθέσει, ἥτις ἐπιμαρτυρεῖ τον ζήλον υμῶν προς διατήρησιν και διάδοσιν των Ἑλληνικῶν Γραμμάτων και των πατρῶων παραδόσεων του ευσεβοῦς ημῶν Γένους και μέσω της διοργανώσεως τοιούτων επικαιρῶν ἐκδηλώσεων.

Οἱ ἐκ των προκατόχων ημῶν Ἅγιοι Γρηγόριος ο Θεολόγος και Ἰωάννης ο Χρυσόστομος, ως και ο μέγας της Καππαδοκίας φωστὴρ Βασίλειος, προσλαβόντες ἐκ της ἑλληνικῆς σοφίας ἐτράνωσαν την ὀρθόδοξον πίστιν και ἐστήριξαν την οἰκουμένην. Ἐν ταπεινότητι ἐδίδαξαν, λόγω και ἔργῳ, εἰς τοὺς ἰσχυροὺς και ἀδυνάτους τη πίστει, ἄρχοντας και ἀρχομένους, τας μεγάλας ἀρετάς του ἑλληνικοῦ μέτρου και της χριστιανικῆς διακρίσεως, την βασιλικὴν ὁδὸν της ὀρθοδόξου πνευματικότητος, ἣν και σήμερον προβάλλομεν, ἐγκαυχόμενοι, ως φάρον τηλαυγὴ διὰ τον προβληματιζόμενον σύγχρονον κόσμον.

Ὡσαύτως, ἐδίδαξαν εἰς τοὺς φιλοσοφούντας την ἐν Θεῷ ἀσκήσιν ως μοναδικὸν τρόπον πνευματικῆς προκοπῆς και τελειώσεως του ἀνθρώπου και ὅτι αἱ ἀρεταὶ δὲν εἶναι κληρονομικαὶ ἰδιότητες ἢ ἐξαγοραζόμενα πράγματα και ἰδεολογήματα· ὁ ἀσκητικὸς βίος και ἡ Θεολογία αὐτῶν οὐδὲν των ἀνθρωπίνων παραθεωρεῖ ἢ ἀπορρίπτει, ἀλλὰ φιλανθρώπως μάχεται προς εὐλογον χρῆσιν των πάσης φύσεως αγαθῶν, την μεταμόρφωσιν και ἐν τέλει την θέωσιν των πάντων σκοποῦσα.

Οἱ τρεῖς της Θεολογίας και της Παιδείας διδασκαλοὶ, ψυχαὶ καίονμεναι ὑπὲρ της του Θεοῦ ἀγαπῆσεως, ἐδίδαξαν ὅτι ἡ πνευματικὴ και πολιτιστικὴ κληρονομία του ευσεβοῦς ημῶν Γένους ταυτίζεται προς τας υψίστας ἀξίας του ἀνθρωπίνου πνεύματος, τα κατηγορήματα του ἀνθρωπίνου στοχασμοῦ και λόγου και γενικώτερον προς την σοφίαν θεωρήσεως του ἀνθρώπου και του κόσμου, τον τρόπον διαρθρώσεως της χριστιανικῆς διδασκαλίας, διὰ των μεγάλων της Ἑλληνικῆς σκέψεως Πατέρων και διδασκάλων.

Οὐδεμία παρ' οὐδενὶ υψίσταται ἀμφιβολία ὅτι ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία και οἱ ἐκασταχοὶ εκπρόσωποι και δῆκονοι αὐτῆς, κληρικοὶ και ἐκπαιδευτικοί, πληρεστάτην ἔχομεν την του καθήκοντος συναίσθησιν, της παντὶ τρόπῳ προωθήσεως της ἑλληνικῆς παιδείας και των Γραμμάτων και της διδαχῆς των πατρῶων παραδόσεων και δογμάτων, και μάλιστα ἐν ἐποχῇ διεισδύσεως ὁθνείων ἰδεῶν και ξενιζόντων διδασμάτων, των ὑπὸ σημαίαν δῆθεν ἀληθείας και προφάσεων ἐκσυγχρονισμοῦ λαλούντων

ἔτερα παρ' ὧν παρελάβομεν.

Επὶ τούτοις, ἐκφράζοντες βεβαίαν την ἐλπίδα και την πεποίθησιν ὅτι ἡ ἀξία πάσης προσοχῆς και ἐπαίνου προγραμματισθεῖσα ἐκδηλώσις αὐτῆ των Γραμμάτων θέλει στεφθῇ ὑπὸ ἐπιτυχίας, χαίρετιζομεν και ἐπευλογούμεν αὐτήν, συχαίρομεν και αὖθις τη υμετέρα Ιερότητι και τοῖς συνεργάταις αὐτῆς, ὅλως δε ἰδιαίτερος τῷ Ἑλλογιμωτάτῳ Καθηγητῇ κυρίῳ Μπαμπινιώτῃ, και καταστέφοντες υμᾶς πάντας διὰ των ευχῶν της Μητροῦς Ἐκκλησίας, ἐπικαλούμεθα ἐφ' υμᾶς πλουσίας τας δωρεάς του Πατρός των Φώτων και των οἰκτιρῶν Κυρίου ημῶν, διὰ πρεσβειῶν των ἐν Ἁγίοις Πατέρων ημῶν μεγάλων Ἱεραρχῶν και Οἰκουμενικῶν διδασκάλων Βασιλείου του Μεγάλου, Γρηγορίου του Θεολόγου και Ἰωάννου του Χρυσόστομου.

28η Ιανουαρίου 1996

+ Ο Κωνσταντινουπόλεως ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ
ἀδελφός Βαρθολομαῖος

Ἀριθμ. Πρωτ. 145

Ιερώτατε Αρχιεπίσκοπε Θυατείρων και Μ. Βρετανίας, υπέρτιμε και έξαρχε Δυτικής Ευρώπης, εν Αγίω Πνεύματι αγαπητέ αδελφέ και συλλειτουργέ της ημών Μετριοτήτος κύριε Γρηγόριε, χάρις εἴη τη υμετέρα Ιερότητι και ειρήνη παρὰ Θεοῦ.

Βιούντες εἰσέτι τας ὅσας ἱεράς συγκινήσεις ἐδοκίμασαμεν κατὰ την πρό τινος πραγματοποιηθεῖσαν ἐπίσημον ἐπίσκεψιν ημῶν εἰς την ὑπὸ την πεφωτισμένην διαποίμανσιν υμῶν Ἱερὰν Αρχιεπισκοπὴν Θυατείρων και Μεγάλης Βρετανίας, προαγόμεθα διὰ τῶνδε των Πατριαρχικῶν ημῶν ευχετικῶν Γραμμάτων ἵνα ἐκφράσωμεν τη υμετέρα αγαπητῇ Ιερότητι τας θερμὰς ευχαριστίας και την ευαρέσκειαν ημῶν ἐφ' οἷς φιλαδέλφως ἐκοπιάσατε προς ἐπιτυχίαν της ἐπισκέψεως ημῶν ταύτης. Ὁ λαὸς του Θεοῦ, ὁμογενεῖς και ἀλλογενεῖς ἐπὶ το αὐτό, ἐν ζήλῳ συνεχιζετε την ζωὴν υμῶν ἐν συνεχείᾳ δράσει, ἐν ἐκτενεὶ προσευχῇ, ἐν συναγωνισμῷ, την παρακαταθήκην φυλάσσοντες, συνεργαζόμενοι μετὰ των πέριξ υμῶν, ταῦτα δε πάντα τυγχάνουσι σφραγίδες ἐμπειρίας βαθθῆς ἐκτυπωθεῖσαι και ἀνεξίτηλα βιώματα καταλείψασαι ἐν τη Πατριαρχικῇ καρδίᾳ ημῶν.

Ὅθεν, τας ὁλοθύμους ευχαριστίας προσηκόντως ἀπονέμοντες τη υμετέρα Ιερότητι, ἐκφράζομεν την συγκίνησιν ημῶν ἐπὶ τη παρασχεθείσῃ φιλόφρονι φιλοξενίᾳ και πλουσίᾳ δοχῇ και ἅμα την θερμὴν πατρικὴν ἀγάπην ημῶν ἐν Κυρίῳ προς πάντα τα αὐτόθι πεφιλημένα τέκνα της Μητροῦς Ἀγίας του Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, και περιπτυσσόμεθα την υμετέραν Ιερότητα ἀδελφικῶς, ἐπιδαψιλεύοντες τη θεοκλήτῳ αὐτῆς ποίμνῃ ὁλόθυμον την Πατριαρχικὴν ημῶν εὐλογίαν και ευχὴν ὅπως χαρίζεται ὑμῖν Κύριος ὁ Θεὸς βίον ἀδιτάρακτον και μακρόν, στεφανοὶ δε τούτον δι' ἔργων αγαθῶν.

Αὐτοὺ ἡ χάρις και το ἀπειρον ἔλεος εἴη μετὰ της υμετέρας Ιερότητος και μετὰ των συνεργατῶν αὐτῆς.

1996 Φεβρουαρίου ιβ'

ο Κωνσταντινουπόλεως ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ
ἀδελφός Βαρθολομαῖος.

ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΚΑΙ Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ κ.κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙ ΤΗ ΑΝΑΤΟΛΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΕΤΟΥΣ 1996

Προς τους ευλαβεστάτους Ιερείς και Διακόνους, τους αξιοτίμους Προέδρους και τα Μέλη των Επιτροπειών των Εκκλησιών, των Βοηθητικών Αδελφοτήτων, των Σχολικών Εφορειών των Κοινοτήτων και προς το χριστεπώνυμον Πλήρωμα της Ι. Αρχιεπισκοπής Θυατείρων και Μ. Βρετανίας.

Αγαπητοί,

Μας αξίωσε και φέτος ο Άγιος Θεός να φθάσουμε το ΝΕΟ ΧΡΟΝΟ 1996 και να τον υποδεχτούμε με υγεία και χαρά. Γι' αυτό και να τον παρακαλέσουμε να μας δίνει υγεία, ειρήνη και φώτιση ώστε ν' αξιοποιήσουμε τη νέα αυτή Χρονιά ανάλογα και σωστά. Σαν τους καλούς δούλους του Ευαγγελίου, να δουλέψουμε και με τα λόγια και με τα έργα μας να υπηρετήσουμε και τον Δωροδότη Θεό και τους Συνανθρώπους μας. Έτσι θα δικαιούμαστε το μισθό των αγίων δούλων και των φίλων του Θεού, οι οποίοι με πιστότητα τον αγάπησαν και με εμπιστοσύνη σε Κείνον έζησαν το χρόνο της πρόσκαιρης ζωής τους.

Ο Χρόνος και η ζωή μας είναι δώρα του Θεού, τα οποία δίνει στον καθένα μας ανάλογα και σύμφωνα με τα αιώνια σχέδιά Του. Μέσα στη ροή του χρόνου ο άνθρωπος γεννιέται, μπαίνει στην τροχιά της ιστορίας και με τη σκέψη, τις δραστηριότητες και την πίστη του στο Δημιουργό καταξιώνει τη ζωή του. Εξυπηρετεί τους συνανθρώπους του. Γίνεται όργανο των Βουλών του Θεού. Αγιάζει τη ζωή και τα έργα του και μαζί μ' αυτά αγιάζει το γύρω του κόσμο. Η ζωή μας συμπορεύεται με το Χρόνο γιατί μέσα στον κύκλο της επίγειας ζωής εξασφαλίζεται και το νόημα της Ιστορίας, αλλά και το παρόν και το αιώνιο μέλλον του ανθρώπου. Οι άνθρωποι πάντοτε χαιρετούν με χαρά την ανατολή του ΝΕΟΥ ΕΤΟΥΣ και εύχονται υγεία, έτη πολλά και κάθε χαρά και ευτυχία στους φίλους και δικούς τους. Για μάς τους Χριστιανούς η ζωή και η έννοια του Χρόνου απέκτησαν νέα διάσταση γιατί με την είσοδο του Χριστού μέσα στην Ιστορία αγιάστηκαν τα πάντα κατά τρόπο θαυμαστό και μοναδικό· και ο Χρόνος και ο άνθρωπος και ολόκληρη η Δημιουργία, - η οποία είναι καρπός και αποτέλεσμα της θείας αγάπης και φιλανθρωπίας, - όλοι ζούμε και βιώνουμε την εποχή της χάριτος και φιλανθρωπίας του Τριαδικού Θεού.

Στην Ορθόδοξη Εκκλησία η πρώτη του ΝΕΟΥΣ ΕΤΟΥΣ εορτάζεται και τιμάται μεγαλοπρεπώς. Ιδιαίτερα απέκτησε και Εκκλησιαστικό περιεχόμενο με την τοποθέτηση δύο θρησκευτικών γεγονότων: Το πρώτο είναι η κατά σάρκα Περιτομή του Κυρίου και το δεύτερο είναι η μνήμη του εν Αγίοις Πατρός ημών Βασιλείου του Μεγάλου Αρχιεπισκόπου Καισαρείας της Καπαδοκίας. Με την πρώτη εορτή εξυμνείται το Γεγονός της ανθρωπότητας του Χριστού και η τήρηση από μέρους του των Ιουδαϊκών θρησκευτικών παραδόσεων. Σαν γνήσιος κατά σάρκα Ιουδαίος, ο Χριστός εδέχθηκε και υπέστη την σαρκική περιτομή που προνοούσε ο Μωσαϊκός Νόμος. Έτσι όχι μόνο εσεβάστηκε το Νόμο του Μωϋσή, αλλά συγχρόνως διακήρυξε τη δική του ανθρώπινη φύση.

Με τη δεύτερη εορτή μνημονεύεται ένα εκκλησιαστικό, ιστορικό γεγονός, η ζωή ενός αγίου Τέκνου της Εκκλησίας. Η ζωή και το ήθος του Μεγάλου Βασιλείου εξαίρονται και μπαίνουν στη

λατρευτική μας ζωή. Το προσωρινό και το αιώνιο, ο Χρόνος και η αιωνιότητα συμπλέκονται και συνθέτουν την ανθρώπινη Ιστορία, την οποία ορίζει και αγιάζει ο Κύριός της. Αυτός είναι "Βασιλεύοντων ο Βασιλεύων και πάντων Κύριος." Όλα τα έκαμε με σοφία ο Θεός, γιατί Αυτός είναι αυτοσοφία. Όπως λέγει ο παροιμιστής: "Κύριος έκτισέ με αρχήν οδών αυτού εις έργα αυτού. Προ του αιώνος εθεμελίωσέ με, εν αρχή προ του την γην ποιήσαι." (Παροιμίες, Κεφ. Η, 22). Με τη γέννησή μας και με τη ζωή μας γινόμαστε συγκοινωνοί και συμμετοχοί της θείας αγάπης, η οποία μας υπόσχεται την Βασιλεία του και μάς καλεί παιδιά του.

Ευρισκόμενοι Θεία Χάριτι στην Είσοδο του ΝΕΟΥ ΕΤΟΥΣ, αγαπητοί αδελφοί, θα πρέπει πρώτα να ευχαριστήσουμε τον Δημιουργό για τις ευεργεσίες και τη φιλανθρωπία Του προς τον καθένα μας. Να τον παρακαλέσουμε να επισκιάσει και τούτη τη Χρονιά, με τη χάρη και το άπειρό του Έλεος, όλους τους ανθρώπους. Την Εκκλησία και την Πολιτεία, τους Άρχοντες και τον Ευσεβή και φιλόχριστο Λαό. Να προστατεύσει τη Νεολαία και να την παιδαγωγήσει για να συνεχίσει να μένει πιστή στο Ευαγγέλιο της αγάπης και της ειρήνης. Να φωτίσει τους Ισχυρούς της Γης για να καλλιεργούν το πνεύμα της καταλλαγής, της συμφιλίωσης και της φιλίας, ώστε οι Λαοί και οι Εκκλησίες να "διδάσκων ήρεμον και ήσυχον βίον"· και ελεύθεροι να λατρεύουμε και να δοξάζουμε τον Τριαδικό Θεό που μάς "χορηγεί τα πάντα" και μας κρατεί στην ύπαρξη· και μας συγκρατεί μέσα στην ιερή παρεμβολή της Εκκλησίας και του Ευαγγελίου της ιερής ελπίδος που κηρύσσουν τα ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ.

Ιδιαίτερα μνημονεύουμε τους Εργάτες και Ευεργέτες της Εκκλησίας, της Παιδείας και της φιλανθρωπίας, οι οποίοι κυριολεκτικά αναλώνονται για την Πίστη, την Εκκλησία, τη Νεολαία, την Οικογένεια και την προαγωγή των καλών και "ωφελίμων για τους ανθρώπους έργων." Με τη ΝΕΑ ΧΡΟΝΙΑ, να εμπνεύσει ο Νεογέννητος Χριστός τους πιστούς και μάλιστα τους Νέους για να έλθουν πιο κοντά στο Θεό και την Εκκλησία. Να ευαισθητοποιούν οι Νέοι και οι Μορφωμένοι, οι Πλούσιοι και οι φτωχοί και όλοι οι δυνάμενοι, ώστε να διαθέτουν περισσότερο χρόνο για τα κοινά και ιερά έργα. Η Κοινωνία και η Εκκλησία και η Ομογένειά μας ιδιαίτερα χρειάζεται ενθουσιώδεις και σταθερούς Εργάτες για να προωθήσουν τα έργα της Πίστεως, της Παιδείας, της αρετής και αγιότητας του Γένους των Χριστιανών. Ιδιαίτερα να φροντίσουμε για την προστασία της Οικογένειας και των εμπερίστατων αδελφών μας, ακολουθώντας το παράδειγμα και την εντολή του Κυρίου: "το καλόν ποιούντες μη εκκακούμεν" και το "μακάριον διδόναι μάλλον ή λαμβάνειν." Να γίνουμε πιο γενναιοδωροί και ευαίσθητοι μπροστά στα καλά έργα με τα οποία εξυμνείται και δοξάζεται το όνομα του Αγίου Θεού. Αυτός όλους μας ευεργετεί και μάς καλεί να μιμούμαστε τη φιλανθρωπία και την ελεημοσύνη Του.

Προς όλους τους Ομογενείς, μικρούς και μεγάλους, απευθύνω εγκάρδιο και θερμό Χαιρετισμόν και μαζί σας ενώνω τις προσευχές μου για ένα ευλογημένο και ειρηνικό, γεμάτο καλά έργα ΝΕΟ ΧΡΟΝΟ και διατελώ μετά πολλής εν Κυρίω αγάπης και ευχών.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΥ ΑΡΧΙΜ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Κ. ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ

Τελετή Βασιλόπιττας Παρεκκλήσιον Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, 31η Δεκεμβρίου 1995

Σεβασμιώτατε Πάτερ και Δέσποτα,
Θεοφιλέστατοι,
Εντιμότατε Κύριε Γενικέ Πρόξενε της Ελλάδος,
Ευλαβέστατοι αδελφοί Μέλη του ευαγούς Κλήρου,
Εντιμολογιώτατοι Άρχοντες Οφφικιάλοι της Μεγάλης
του Χριστού Εκκλησίας,
Εντιμολογιώτατε Άρχοντα και Πρόεδρε των
Ελληνορθοδόξων Κοινοτήτων και του περικαλλούς
τούτου Παρεκκλησίου,
Αξιότιμοι Κύριοι Πρόεδροι και Μέλη των ευλογημένων
Κοινοτήτων της Ιεράς Αρχιεπισκοπής,
Ερίτιμες Κυρίες Πρόεδροι και Μέλη των Βοηθητικών
Αδελφοτήτων,
Αξιότιμοι Κύριοι Πρόεδροι και Μέλη των Σχολικών
Εφορειών,
Ελλόγιμοι Εκπαιδευτικοί των Ομογενειακών
Εκπαιδευτηρίων,
Λοιποί Κύριοι Πρόεδροι και Μέλη Ευαγών Ιδρυμάτων
και άλλων Ομογενειακών Οργανώσεων και Συλλόγων
και έτεροι εκλεκτοί Ομογενείς,
Αντιπρόσωποι του Τύπου,
Λαέ του Θεού γηγαπημένε,

Δόξα τω Πατρί και τω Υιώ και τω Αγίω
Πνεύματι ότι κατηξίωσεν ημάς πάντας τους
αφωρισμένους τω Κυρίω και υπηρετούντας τη
Εκκλησία, χάριτι θεία περαιώσαι σωτήριοι έτι ενιαυτόν
ένα, τον 1995ον. Ιδού νυν ήχθημεν επί τη ανατολή
ετέρου νέου τοιούτου της του Κυρίου χρηστότητος,
του 1996ου, του φερέλπιδος και πρώτου της εσχάτης
πενταετίας της εκπνεούσης δευτέρας χιλιετηρίδος
από της εν Βηθλεέμ Γεννήσεως του Σωτήρος ημών
Χριστού.

Θεία όθεν και πανσθενουργώ δυνάμει
πάρεσμεν αυ επί τω αυτώ ίνα δοξολογικός τε και
ευχαριστηριακός υμνήσωμεν τω πανοικτίρμονι Θεώ
και εν πανηγύρει ιερά προπέμψωμεν τον απερχόμενον
ενιαυτόν και τον επί θύραις τοιούτον, πλαισιούμενον
δι' ελπίδων αισιοδοξίας πολλών, υποδεχθώμεν.

Είπωμεν, αδελφοί, μετά του πρώτου
συγγραφέως της Βίβλου, του θεηλάτου Μωυσέως του
προφήτου: "Οι ουρανοί δόξαν Θεού, ποιήσιν δε χειρών
αυτού αναγγέλλει το στερέωμα· ημέρα τη ημέρα
ερεύγεται ρήμα και νυξ νυκτί αναγγέλλει γνώσιν."
(ψ.18(19)2-3). "Ευλόγει η ψυχή μου τον Κύριον και
πάντα τα εντός μου το όνομα το άγιον αυτού." (Ψ.ΡΒ'
(ΡΓ) 102.1)

Επει εσμέν άνθρωποι και η θνησικτόνος λήθη
μεθ' ημών συμπορεύεται, αεί χρήςζομεν υπομνήσεως
και μελέτης του παρελθόντος. Ούτω πως μέλλομεν
προαχθήναι επί τα κρείττω, καθ' ό τι εκ του
εγχειρήματος τούτου ημείς δει δυνηθίναί αρύσασθαι
λυσιτελή και πάνυ καθοδηγητικά διδάγματα. Ικετεύω
τανύν την υμετέραν πεφιλημένην αγάπην, όπως
ευαρεστουμένη εν υπομονή υπομείνη την γινομένην
προσπάθειαν αναφοράς εν τοις διατρέξασιν γεγονόσιν
του παριππεύοντος ενιαυτού και προσκαλώ ταύτην
άμα, ίνα συμπορευόμενοι θεασώμεθα ταύτα.

Περαίνων τοίνυν τον λόγον και νοερώς
διατρέχων τω απερχομένω έτει, μνείαν ποιούμαι το
πρώτων της πραγματώσεως της εκδόσεως και
κυκλοφορίας του κειμένου της Θείας Λειτουργίας του
εν Αγίοις πατρός ημών Ιωάννου του Χρυσσοστόμου.
Καθώς υμείς καλώς οίδατε το πρωτότυπον κείμενον
αυτής συνοδεύεται διά μεταφρασμένου τοιούτου και
δη εν τη τρεχούση και συγχρόνω αγγλική γλώττη.
Τούτω ουν τω τρόπω η νέα γενεά, και πας τις έτερος
ενδιαφερόμενος, κέκτηνται ανά χείρας την
λειτουργικήν ταύτην προσευχήν του λαού του Θεού
και δύνανται ίνα μελετήσωσι τε και γνωρίσωσι ταύτην
κάλλιον.

Προσέτι δ' αναφέρω ότι προσφάτως έμπλεοι
αφάτου χαράς, πεπλησμένοι βαθείας συγκινήσεως και
στολισμένοι μετ' ευλαβείας πολλής εδεξάμεθα την
ενταύθα ζωντανήν επίσκεψιν και παρουσίαν της Αυτού
Θειοτάτης Παναγιότητος, του Οικουμενικού ημών
Πατριάρχου και Αυθέντου κ.κ. Βαρθολομαίου του Α' .
Ο Παναγιώτατος, φιλόστοργος πατήρ ων,
επεδαφίλειυσε πάσιν ημίν διά των πατριαρχικών και
θεοπειθών πλουσίων αυτού ευχών και ευλογιών.
Ενισχυμένοι δε δι' αυτών προίεμεν έκαστος εν τοις
κατά θεόν έργοις ημών.

Δραττόμενος όθεν της ευκαιρίας ταύτης
υπομνήσκω περί της προλαβούσης λίαν επιτυχούς
εκφράσεως αγάπης του ποιμνίου της Βιβλικής ταύτης
Αρχιεπισκοπής προς την Μητέρα Εκκλησίαν διά της
αναληφθείσης και καλώς διεξαχθείσης λογίας, εν τη
καθολική διαστάσει της Ομογενείας, δι' ενίσχυσιν του
Οικουμενικού ημών Πατριαρχείου.

Τρέφων διηνεκή και άγρυπνον μέριμναν διά
την κάλυψιν των ποιμαντικών και λειτουργικών
αναγκών των ευλογημένων Κοινοτήτων, τη εγκρίσει
και ευλογία μέντοι της Μητρός Εκκλησίας, προέβητε,
Σεβασμιώτατε, εις χειροτονίας και τοποθετήσεις εν
ταύταις ικανού αριθμού νέων προσώπων, εν τοις
υπουργήμασιν του ιερέως και διακόνου. Επιπροσθέτως
αι παρ' ημίν Κοινότητες πεπλούτηνται δι' ετέρων
ακινήτων, α φιλαδέλφως διαθέτωσιν διά την αέναον
θεραπείαν των εκπαιδευτικών, φιλανθρωπικών και
κοινωνικών αναγκών του εαυτών λογικού ποιμνίου.

Παραλλήλως άπαντα τα κηρύγματα, άτινα
συνεγράφησαν υπό των δυναμένων κληρικών της
Αρχιεπισκοπής και εκκυκλοφόρησαν εν άπάσαις ταις
Κοινοτήσιν, κατά την μέχρι τούδε εκτεινομένην
υμετέραν σοφήν Αρχιεπισκοπικήν ποιμαντορίαν, είδον
εκ δευτέρου το φως, διά της δημιουργίας και
βιβλιοθεσίας αυτών εις ετησίους τόμους, οίτινες
διαλαμβάνωσιν τα καθ' έκαστην Κυριακήν γραφέντα
κηρύγματα έν τε τη αγγλική και τη ελληνική γλώσση.

"Ανωθεν πάσιν τούτοις" ο Σύνδεσμος των
Ελληνορθοδόξων Κοινοτήτων πραγματώσας την
τετάρτην αυτού διάσκεψιν, του Σεβασμιωτάτου
Μητροπολίτου Ηλιουπόλεως και Θείρων κ. Αθανασίου
εκπροσωπούντος λίαν επαξίως την Μεγάλην του
Χριστού Εκκλησίαν και τον προκαθήμενον αυτής,
προέβη εις ενδελεχή μελέτην των κοινοτικών και

εκκλησιαστικών πραγμάτων των Ομογενείων. Τον δε οικεία βουλήσει απελθόντα καθ' όλα άξιον πρόεδρον αυτού άρχοντα κ. Νικόλαον Χατζηπατέρα, γενομένων κανονικών ψήφων, αντικατέστησε διά του ευσεβεστάτου και ισαξίως ικανωτάτου άρχοντος κ. Διαμαντή Πατέρα.

Σεβασμιώτατε, Άγγελε των εν Μεγάλη Βρετανία μεταφυτευθέντων Θυατείρων, κατακλείων τον λόγον, υϊκώς εξαιτούμαι υμετέρας πολυτίμους πατρικάς ευλογίας και ευχάς. Δέομαι άμα του Κυρίου των Φώτων, μετά πάντων των ενταύθα συμπροσευχομένων, ίνα διαφυλάττη την υμετέραν Σεβασμιότητα εν υγεία αστεμφή και παρέχη Σοι την εξ ύψους δύναμιν, ίνα ως δεξιός οιακοστρόφος ταύτης της εκλεκτής θυγατρός του Οικουμενικού Θρόνου ποιμαίνητε ταύτην επί έτη μακρά. Κύριος ο Θεός του Ηλίου δώη υμίν διπλήν σοφίαν ως άλλου Ελισαίου και διακονίαν λαμπράν. Εν δε τω πλήθει του ελέους αυτού αναδείξη περί υμών και ετέρους φιλέργους εργάτας και συνεργάτας εν τω Αυτού αμπελώνι, ίνα μετά Σού συνεχίζουσιν το ωραίον και σωστικόν έργον της Εκκλησίας.

Εις πολλά έτη Δέσποτα.

ΚΑΘΑΙΡΕΣΗ ΚΛΗΡΙΚΟΥ

Διά σεπτού Πατριαρχικού Γράμματος, ημερομηνίας 30 Νοεμβρίου 1995, αριθ. πρωτ. 1525, συνοδευομένου και υπό της σχετικής αποφάσεως της Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, ημερομηνίας 29ης του αυτού μηνός, ανακοινούται η από του ιερατικού βαθμού καθαίρεση του μέχρι πρό τινος Ιερέως της Αρχιεπισκοπής Θυατείρων και Μ. Βρετανίας Παναρέτου Σταυρινίδη, ο οποίος, κατά παράβαση των Ιερών Κανόνων της Εκκλησίας, προέβη σε δεύτερο γάμο μετά τη διάλυση του πρώτου αυτού γάμου.

Με την ως άνω Πατριαρχική απόφαση, ο Πανάρετος Σταυρινίδης μετατάσσεται πλέον στις τάξεις των λαϊκών και απογυμνώνεται από κάθε ιερατική χάρη, σύμφωνα με την τάξη και την παράδοση της Εκκλησίας μας.

Φεβρουάριος 1996

Από τα Γραφεία της Αρχιεπισκοπής

Ο Σεβ. Αρχιεπίσκοπος Θυατείρων κ. Γρηγόριος, περιστοιχίζόμενος από τον Κλήρο της Ιεράς Αρχιεπισκοπής, κατά τη διάρκεια της καθιερωμένης τελετής της Βασιλόπιττας που έγινε στο Παρεκκλήσιο του Ευαγγελισμού της Παναγίας την 31η Δεκεμβρίου 1995.

ΨΗΦΙΣΜΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟ

Επικαλούμενοι τις ευλογίες σας, με την ευκαιρία της σημερινής Ετήσιας Τακτικής Γενικής Συνέλευσης της Αδελφότητας, σάς στέλλουμε θερμό μήνυμα αγάπης και σεβασμού.

Το Διοικητικό Συμβούλιο και τα μέλη μας, που είναι στενά συνδεδεμένα μαζί σας και την Ιερά Αρχιεπισκοπή Θυατείρων και Μ. Βρετανίας, θα συνεχίσουν να εργάζονται για την πρόοδο και ευημερία της παροικίας μας και να προωθούν με κάθε τρόπο τα δίκαια της αγαπημένης μας Κύπρου και ολόκληρου του ελληνισμού στη Βρετανία.

Εκτιμούμε πολύ το πλούσιο εθνοκοθησκευτικό έργο που επιτελείτε για να κρατηθεί η ομογένεια κοντά στην Εκκλησία του Χριστού και στα ελληνοχριστιανικά μας ιδανικά και σάς διαβεβαιώνουμε ότι θα έχετε πάντοτε τη συμπαράσταση και βοήθεια όλων μας.

11 Φεβρουαρίου 1996

Μετά σεβασμού και αγάπης
Χάρης Σοφοκλείδης, Πρόεδρος

ΑΓΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ KINGSTON

Η πατροπαράδοτη Τελετή του Αγιασμού των υδάτων από την Κοινότητα του Αγίου Γεωργίου Kingston έγινε φέτος την Κυριακή 7 Ιανουαρίου 1996.

Την Θεία Λειτουργία των Θεοφανείων στον Ιερό Ναό της Κοινότητας και σε συνέχεια τον Αγιασμό των Υδάτων παρά τις όχθες του ποταμού Τάμεση, επέλεσε ο Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Μιλητουπόλεως κ. Τιμόθεος συμπαραστατούμενος από τον ιερατικώς Προϊστάμενο της Κοινότητας Οικονόμο Χαράλαμπο Λεόντα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Η παρούσα έκδοση του Ορθοδόξου
Κήρυκος πραγματοποιείται χάρη
στην ευεγενή προσφορά της κυρίας
Μέλπως Κ.Μ. Λαιμού και της λοιπής
οικογενείας του αειμνήστου
ΚΩΣΤΑ Μ. ΛΑΙΜΟΥ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

**Σεβ. Αρχιεπισκόπου Θυατείρων και Μ. Βρετανίας κ. Γρηγορίου
με την εύσημη μνήμη των Τριών Ιεραρχών και την ευκαιρία
της Εορτής των Χριστιανικών και Ελληνικών Γραμμάτων**

“Ανθρωποι του Θεού, και πιστοί ικέται, λειτουργοί Κυρίου, άνδρες επιθυμίων, σκευή εκλογής, στύλοι και στηρίγματα της Εκκλησίας, βασιλείας κληρονόμοι, μη παρασιώπατε του βοάν υπέρ ημών προς Κύριον.”

(Ύμνος εορτής Τριών Ιεραρχών)

Αγαπητοί μας Ομογενείς και Συνεργάτες στον Αμπελώνα του Κυρίου,

Εορτάζουμε κι εφέτος τη μνήμη των Τριών Ιεραρχών και Οικουμενικών Διδασκάλων της Εκκλησίας κι επαναφέρουμε στη μνήμη μας και στη ζωή μας την προσφορά και την αγία ζωή των Αγίων Βασιλείου του Μεγάλου, Γρηγορίου του Θεολόγου και Ιωάννου του Χρυσοστόμου, την εορτή των οποίων η Εκκλησία μας πανηγυρίζει κάθε χρόνο στις 30 Ιανουαρίου.

Η μνήμη των Τριών Ιεραρχών - ως και όλων των Αγίων της Εκκλησίας μας - αποτελεί πάντοτε λαμπρά ευκαιρία να ανανεώσουμε τις πνευματικές μας δυνάμεις, να εμπλουτίσουμε τις θρησκευτικές μας εμπειρίες και να επιβεβαιώσουμε την πίστη μας στο Θεό και τις μεγάλες αξίες της Αγίας Πίστεώς μας, όπως τις εβίωσαν οι εορταζόμενοι Μεγάλοι Πατέρες και Διδάσκαλοι της Εκκλησίας, ο Βασίλειος ο Μέγας, ο Γρηγόριος ο Θεολόγος και ο Ιωάννης ο επικληθείς Χρυσόστομος.

Ο ποιητής της Ιεράς Ακολουθίας της εορτής - ο Μητροπολίτης Ευχαΐτων Ιωάννης ο Μαυρόπους - αυτός υπήρξε εκείνος που, κατά την παράδοση, είχε την έμπνευση να γράψει την Ιερά Ακολουθία των Τριών Ιεραρχών, να εισαγάγει επίσης την κοινή Εορτή, την οποία για μια σχεδόν χιλιετηρίδα πανηγυρικά εορτάζουμε οι Ορθόδοξοι και κυρίως οι ανά την οικουμένη διασκορπισμένοι Έλληνες Ορθόδοξοι Χριστιανοί. Αυτός με τους θαυμάσιους και εμπνευσμένους ύμνους εξιστορεί και περιγράφει την προσφορά και τον χαρακτήρα τους. Από τους ιερούς ύμνους της μυσταγωγικής αυτής Ακολουθίας διαφαίνεται και διαζωγραφίζεται η μεγάλη προσωπικότητα των Αγίων αυτών Ιεραρχών. Επιβεβαιώνεται ο πηγαίος σεβασμός, η ευλάβεια και ο θαυμασμός που έτρεφαν οι Λαοί της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και γενικότερα όλοι οι Χριστιανοί προς αυτούς. Τους αποκαλούν ανθρώπους του Θεού και πιστούς ικέτες του Ανθρωπίνου Γένους στο Θρόνο του Θεού. Διακηρύσσεται η λειτουργική τους προσφορά, την οποία ποικιλότροπα προσέφεραν από του Ιερού Θυσιαστηρίου για τη σωτηρία του κόσμου και την ειρήνη και ευστάθεια της Εκκλησίας. Ο υμνωδός της Εκκλησίας τους αποκαλεί “άνδρες επιθυμιών”, γιατί όλη η ζωή τους ήτανε μια διαρκής θυσία και προσφορά προς τον Θεό. Όλη τους η βιοτή ήτανε θυμίαμα πνευματικής ευωδίας προς τον Τριαδικό Θεό, τον οποίο με τόσο αυταπάρνηση και αυτοθυσία υπηρέτησαν στο χρόνο της ζωής τους.

Σαν τον Θείο Παύλο, θεωρούνται και αυτοί σκευή εκλογής του πανσόφου Θεού, για να υπηρετήσουν τα σχέδιά Του με την πίστη, την προσευχή, την ελευθεροστομία και την αφοσιωμένη τους διακονία για την Εκκλησία και τον Λαό του Θεού.

Γι' αυτό και αποκαλούνται “στύλοι και στηρίγματα της Εκκλησίας του Θεού”. Είναι στύλοι, γιατί κρατούν και συγκροτούν, με την διδασκαλία και την αρετή τους, το οικοδόμημα της Εκκλησίας, την οποία στηρίζουν και χειραγωγούν με τη σοφία τους, τα διαχρονικά τους διδάγματα, τη θεολογία τους και τη γραπτή και άγραφη μαρτυρία που έδωσαν και συνεχώς δίνουν για την Ορθόδοξη πίστη. Για την ενότητα της Εκκλησίας. Για τη διαπαιδαγώγηση του Ανθρώπου και ειδικότερα των παιδιών και της Νεολαίας, για τους οποίους τόσοσ λόγος γίνεται στις μέρες μας. Για την ειρήνη του κόσμου. Για την ευκοσμία της ανθρωπίνης φύσεως και τον προσανατολισμό της κοινωνίας προς τον ορθό δρόμο που δεν είναι κανένας άλλος παρά ο Χριστός και το σωτηριώδες μήνυμά Του, όπως το εκφράζει το Ευαγγέλιο και το διακηρύττει η Εκκλησία και οι Πατέρες της, επικεφαλής των οποίων ευρίσκονται οι εορταζόμενοι Τρεις Ιεράρχες.

Στις μέρες μας γίνεται πολύς λόγος για τη μόρφωση των παιδιών. Το Υπουργείο Παιδείας του Ηνωμένου Βασιλείου ετοίμασε πλήρη κατάλογο εντολών, τις οποίες θα πρέπει τα παιδιά να τηρούν και οι δάσκαλοι να διδάσκουν στα σχολεία. Τέτοιες εντολές είναι οι πιο κάτω: εντιμότητα, σεβασμός προς τους άλλους, ευγένεια, συγχώρηση, συνέπεια, φιλειρηνική και ήπια συμπεριφορά προς τους άλλους, υπομονή, πιστότητα, πειθαρχία. Όλα αυτά και τόσα άλλα σπουδαία στοιχεία είναι μεγάλες αρετές και συμβάλλουν στην πρόοδο και το μέλλον των ανθρώπων. Η Χριστιανική οικογένεια και το περιβάλλον διδάσκουν και βοηθούν τα παιδιά ώστε να έχουν τρόπος καλής διαγωγής και συμπεριφοράς στις σχέσεις τους προς τους άλλους. Οι Πατέρες της Εκκλησίας, των οποίων μελετούμε τη ζωή αυτές τις μέρες, έδιδαν και προσωπικά εβίωσαν αυτές τις αρετές, οι οποίες και αποτελούν τη βάση μιας ευνοούμενης και έντιμης κοινωνίας. Γι' αυτό επιβάλλεται σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, να επανέλθουμε στις αρετές που διδάσκει το Ευαγγέλιο και οι Μεγάλοι Πατέρες και Διδάσκαλοι της Εκκλησίας και τις οποίες εκαλλιέργησαν και εβίωσαν στο χρόνο της ζωής τους.

Στο σημερινό κήρυγμα με την ευκαιρία της εορτής των Τριών Ιεραρχών, όπου εορτάζουμε επίσης και τα Ελληνικά Χριστιανικά Γράμματα, δεν θα αναφερθώ στη θεολογική προσφορά των μεγάλων Πατέρων και την ευομήθειά τους. Δεν θα κάνω μνεία για τη βαθεία και λιπαρά ενημέρωσή τους πάνω σ' όλες σχεδόν τις επιστήμες και τη γνώση της εποχής τους. Δεν θα αναφερθώ στο υψιπέτες του Εκκλησιαστικού τους φρονήματος και της ευαισθησίας τους για την ενότητα της Εκκλησίας. Για την καταπολέμηση ποικίλων αιρέσεων που μάλιστα και δυστυχώς μαστίζουν την οικουμένη μέχρι τις μέρες μας, αλλά και στα ψευτοείδωλα που σερβίρονται καθημερινά για να αποπροσανατολίσουν τους Χριστιανούς από την ευαγγελική αλήθεια και την πιστότητα της Χριστιανικής ιδεολογίας. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο ποιητής, ο Θεός έχαρτίωσε πλουσιοπάροχα τους Τρεις Ιεράρχες: “Ουράνια μυστήρια, ανθρώπινα μαθήματα, χαρισμάτων

συνδρομή παντοδαπών μετά κατορθωμάτων, νικώντων πάντα λόγον, τους Τρεις Ιεράρχες θαυμάστωσαν".

Εμείς που ζούμε 16 σχεδόν αιώνες από τότε που έδρασαν και κατά Θεόν εμεγαλούργησαν οι εορταζόμενοι Τρεις Ιεράρχες, τους τιμούμε και τους μακαρίζουμε και με ευλάβεια μεγάλη μελετούμε τη ζωή και τα σοφά συγγράμματά τους. Θαυμάζουμε την αρετή και την πίστη τους. Εμπνεόμαστε από την προσήλωσή τους στο Θεό και την Εκκλησία, της οποίας υπήρξαν ανυπέρβλητοι Διδάσκαλοι, Πρίγκιπες αληθινοί, Λειτουργγοί θεσπέσιοι και Πατέρες γνήσιοι. Έτσι ανεδείχθησαν "δούλοι αγαθοί και πιστοί εργάται του Αμπελώνος του Χριστού", οι οποίοι με θάρρος αποστολικό και καρτερία μαρτύρων υπέμειναν τους διωγμούς, τις φοβέρες, την έλθη των κακών και φθονερών ανθρώπων. Με υπομονή και ταπεινοφροσύνη και βεβαίαν εμπιστοσύνη προς τον φιλόανθρωπο Θεό εκαλλιέργησαν την αρετή και τα τάλαντα που έλαβαν και τα επολλαπλασίασαν για τη δόξα του Κυρίου, για τη διακονία της Εκκλησίας, για την εξημέρωση των ηθών και τον εμπλουτισμό του ανθρωπίνου Γένους.

Εμείς ιδιαίτερα οι Ελληνορθόδοξοι Χριστιανοί έχουμε ένα επιπλέον λόγο να τιμούμε και να ευγνωμονούμε τους τρεις Ιεράρχες, γιατί υπηρέτησαν τις βουλές του Θεού κάνοντας χρήση του Ελληνικού λόγου και της σοφίας των Προπατόρων μας. Εχρησιμοποίησαν τη γλώσσα μας για να κηρύξουν, να γράψουν, να διδάξουν και να μεταδώσουν ζωντανά και ρωμαλέα τη διδασκαλία του Χριστού. Έτσι όχι μόνο ανανέωσαν την Ελληνική γλώσσα και σοφία, αλλά και την εμπλούτισαν και την έκαναν σημαία και ιερό λάβαρο και κτήμα για όλους τους πολιτισμένους Λαούς. Γι' αυτό, αγαπητοί μας αδελφοί, με μεγαλοπρέπεια να τιμήσουμε τους Αγίους. Με εόρτιες εκδηλώσεις και πανηγυρισμούς να μνημονεύσουμε την προσφορά τους και να καλέσουμε μικρούς και μεγάλους να δείξουν μεγαλύτερο σεβασμό και αγάπη προς τη γλώσσα του Ευαγγελίου, προς την Ορθόδοξη πίστη και λατρεία. Και όπως οι Τρεις Ιεράρχες, έτσι και μεις να μένουμε σταθεροί στις παραδόσεις που διδάσκει η Ορθόδοξη Εκκλησία και με ευλάβεια και φόβο Θεού να καλλιεργούμε την αρετή και το πιστεύω που με τόση αγάπη οι Τρεις Ιεράρχες εκαλλιέργησαν και άφησαν σ' όλους μας ως μια ανεκτίμητη πνευματική παρακαταθήκη.

Θα κλείσω το εφετινό τούτο εόρτιο κήρυγμα, που με πολλή αγάπη και συγκίνηση απευθύνω σε όλη την Ομογένεια, για να αποτίσω φόρο τιμής προς τους Τρεις Ιεράρχες, αλλά και να εγείρω τις πνευματικές σας αισθήσεις για τη διδασκαλία τους και όλα εκείνα τα πνευματικά άνθη που μας άφησαν για να μυρίζουν και στολίζουν και ομορφαίνουν την καθημερινή ζωή μας. Μαζί με τον ποιητή της Εκκλησίας ας επαναλάβουμε όλοι μαζί:

*"Τας μυστικές σήμερον του Πνεύματος
σάλπιγγας, τους θεοφόρους Πατέρας
ανευφημήσωμεν· τους μελωδήσαντας εν μέσω της
Εκκλησίας, μέλος εναρμόνιον Θεολογίας, τριάδα μίαν
απαράλλακτον, ουσίαν τε και Θεότητα· τους
καθαίρέτας Αρείου, και Ορθοδόξων προμάχους, τους
προσβεύοντας πάντοτε Κυρίω, ελεηθῆναι τας ψυχάς
ημών".*

Με τις προσβείες των Αγίων Σου, Χριστέ ο Θεός, ελέησον ημάς και τον κόσμο Σου, ως αγαθός και φιλόανθρωπος και ελεήμων Θεός. Αμήν.

Ιανουάριος 1996

ΜΗΝΥΜΑ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΜΟΓΕΝΕΙΑ ΤΗΣ Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

Σεβασμιώτατε,
Αγαπητοί συμπατριώτες,

Η γιορτή των Τριών Ιεραρχών, γιορτή των γραμάτων, από τον 11ο αιώνα που θεσπίστηκε, έγινε σύμβολο των ιδανικών της παιδείας μας και παρέχει την ευκαιρία επανεξέτασης της πορείας της εκπαίδευσης σε κάθε βαθμίδα. Αποτελεί δε ταυτόχρονα και μια αστείρευτη πηγή ανατροφοδότησης για την υλοποίηση των οραμάτων της ελληνικής παιδείας και την προβολή του ελληνικού πολιτισμού στους άλλους λαούς.

Δεν αρκούν οι λόγοι που θα ακουστούν σε όλα τα σχολεία, από τα ακριτικά χωριά της πατρίδας μας μέχρι και τα πέρατα του κόσμου, όπου υπάρχει ελληνισμός. Όλοι όσοι αγωνίστηκαν και αγωνίζονται για την καταξίωση της παιδείας δεν αρκούνται σε ευχές αλλά καταθέτουν με τον τρόπο του ο καθένας τη δική του προσφορά. Οι σημερινοί καιροί απαιτούν να γίνουν πράξη η δίψα για μόρφωση και η δημιουργική αξιοποίηση των σπουδών.

Μόνο με προσωπική ευθύνη που θα μετατρέπεται σε συλλογική μπορούμε να ανυψώσουμε τη στάθμη της παιδείας μας και να πετύχουμε την επιστημονική πρόοδο και τη σύνδεση εκπαίδευσης και παραγωγικότητας μέσω των σχολείων κάθε βαθμίδας. Έτσι ο ρόλος του σχολείου αναβαθμίζεται, αποκτά τη σύγχρονή του διάσταση και αναδεικνύεται σε μορφωτική κοινότητα ελεύθερων και υπεύθυνων ατόμων.

Η γιορτή των γραμμάτων στέλνει προς κάθε κατεύθυνση το μήνυμα για δραστηριοποίηση, για ειλικρινή, γόνιμο και δημιουργικό διάλογο, ώστε να κάνουμε επιτέλους έργο και τρόπο ζωής τη δημοκρατία. Ο βιωματικός αυτός τρόπος διαμόρφωσης δημοκρατικής συνείδησης αποκτά μια απaráμιλλη γνησιότητα που δε δίνει περιθώρια σε υποχωρήσεις, τώνωνει το φρόνημα και δυναμώνει την έφεση για αγώνα.

Με τη συμβολή όλων μας και προπαντός των νέων ανθρώπων, που ως τώρα έδειξαν πραγματικά πως ξέρουν να αγωνίζονται και να δημιουργούν, θα μπορέσουμε να ανταποκριθούμε δυναμικά στις απαιτήσεις των καιρών και, κάνοντας το όνειρο όλων μας πραγματικότητα, να διαδραματίσουμε στο διεθνές προσκήνιο το ρόλο του πρωταγωνιστή και όχι του θεατή.

Ιδιαίτερη, βέβαια, είναι η συμβολή της ομογένειας μας ανά τον κόσμο στην ανάδειξη και την ενίσχυση της ελληνικής παρουσίας και των ελληνικών γραμμάτων καθώς και στη γόνιμη διαπλοκή με τους άλλους πολιτισμούς.

Στο σημαντικό αυτό έργο σας στη χώρα όπου ζείτε και εργάζεστε, να είστε βέβαιοι πως θα με βρείτε πάντα θερμό συμπαραστάτη σας.

Με φιλικούς χαιρετισμούς

Γεώργιος Α. Παπανδρέου
Υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

ΜΗΝΥΜΑ ΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ Κ. ΚΛΑΙΡΗΣ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Η Ελληνική Παιδεία γιορτάζει σήμερα μαζί με την Εκκλησία τη διπλή γιορτή της Ορθοδοξίας και των Ελληνικών Γραμμάτων. «Οι τρεις μέγιστοι φωστήρες της τρισηλίου Θεότητας» θεωρούνται οι προστάτες των Ελληνικών Γραμμάτων γιατί παρέλαβαν από τον αρχαίο Ελληνικό κόσμο τη δόξα της ελληνικής σοφίας και την κληροδότησαν στις επόμενες γενιές που επιφορτίστηκαν το χρέος να τη διαφυλάξουν ως κιβωτό παρακαταθήκης.

Ως άριστοι γνώστες της αρχαίας Ελληνικής φιλοσοφίας και παιδείας προέβλεψαν τη σημασία των ελληνικών γραμμάτων για τον ανθρώπινο πολιτισμό. Επεδίωξαν και κατόρθωσαν τη σύζευξη της ελληνικής σκέψης με τη χριστιανική αρετή και οδήγησαν το πνευματικό ποίμνιό τους σε συνειδητή πίστη και ανθρωπιστική αγωγή.

Σ' ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο, όπου οι αξίες κλονίζονται και ο ελληνισμός βρίσκεται ξανά στο μεγάλο σταυροδρόμι της ιστορίας όπου αποφασίζονται τα μελλούμενα, οι Τρεις Ιεράρχες αποτελούν τους ιδανικούς οδηγούς στην πορεία μας προς την πνευματική ζωή, προς την ανεύρεση του Θεού, του συνανθρώπου μας και του εαυτού μας.

Μέσα στο σύγχρονο ρεύμα της διεθνοποίησης και της αναδόμησης των πάντων, η συνεχής προαγωγή της ελληνοχριστιανικής παιδείας και η διαφύλαξη της ελληνορθόδοξης παράδοσής μας, θα μας βοηθήσει να χαράξουμε τις κατευθυντήριες γραμμές για τους σωστούς προσανατολισμούς μας, ώστε να μπορούμε να επιβιώσουμε ως Έλληνες ορθόδοξοι και να συμβάλουμε θετικά στην περαιτέρω πορεία της ανθρωπότητας.

Οι πανανθρώπινες και διαχρονικές αξίες του Ελληνοχριστιανικού πολιτισμού, που αποτελούν το πολιτιστικό θεμέλιο της Ενωμένης Ευρώπης, επηρεάζουν συνεχώς τη σύγχρονη διανόηση και το σύγχρονο τρόπο ζωής. Πρωταρχική μέριμνα και ευθύνη της πολιτείας και της εκκλησίας πρέπει να είναι η διαφύλαξη και η αξιοποίηση τους ώστε να εξακολουθήσει να λειτουργεί το ελληνικό θαύμα και να ακτινοβολεί ο Ελληνοχριστιανικός πολιτισμός.

Απευθύνω θερμό χαιρετισμό προς τον Απόδημο Ελληνισμό που ζει και προοδεύει στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η δυναμική παρουσία και δράση του είναι ελπιδοφόρα για το μέλλον της Κύπρου, γιατί συνιστά τον απαραίτητο και πολύτιμο συμπαραστάτη στον υπέρ πάντων αγώνα του Κυπριακού Ελληνισμού για εθνική δικαίωση.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ Γ. ΠΡΟΞΕΝΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Σεβασμιώτατε,

Τιμούμε φέτος και θα τιμούμε εσάει τις Τρεις Μεγάλες Μορφές του Χριστιανισμού, τους Τρεις Μεγίστους Φωστήρες της τρισηλίου Θεότητας, τους Προστάτες της Παιδείας και των γραμμάτων "Βασίλειο τον Μέγα, Γρηγόριο το Θεολόγο και Ιωάννη τον Χρυσόστομο".

Παρ' όλο που πέρασαν από τότε που έζησαν και έδρασαν οι Τρεις Σοφοί Πατέρες της Εκκλησίας περισσότερο από 1500 χρόνια τίποτε δε στάθηκε ικανό να σκιάσει ή να μειώσει τη λάμψη και το φως του μεγαλείου της Προσφοράς τους. Γιατί είναι φως αιώνιο, ανέσπερο, φως ζωογόνο και θερμογόνο φως,

που συνεχίζει να καταυγάζει την Ανθρωπότητα, άτομα, Λαούς και Έθνη.

Οι τρεις Άγιοι Πατέρες δεν συνέβαλαν με το έργο τους αποφασιστικά μόνο στην εδραίωση του Χριστιανισμού που συνταρασσόταν από αιρέσεις, αμφιβολίες, αμφιταλαντεύσεις, αλλά έγιναν αρμονικοί συνθέτες και αρμονικοί συζευκτές της Χριστιανικής Πίστης και της Κλασικής Παιδείας. Συνέθεσαν ένα νέο υπέροχο ιδεώδες, το Ελληνοχριστιανικό, δημιούργησαν ένα νέο θαυμαστό Πολιτισμό, τον ελληνοχριστιανικό, και έθεσαν τις βάσεις μιας νέας μορφής Παιδείας, της ελληνοχριστιανικής, που οδηγεί, καθοδηγεί και ορθοδρομεί την πορεία σκέψης και δράσης του ανθρώπου σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο, που εξανθρωπίζει τον Άνθρωπο.

Ο Ελληνοχριστιανικός Πολιτισμός, έσοχο δημιούργημα των τριών Σοφών Πατέρων της Εκκλησίας, είναι αποτέλεσμα της σύνθεσης του Χριστιανικού και του Ελληνικού Πνεύματος· ήταν και είναι Φωτεινός Οδηγός της Ανθρωπότητας για ηθική και πνευματική πρόοδο. Η Ελληνοχριστιανική Παιδεία, θαυμαστή σύζευξη των Χριστιανικών αρχών και αξιών και της Ελληνικής σοφίας, δε σηματοδότησε μόνο την ιστορική πορεία του ελληνοχριστιανισμού, αλλά αναμφίβολα άσκησε μεγάλη επίδραση στη διαμόρφωση και του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Η ελληνοχριστιανική αγωγή, δομημένη σε ακατάλυτες αρχές και αξίες, απέτελεσε και αποτελεί αγωγή πανανθρώπινη και οικουμενική.

Η Παιδεία δεν αποτελεί μόνο τη βάση για ορθόδρομη πορεία του ανθρώπου στο ιστορικό γίγνεσθαι, δε γίνεται μόνο φωτοβόλος πορεία και αέννηη πηγή άντλησης των αρχών και αξιών που καταξιώνουν τον άνθρωπο, δεν είναι μόνο θεμελιωτής και οικοδόμος του στερεού οικοδομήματος της αληθινής ζωής, αλλά, συνταιριασμένη με τις αλήθειες του Χριστιανισμού, μετατρέπεται σε κιβωτό της ελληνοχριστιανικής μας Παράδοσης, σε φάρο πλεύσης του λαού μας, σε ζύμη των πεπρωμένων μας.

Αυτή την Παιδεία δημιούργησαν και αυτή την Παιδεία κληροδότησαν σε μας οι Τρεις Μεγάλες Μορφές του Χριστιανισμού· αυτή η Παιδεία κράτησε το Έθνος μας Ορθό σ' όλες τις δύσκολες ώρες της μακρόχρονης δουλείας του και αυτή η Παιδεία, σαν σωστική κιβωτός, θα βοηθήσει την Κύπρο μας στον αγώνα της για Δικαιοσύνη και Ελευθερία. Ας παρακαλέσουμε τον Κύριο και Σωτήρα μας Χριστό, μαζί με τη σωτηρία της ψυχής μας να μάς χαρίσει τη χαρά να πιστρέψουμε στην πατρική μας γη, ελεύθερη από τα τουρκικά στρατεύματα κατοχής και εποίκους, και ο Κύριος θα μας ακούσει. Η παιδεία και η θρησκεία θα βοηθήσουν και τον απόδημο Ελληνισμό στην προσπάθειά του να διατηρήσει την Πολιτιστική του παράδοση και ταυτότητα, να μην αφομοιωθεί και αφανιστεί από το γλωσσικά και πολιτιστικά ποικίλο περιβάλλον της χώρας που τον φιλοξενεί. Και είναι αυτό "προσταγή, των Προγόνων αλλά και παρακαταθήκη για τους απογόνους μας, βαριά. Και θα είναι αυτό και το καλύτερο μνημόσυνο για τους Τρεις Ιεράρχες, τους αιώνιους Οδηγούς και Παιδαγωγούς της Ανθρωπότητας.

Τελειώνοντας, εύχομαι ολόψυχα προς τον εορτάσαντα προ λίγων μόλις ημερών την ονομαστική του γιορτή Σεβασμιώτατο Αρχιεπίσκοπό μας κ. Γρηγόριο, Υγεία και Μακροήμερευση και κάθε επιτυχία στο Θεάρεστο Έργο που επιτελεί για την πρόοδο και ευημερία της Παροικίας μας, αλλά και του Ελληνισμού γενικά.

Ιανουάριος 1996

Γ. Βυρίδης
Γενικός Πρόξενος Κύπρου

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΕΣ

Γεωργίου Μπαμπινιώτη
Καθηγητή Γλωσσολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών

*Τέτοια αφήστενε φροντίδα
όλο το αίμα που χυθή
για θρησκεία και για πατρίδα
όμοιαν έχει την τιμή*

Διονυσίου Σολωμού, "Ύμνος εις την Ελευθερίαν"

Ελληνοχριστιανικό ιδεώδες: Η υπέρβαση μιας αντιθέσης

Θα αρχίσω με μια προσωπική εκτίμηση: Θεωρώ ότι οι Έλληνες Χριστιανοί Ορθόδοξοι, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, δεν έχουμε ακόμη συνειδητοποιήσει τί προσέφεραν στον Ελληνισμό και την Ορθοδοξία η πνευματική αλκή, η δράση και τα κείμενα των τριών Μεγάλων Πατέρων της Εκκλησίας, οι οποίοι είναι ευρύτερα γνωστοί ως Τρεις Ιεράρχες. Δεν έχουμε, νομίζω, εκτιμήσει στην πραγματική της διάσταση τί σηματοδοτεί για τον Έλληνα Ορθόδοξο αλλά και για τον Ευρωπαίο Χριστιανό η διδασκαλία του Μεγάλου Βασιλείου (330-379), του Γρηγορίου του Θεολόγου (328-390) και του Ιωάννη του Χρυσοστόμου (344/54-407). Θα προσπαθήσω σήμερα, ακολουθώντας τα ίχνη των Τριών Μεγάλων Ιεραρχών στη διαδρομή τους από δύο μεγάλα πνευματικά περάσματα, την Παιδεία και τη Γλώσσα, να δείξω την ιδιαίτερη, καθοριστική θα την έλεγα, συμβολή των Μεγάλων αυτών Πατέρων στη σύζευξη του Ελληνισμού με την Ορθοδοξία. Γιατί αυτές οι τρεις μορφές είναι που με σοφία και παρρησία όρθωσαν το ελληνοχριστιανικό οικοδόμημα, το ιδεώδες Ελληνισμού και Ορθοδοξίας, όπως βιώθηκε στο Βυζάντιο και ανα-βιώθηκε στον Νέο Ελληνισμό. Κι αν καπηλεύτηκαν τον όρο "ελληνοχριστιανικός" οι εκτροπείς του δημοκρατικού πολιτεύματος, στην περίοδο της 7ετίας, και τον συνέδεσαν αυθαίρετα και ανιστόρητα με ακραίες εθνικιστικές θέσεις και ολοκληρωτικές ιδέες, Ελληνισμός και Ορθοδοξία στο γνήσιο περιεχόμενό τους δεν παύουν να αποτελούν τους δύο πόλους περί τους οποίους στρέφονταν και στρέφονται και σήμερα η Ελληνική παιδεία, οι Έλληνες, ο Ελληνισμός όπου γης.

Δεν είναι ίσως γνωστό ότι μέχρι σχεδόν και

τον 3ο μ.Χ. αιώνα Χριστιανισμός και Ελληνισμός ήταν έννοιες αντιφατικές και ασυμβίβαστες. Το ότι ορισμένοι από τους πρώτους και μεγάλους Πατέρες της Εκκλησίας, ο Ιουστίνος ο φιλόσοφος και μετέπειτα μάρτυς (2 αι.), ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς (2-3 αι.) και ιδίως ο Ωριγένης (3 αι.), πάσχισαν νωρίς να γεφυρώσουν την αντίθεση της εθνικής (δηλ. της ειδωλολατρικής) Ελληνικής παιδείας και του Χριστιανισμού, δεν αίρει το γεγονός της σύγκρουσης που σημειώθηκε τους πρώτους αιώνες ανάμεσα σε Έλληνες (εθνικούς) και Χριστιανούς. Μη ξεχνάμε άλλωστε πως εκείνη την εποχή "Έλληνας" για τους Χριστιανούς σήμαινε ακόμα "ειδωλολάτρης". Οι διαφορές αντιλήψεως που τους χώριζαν εκείνη την εποχή φαίνονταν αφεφύρως. Η απόλαυση της επίγειας ζωής, που επιζητούσε ο Έλληνας της κλασσικής, της μετακλασσικής, της αλεξανδρινής, αλλά και της ελληνορωμαϊκής περιόδου, δεν συμβιβαζόταν με την υπέργεια, υπερκόσμια και επουράνια ζωή που κήρυσσε ο χριστιανισμός. Ο πολυθεϊσμός των Ελλήνων (παρά τις μονοθεϊστικές συλλήψεις ορισμένων φιλοσόφων) δεν συμβιβαζόταν με την πίστη στον έναν και μοναδικό Θεό της χριστιανικής πίστεως. Η αναζήτηση της αλήθειας, συνυφασμένη στους Έλληνες με την αμφισβήτηση και την αμφιβολία, δεν είχε καμία σχέση με την αποκάλυψη της μόνης και πραγματικής αλήθειας, της χριστιανικής αλήθειας. Ο ορθός λόγος, κατάρτηση του Έλληνα μέσα από την επιστήμη και τον διάλογο, δεν συμβιβαζόταν με τον θείο λόγο και την "χάριτι Θεού" αποκάλυψη της μόνης χρήσιμης γνώσης για τον Χριστιανό, της επίγνωσης του Θεού. Η ελληνική πρακτική του "κατά κόσμον ζην" συγκρούσαν ολοσχερώς με το "κατά Θεόν ζην" του Χριστιανισμού. Όπως και μια σειρά αντιλήψεις του Έλληνα για τη ζωή (η αγάπη προς την ομορφιά, η καλλιέργεια των τεχνών, η ενεργός ενασχόληση με τα κοινά, η αγάπη στη φύση κλπ.) δεν είχαν σχέση προς την αγωνία του Χριστιανού να πορευθεί κατά τα διδάγματα του Ευαγγελίου και να έχει ως μοναδικό μέλημα τη σωτηρία της ψυχής του και την, κατά το δυνατόν, ομοίωσή του προς τον Δημιουργό και πατέρα Θεό. Δύο διαφορετικοί κόσμοι ορθώνονταν και συγκρούονταν μεταξύ τους, με αποτέλεσμα οι έννοιες "Έλληνας" και "Χριστιανός" να θεωρούνται αντιφατικές. Οι εθνικοί ειδωλολάτρες Έλληνες, υπερήφανοι για τον πολιτισμό και τις γνώσεις τους, έβλεπαν περιφρονητικά τους πρωτοεμφανιζομένους τότε Χριστιανούς, αφοσιωμένους σ' έναν άγνωστο σ' αυτούς Θεό και στα διδάγματα μιας άγνωστης θρησκευτικής διδασκαλίας που την ονόμαζαν το Ευαγγέλιον του Χριστού. Έτσι οι Έλληνες τους χαρακτήριζαν συλλήβδην ως βαρβάρους (ως μη μετέχοντες της ελληνικής παιδείας) και ανοήτους ("μωρούς"). "Ημείς", λέγει ο Παύλος, "κηρύσσομεν Χριστόν εσταυρωμένον, Ιουδαίοις μεν σκάνδαλον, έννεσι δε μωρίαν" (Κορ. Α, 1,23).

Γενικότερα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τους τρεις πρώτους αιώνες Έλληνες και Χριστιανοί, το θρησκευτικό κατεστημένο από τη μια και οι αγωνιστές της νέας θρησκείας από την άλλη, βρίσκονται σε ανοιχτή διαμάχη και ότι συνδέονται με σχέσεις

“αμοιβαίας περιφρονησεως”! Ό,τι είναι σοφία για τους Έλληνες είναι μωρία για τους Χριστιανούς. Η μεγάλη φυσιογνωμία του Χριστιανισμού, ο Απόστολος των Εθνών Παύλος, μέσα σε δύο φράσεις κλείνει την αντίθεση των δύο κόσμων: Η γαρ σοφία του κόσμου τούτου μωρία παρά τω θεώ εστιν (κορ. Α, 3,19) και Ει τις δοκεί σοφός είναι εν υμίν εν τω αιώνι τούτῳ, μωρός γενέσθω, ίνα γένηται σοφός (Κορ. Α,3,18). Η απόλαυση από τους Έλληνες της επίγειας ζωής, χωρίς φραγμούς και αναστολές, χωρίς την έννοια της αμαρτίας στο βάθος, την έκταση και τον λυτρωτικό χαρακτήρα της δοκιμάσεις που την δίνει ο Χριστιανισμός, συγκρούεται με τον ακατάπαυστο αγώνα του Χριστιανού εναντίον της αμαρτίας και με τη θέαση της επίγειας ζωής ως πρόσκαιρης και προπαρασκευαστικής μόνο της ουράνιας ζωής. (Ας σημειωθεί ότι η αμαρτία ως “ηθικό ολίσθημα” υπάρχει ήδη στον Πλάτωνα, αλλά χωρίς να αποτελεί έννοια οικεία στον πολύ κόσμο· και βεβαίως η έννοια της αμαρτίας υπάρχει στην Π. Διαθήκη). Για να τονίσει την προσωρινότητα της επίγειας ζωής, ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος έλεγε στους ακροατές του στα κηρύγματα: Ουκ οίσαθ ότι αποδημία ο παρών βίος; Μη γαρ πολίτης εί; Οδίτης εί. Συνήκας τι είπον; Ουκ ει πολίτης, αλλά οδίτης. Μη είπης ‘Εχω τήνδε την πόλιν, και έχω τήνδε’. Ουκ έχει ουδείς πόλιν. Η πόλις άνω εστί. Τα παρόντα οδός εστιν ... πανδοχείον εστιν ο παρών βίος (Ε.Π. 52, 401). Δύο γνωστοί Πατέρες της Εκκλησίας, ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς και, αργότερα, ο Συνέσιος ο φιλόσοφος, οι οποίοι επιχειρούν να αξιοποιήσουν τα φιλοσοφικά διδάγματα και τα υψηλά κείμενα του ελληνικού στοχασμού, περιγράφουν το αρνητικό κλίμα που επικρατούσε ανάμεσα στους Χριστιανούς απέναντι σε όσους έβλεπαν ευνοϊκά τα ελληνικά γράμματα. Ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς γράφει (Στρωματείς 143), “Ενιοι δε, ευφυνείς οίόμενοι είναι, αξιούσι μήτε φιλοσοφίας άπτεσθαι μήτε διαλεκτικής, αλλά μηδέ την φυσικήν θεωρίαν εκμανθάνειν, μόνην δε και ψιλήν την πίστιν απαιτούσιν, ώσπερ ει μηδεμίαν ηξίουσιν επιμέλειαν ποιησάμενοι της αμπέλου, ευθής εξ αρχής τους βότρυας λαμβάνειν”. Ο δε Συνέσιος (Επιστ. 154) αναφέρει: “Εφασάν με παρανομείν εις φιλοσοφίαν, επαίοντα κάλλους εν λέξει και ρυθμού, και περί Ομήρου τι λέγειν αξιούσιν και περί των εν ταις ρητορίαις σχημάτων, ως δη τον φιλόσοφον μισολόγον είναι προσήκον και μόνα περιεργάζεσθαι τα δαιμόνια πράγματα”.

Αλλά και τα αισθήματα των Ελλήνων απέναντι στους Χριστιανούς είναι, αρχικά, από περιφρονητικά έως χλευαστικά: Πάντες εαυτούς φονεύσαντες, πορεύεσθε ήδη παρά τον θεόν και ημίν πράγματα μη παρέχετε! (Ιουστίνου, Απολογία ΙΙ,4). Για να αντιληφθούμε πώς αισθάνονται οι Εθνικοί Έλληνες απέναντι στους Χριστιανούς την εποχή εκείνη, αξίζει να ανατρέξουμε στην Επιστολή προς Διόγνητον, όπου σκωπτικά επικρίνεται αυτό που οι Έλληνες θεωρήσαν ως αντιφατικότητα των χριστιανικών θέσεων: Πατρίδας οικούσιν ιδίας, αλλ’ ως πάροικοι μετέχουσιν πάντων ως πολίται, και πάνθ’ υπομένουσιν ως ξένοι· πάσα ξένη πατρίς εστιν αυτών, και πάσα πατρίς ξένη [...] εν σαρκί τυγχάνουσιν, αλλ’ ου κατά σάρκα ζώσιν. Επί γης διατρίβουσιν, αλλ’ εν ουρανώ πολιτεύονται. Πείθονται τοις ωρισμένοις νόμοις, και τοις ιδίοις βίαις νικώσι τους νόμους. Αγαπώσι πάντας, και υπό πάντων διώκονται [...] υπό Ιουδαίων ως αλλόφυλοι πολεμούνται και υπό Ελλήνων διώκονται, και την αιτίαν της έχθρας ειπείν οι μισούντες ουκ έχουσιν (Προς Διόγνητον V).

Ετσι έχουν τα πράγματα μέχρι τον 4ο αιώνα, όταν λαμβάνουν χώρα δύο κοσμοϊστορικά γεγονότα για τη θρησκεία και τον πολιτισμό της Δύσεως:

α) Η αναγνώριση του Χριστιανισμού ως επίσημης θρησκείας του Βυζαντίου (της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας) επί Μ. Κωνσταντίνου.

β) Η υπέρβαση της αντιθέσεως Ελληνισμού και Χριστιανισμού από τους τρεις μεγάλους Πατέρες της Εκκλησίας, Βασίλειο, Γρηγόριο και Ιωάννη.

Το πρώτο κοσμοϊστορικό γεγονός, αυτό της αναγωγής του Χριστιανισμού σε επίσημη θρησκεία της μεγαλύτερης Αυτοκρατορίας της Ευρώπης (του Βυζαντίου), καθορίζει έκτοτε - με την κυρίαρχη θέση που παίρνει ο Χριστιανισμός στο Βυζαντινό Κράτος - τις τύχες της εξαπλώσης του Χριστιανισμού στη Δύση και, δι’ αυτής, σταδιακά σε ολόκληρο τον κόσμο. Το δεύτερο κοσμοϊστορικό γεγονός, της σύζευξης ελληνικής παιδείας και χριστιανικής θρησκείας, που επιτυγχάνεται κυρίως από τους τρεις Μεγάλους Πατέρες, έχει πολλές προεκτάσεις: α) εδραιώνει μια για πάντα τη συμπόρευση Ελληνισμού και Ορθοδοξίας στον Ελληνικό χώρο, σφραγίζοντας τη φυσιογνωμία του Βυζαντίου και της συνέχειάς του, του Νεότερου Ελληνισμού· β) περνάει μέσα στην εκπαίδευση των Ελλήνων τη σύζευξη ελληνικής παιδείας και ορθόδοξης χριστιανικής διδασκαλίας· γ) συνδέει μια για πάντα την Εκκλησία με τα ελληνικά γράμματα ξεκαθαρίζοντας ότι η πίστη στον Χριστό και στα διδάγματα της ορθόδοξης διδασκαλίας δεν αντιστρατεύονται την παράδοση στις επιστήμες, τις τέχνες και τα γράμματα που εδημιούργησε ο ελληνικός στοχασμός. Μέσα από το πνεύμα αυτό ο αγράμματος μοναχός που αντιγράφει νυχθημερόν στα βυζαντινά μοναστήρια χειρόγραφα των αρχαίων κειμένων διασώζοντας τα από τον αφανισμό, αιθάνεται Έλληνας Χριστιανός, στρατιώτης του Χριστού που διασώζει την εθνική πνευματική κληρονομιά των προγόνων του, για την οποία κι ο ίδιος αισθάνεται υπερήφανος. Δεν είναι τυχαίο ότι φυσιογνωμίες της Εκκλησίας όπως ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Φώτιος (820-891), ο Επίσκοπος Καισαρείας Αρέθας (850-932) ή ο Ευστάθιος Θεσσαλονίκης (+1194) είναι μέγιστοι κλασσικοί φιλόλογοι. Ούτε είναι τυχαίο ότι, όταν ο Νέος ελληνικός Διαφωτισμός αγωνίζεται να φωτίσει παιδευτικά το σκληρωμένο Γένος, οι ιερωμένοι διδάσκαλοι του Γένους, ο Ευγένιος Βούλγαρις, ο Νεόφυτος Δούκας, ο Άνθιμος Γαζής, ο Κωνσταντίνος Οικονόμος ο εξ Οικονόμων, ο Νεόφυτος Βάμβας, άνδρες μεγάλης κλασσικής παιδείας και ελληνομάθειας οι ίδιοι, έδωξαν πάλι στους νέους τα ελληνικά γράμματα, εκδίδοντας και υπομνηματίζοντας αρχαία κείμενα και έργα της αρχαίας ρητορικής και φιλοσοφίας.

Πώς έφτασαν όμως οι Τρεις Ιεράρχες στην υπέρβαση της αντιθέσεως Ελληνισμού και Χριστιανισμού και στην οικοδόμησή του ελληνοχριστιανικού ιδεώδους; Είναι γνωστό ότι οι τρεις Μεγάλοι Πατέρες της Ορθοδοξίας και ακαταγνώστοι γνώστες και κήρυκες της Χριστιανικής πίστεως απεδείχθησαν και εξαιρετικής ελληνικής παιδείας άνδρες υπήρξαν. Γιός δασκάλου των Ελλήνων ο Βασίλειος, αφού μάθει τα πρώτα γράμματα από τον πατέρα του, σπουδάζει κοντά στον μεγάλο Έλληνα ρήτορα Λιβάνιο (314-392), στον οποίον μαθητεύει και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Ο Βασίλειος σπουδάζει επί 4 ολόκληρα χρόνια στη Φιλοσοφική Σχολή των Αθηνών (πανεπιστήμιο, θα λέγαμε σήμερα) ρητορική, φιλοσοφία, γραμματική,

διαλεκτική, αστρονομία, γεωμετρία και ιατρική. Συμφοιτητής (και συντοπίτης του από τη Μικρασία) στη φιλοσοφική των Αθηνών είναι ο Γρηγόριος ο Ναζιανζηνός, με τον οποίον συνδέονται έκτοτε (351) με στενή ανθρώπινη, πνευματική και χριστιανική φιλία. Και οι δύο μαθητεύουν στην Αθήνα σε δύο επιφανείς διδασκάλους, στον Ιμέριο και στον (πιθανότατα χριστιανό) Προαιρέσιο. Και οι δύο διακρίνονται τόσο πολύ στα γράμματα, ώστε τους ζητείται να σταδιοδρομήσουν ως καθηγητές της Σχολής των Αθηνών, πράγμα που δεν δέχονται οι αφοσιωμένοι στον Χριστό άνδρες. Ο νεώτερος από τους τρεις Πατέρες, ο Χρυσόστομος (γεννήθηκε γύρω στο 350), καταγόμενος από την Αντιόχεια της Συρίας, δηλ. από την Ανατολή κι αυτός, μαθητεύει για λίγο στον φιλόσοφο Ανδραγάθιο και, κυρίως, στον φημισμένο ρήτορα Λιβάνιο (στον οποίον, όπως είπαμε, εμαθήτευσε και ο Μέγας Βασίλειος). Ο Χρυσόστομος - αντίθετα προς τον Βασίλειο και τον Γρηγόριο - είναι και ο μόνος από τους τρεις που φοίτησε σε Θεολογική Σχολή, στη Σχολή της γενέτειράς του Αντιόχειας, όπου φοίτησε κοντά στους Καρτέριο και Διόδωρο. Με τέτοιες σπουδές είναι φανερό ότι οι τρεις Πατέρες οπλίστηκαν με σπάνια για σύγχρονούς τους Χριστιανούς παιδεία, από την οποία και βαθιά γνώση απέκτησαν και κυρίως καλλιέργεια του νου και της γλώσσας, που ακονίστηκαν στη φιλοσοφία και στη ρητορική. Και οι τρεις τους, μετά τις σπουδές τους, ασχολούνται με τη ρητορική: ο Γρηγόριος διδάσκει ρητορική· ο Βασίλειος και ο Ιωάννης εφαρμόζουν τη ρητορική στα δικαστήρια, ασκώντας ό,τι σήμερα θα ονομάζαμε δικηγορία. Και οι τρεις τους σύντομα εγκαταλείπουν το επάγγελμα που άρχισαν να ασκούν, για να αφοσιωθούν ολοκληρωτικά στον Λόγο του Θεού, στην Ορθόδοξη πίστη και διδασκαλία.

Μέσα τους, είναι ανθρώπινο και αναμενόμενο, προσπαθούν να συμβιβάσουν τις λαμπρές ελληνικές σπουδές τους με την πίστη του Χριστού και να αξιοποιήσουν αυτόν τον οπλισμό για τον “καλόν αγώνα” της χριστιανικής διδασκαλίας και της κατά Χριστόν ζωής. Δεν υποχωρούν στην πίστη τους, που ταυτίζεται με το είναι τους. Δεν υιοθετούν τις αρχές της κατά κόσμον ζωής των Ελλήνων. Δεν στέργουν στη λογική του καθαρού λόγου· την υποτάσσουν στις επιταγές του θείου λόγου. Η αρχή τους είναι απλή και πειστική: χρειάζεται η μόρφωση η ελληνική, γιατί καλλιεργεί το πνεύμα του ανθρώπου και το εφοδιάζει με χρήσιμες γνώσεις· ακόμη, κάνει τον πιστό καλύτερο Χριστιανό, αφού του δίνει μεγαλύτερα εφόδια (διαλεκτική δύναμη) να υπερασπίσει την πίστη του. Υπό μία προϋπόθεση: ότι τα πάντα υποτάσσονται και υπηρετούν τη χριστιανική σκοποθεσία, τη συμμόρφωση στα διδάγματα του Ευαγγελίου και στην αλήθεια του Χριστού. Αυτή η χριστοκεντρική θεώρηση του Ελληνισμού εξαγνίζει, στη συνειδηση των Πατέρων, την ελληνική παιδεία και από μύηση προς αποφυγήν, την μετατρέπει σε θεραπευτική της κατά Χριστόν μορφώσεως του ανθρώπου. Λέει ο Γρηγόριος: *Την μάθησιν των παρ’ Ἑλλήσι λόγων υπηρετεῖσθαι τὸσον, ὥς ἐστι πρόπον τῶν αληθινῶν δογματικῶν παρρησία τῇ πανσόφῳ τε τῶν Γραφῶν θεωρία* (Ε.Π. 36,242). Τα λόγια του Μ. Βασιλείου: *οὐ πάντα παραδεκτὸν ἡμῖν, ἀλλ’ ὅσα χρήσιμα* (Ε.Π. 31,577). Ο ίδιος παρομοιάζει τη σχέση χριστιανικής και ελληνικής παιδείας αντιστοίχως με τον καρπό και τα φύλλα του φυτού: ο καρπός είναι το κύριο, τα φύλλα και τα κλαδιά είναι “κόσμος”, τα στολίδια: *οὕτω δὴ καὶ ψυχὴ προηγουμένως μεν καρπὸς ἡ ἀλήθεια, οὐκ ἀχαρὶ γε μὴν οὐδὲ τὴν θύραθεν σοφίαν περιβεβλήσθαι.*

(Ε.Π.Μ.31,568). Η προτροπή του Μ. Βασιλείου προς τους νέους είναι: *καὶ ποιηταῖς καὶ λογοποιοῖς καὶ ρήτορα καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ομιλητέον, ὅθεν ἀν μέλλῃ προς τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ὠφέλειά τις ἐσσεσθαι* (Ομιλία προς τους Νέους, ὅπως ἀν ἐξ ἐλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων, 2,17-19). Ο Γρηγόριος ο Θεολόγος (Ε.Π. 36, 508-9), αφού ξεκαθαρίσει ότι η χριστιανική παιδεία έχει τον κύριο λόγο, αφού “μόνη ἔχεται τῆς σωτηρίας, καὶ τοῦ κάλλους τῶν νοουμένων” (αυτή μόνο εξασφαλίζει τη σωτηρία της ψυχῆς του ανθρώπου και την ωραιότητα των υψηλών εννοιών), δηλώνει ρητά ότι ο χριστιανός χρειάζεται και την ελληνική (κοσμική) μόρφωση και ψέγει τους χριστιανούς που την περιφρονούν: *ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξῶθεν* (εννοεί την θύραθεν, την ελληνική), *ἣν οἱ πολλοὶ χριστιανῶν διαπτύουσιν, ὡς ἐπίβουλον καὶ σφαλεράν, καὶ Θεοῦ πόρρῳ βάλλουσιν, κακῶς εἰδότες.* Ὅπως δεν περιφρονήσαμε τον ουρανό, συνεχίζει ο Γρηγόριος, γιατί κακῶς τον πίστεψαν για Θεό οι ειδωλολάτρες, *οὕτω καὶ τούτων, τὸ μεν ἐξεταστικόν τε καὶ θεωρητικόν* (το φιλέρευνο και το θεωρητικό πνεύμα) *ἐδεξάμεθα· ὅσον δὲ εἰς δαίμονας φέροι καὶ πλάνην καὶ ἀπωλείας βυθὸν διεπτύσαμεν [...]* *Οὐκ οὖν ἀτιμαστέον τὴν παιδείαν* (ενν. την ελληνική), *ὅτι τοῦτο δοκεῖ πῖσιν* (αὐτ.). Αντίθετα, τέλος, με τους δύο Καππαδόκες ιεράρχες, τον Βασίλειο και τον Γρηγόριο, ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος είναι επιφυλακτικός ως προς τις “ἐξῶθεν μαθήσεις”. Φοβάται τις παρεξηγήσεις που μπορεί να γενήσκει η πρώτη διδασκαλία τους στα παιδιά σε σχέση με τα διδάγματα της Εκκλησίας. Ας μη ξεχνάμε ότι η κύρια σπουδή του Χρυσοστόμου υπήρξε θεολογική και λιγότερο - σε σχέση με τους δύο άλλους - ελληνική. Το περίεργο, εντούτοις, είναι ότι, αν ένας από τους τρεις υπήρξε πιο κοντά στον ελληνικό λόγο και επηρεάστηκε περισσότερο από αυτόν, ήταν ακριβώς ο Χρυσόστομος, για τον οποίον ο μεγαλύτερος κλασικός φιλόλογος των εποχών, ο γερμανός Ulrich von Wilamowitz έχει πει: “Εἶναι ἓνας γνήσιος Ἀττικιστὴς [...] Ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς του, ἀκόμη καὶ οἱ πιστοὶ ὁπαδοὶ τῆς Πλατωνικῆς Ακαδημίας καὶ οἱ συνεχιστὲς του Πλάτωνος, εἶναι βάρβαροι κακοτέχνες συγκρινόμενοι με αὐτὸν τὸν ἐκ Συρίας χριστιανό, ο οποίος περισσότερο ἀπὸ τὸν Ἀριστείδη ἀξίζει νὰ συγκριθεῖ ὡς πρὸς τὸ ὕψος με τὸν Δημοσθένη [...] Πρέπει νὰ παραβάλει κανεῖς [τῆς Ομιλίας του Χρυσοστόμου] με τὰ Ὑπομνήματα του Πρόκλου στὸν Πλάτωνα, γιὰ νὰ ἀντιληφθεῖ ποῖος εἶναι στὴν πραγματικότητα ὁ κληρονόμος τοῦ σωκρατικοῦ πνεύματος [...] Τὸ ἀττικὸ ὕψος τοῦ Χρυσοστόμου δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα μέσο πρὸς τὸ διδάχτηκε, ἀλλὰ εἶναι ἡ ἀρμονικὴ ἔκφραση μιᾶς ἀττικῆς ψυχῆς” (Die Griechische und Lateinische Literatur und Sprache, Berlin 1905, σ.212). Ο ιερός Χρυσόστομος, λοιπόν, περισσότερο με το προσωπικό του παράδειγμα και την απαστράπτουσα στον λόγο του ελληνική παιδεία δίδαξε, στην πράξη, την αξία των ελληνικών γραμμάτων. Ἦξερε καλὰ ὁ διασημότερος ρήτορας τοῦ 4ου αἰῶνα καὶ δάσκαλος τοῦ Χρυσοστόμου, ὁ Λιβάνιος, ὅταν, στὴν ἐρώτηση ποῖον θὰ ἤθελε γιὰ διδάσκαλό του, ἀπάντησε: “(Ἰωάννην), εἰ μὴ τούτον Χριστιανὸ ἐσύλησαν”! (Εκκλ. Ιστορ. 8,2).

Ἀπὸ τὴν Κοινὴ τοῦ Ευαγγελίου στὴν Ἀττικιστικὴ τῶν Πατέρων

Στο σημείο αυτό, μια που ο λόγος είναι για τα ελληνικά γράμματα και την ελληνική παιδεία, επιβάλλεται να θιγεί το θέμα της ελληνικής γλώσσας σε σχέση με τους Τρεις Μεγάλους Πατέρες:

α) Γιατί οι τρεις Ιεράρχες δεν χρησιμοποίησαν την Αλεξανδρινή Κοινή (τη δημοτική, ας πούμε της εποχής), που είναι και η γλώσσα του Ευαγγελίου;
β) Υπήρξαν, πράγματι, οι Τρεις Ιεράρχες οπαδοί του Αττικισμού, δηλ. της λόγιας γλώσσας της εποχής τους;

Τα ερωτήματα αυτά έχουν τη θέση τους εδώ, γιατί ένα είναι βέβαιο - και πολύ σημαντικό για την ιστορία της ελληνικής γλώσσας και για την ελληνική παιδεία - ότι, αν οι Μεγάλοι αυτοί Πατέρες (με το κύρος και την επιρροή που ασκούναν στους συγχρόνους τους Χριστιανούς) επέλεγαν να χρησιμοποιήσουν ως γλώσσα των κειμένων και των κηρυγμάτων τους την Κοινή του Ευαγγελίου, διαφορετική θα ήταν η εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας και ίσως να μην υφίστατο καν γλωσσικό ζήτημα επί τόσους αιώνες.

Απαντώντας στα δύο αυτά ερωτήματα, έχουμε να πούμε τα εξής. Οι Τρεις Ιεράρχες βρίσκουν κατά τον 4ο αιώνα μια ήδη διαμορφωμένη γλωσσική κατάσταση. Οι απολογητές της χριστιανικής πίστεως και οι πρώτοι Πατέρες της Εκκλησίας (Ιουστίνος ο μάρτυς, Αθηναγόρας ο Αθηναίος, Τατιανός ο Σύρος, Ευστάθιος Αντιοχείας, Ευσέβιος Καισαρείας, Κλήμης ο Αλεξανδρεύς, Ωριγένης κ.ά.), και λόγω παιδείας και όντας υποχρεωμένοι να μιλήσουν για δύσκολα θεολογικά θέματα και για λεπτές έννοιες κυρίως σε εθνικούς Έλληνες, κατέφυγαν στη χρήση της λόγιας γλώσσας της εποχής που ήταν η αττικιστική Ελληνική· κατέφυγαν δηλ. στη γλώσσα που λόγω της επίσημης χρήσης της είχε και το μεγαλύτερο επικοινωνιακό γόητρο ("γλώσσα των μορφωμένων"). Η θεολογική γλώσσα που αναπτύχθηκε τότε είτε ως απολογητική είτε ως δογματική συστηματοποίηση και αντίκρουση των πρώτων αιρέσεων είτε ως προσηλυτιστική νέων μορφωμένων πιστών στη νέα θρησκεία εγκατέλειψε την απλή γλώσσα του Ευαγγελίου, τουλάχιστον στον γραπτό λόγο. (Στα προφορικά κηρύγματα και στις ομιλίες προς απλούς, αγράμματους ανθρώπους εξακολούθησαν, πιθανότατα, να χρησιμοποιούν μια απλούστερη μορφή γλώσσας). Όταν τον 4ο αιώνα η χριστιανική θρησκεία αναγνωρίστηκε ως επίσημη θρησκεία του κράτους, περνώντας από την "παρανομία" στην "εξουσία", τότε πια έγινε αυτονόητη η συμμόρφωση της Εκκλησιαστικής προς την κρατούσα επίσημη γλώσσα, που ήταν η λόγια αττικιστική παράδοση (η καθαρεύουσα της εποχής εκείνης). Αυτή την παράδοση οι μόνοι που θα είχαν τη δύναμη να συγκρουστούν μαζί της και να την αλλάξουν προς την κατεύθυνση της δημοτικής του Ευαγγελίου, θα ήταν οι Τρεις Μεγάλοι Πατέρες της Εκκλησίας. Ωστόσο η αττικιστική γλωσσική παιδεία τους καθώς και οι πιεστικές ανάγκες επικοινωνίας τους στον διάλογο που διεξήγαν με τους εθνικούς ή στην αντίκρουση των αιρετικών ή στην ικανοποίηση των απαιτήσεων των μορφωμένων, οι οποίοι εισήλθαν στον χριστιανισμό μετά την ανάδειξή του σε επίσημη θρησκεία, δεν τους επέτρεψαν να επιστρέψουν στη γλώσσα του Ευαγγελίου και των πρώτων Αποστόλων, στον "πρώτο δημοτικισμό", όπως τον έχει αποκαλέσει ο Μ. Τριανταφυλλίδης (Η Νέα Διαθήκη και ο πρώτος δημοτικισμός: Απαντα 5, 328-365).

Ως προς το β' ερώτημα, αν οι Τρεις Ιεράρχες υπήρξαν γλωσσικά Αττικιστές, η απάντηση, μέσα από τα πράγματα και μέσα από τα ίδια τα λόγια τους, είναι αρνητική. Επιπρεασμένοι από τη γλώσσα του Ευαγγελίου και της Π. Διαθήκης, όπου συνεχώς αναφέρονται, μεταφέροντας αυτούσια τα λόγια της Αγίας Γραφής και επιδιώκοντας να πείσουν τους

ακροατές/αναγνώστες για τα διδάγματα και την ουσία της χριστιανικής πίστεως, και όντας, τέλος, εκ νοοτροπίας αντίθετοι προς τη "φιλολογία των λόγων" υπερασπίζοντας τη "θεολογία των πράξεων", οι τρεις Ιεράρχες (και οι Πατέρες που προηγήθηκαν ή ακολούθησαν) δεν υπήρξαν αττικιστές με την αυστηρή έννοια του όρου. Οι χριστιανοί Πατέρες διαφοροποιούνται συνειδητά από τους οπαδούς της στερείας γλωσσικής επίδειξης, τους αττικιστές ρήτορες και σοφιστές. Δεν υπερηφανεύονται για τα λόγια, που τα θέλουν απλά, κατανοητά και μεσατά νοήματος, αλλά για τις πράξεις στις οποίες πρέπει να οδηγούν τα λόγια. Ο επίσκοπος Συνέσιος, μέγας Πατέρας της Εκκλησίας (3-4 αι.), γνωστός για την ελληνική φιλοσοφική παιδεία του, θα πει ξεκάθαρα: *Ουδέν μέλει τω Θεώ θεωρητόν λεξέως. Πνεύμα θεϊόν υπερορά μικρολογίαν συγγραφικήν.* Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, ένας από τους μεγαλύτερους τεχνίτες της ελληνικής γλώσσας, θα διακηρύξει: *ουδέν μοι φράσεως ουδέ απαγγελίας μέλει. Αλλ' εξέστω και τη λεξει πτωχεύειν και την συνθήκην των δογμάτων ακριβεία ιδιώτης έστω* (Περί ιερωσύνης Ε.Π.Μ. 48,669). Ο Γρηγόριος ο Θεολόγος δεν αρνείται, σε επιστολή του προς τον Σταγείριο (37,308), την αττική του παιδεία, τονίζοντας με έμφαση τις διαφορές των Χριστιανών από τους αττικιστές: *Αττικοί συ την παιδευσιν, Αττικοί και ημείς. [...] Τυποίς προς λόγον, ημείς προς ήθος*". Για να παραπονεθεί αλλού (36,513): *Σοφιστομανούσι Αθήνησι των νέων οι πλείστοι.* Τέλος, ο Μ. Βασίλειος δεν διατάζει να πει στον διδάσκαλό του, τον σοφιστή Λιβάνιο (Επιστ. 356,32): *Τι γαρ αν είποιμεν προς ούτως αττικίζουσιν γλώσσαν, πλην ότι αλιέων ειμί μαθητής, ομολογώ και φιλώ; Κι αλλού (29,121): Πρώτον μεν ουν της λέξεως το ιδιότροπον μηδένα σοι κινεϊών γέλωτα, είπερ μη επόμεθα ταις παρ' υμίν εκλογαίς των ρημάτων, μηδέ το της θέσεως αυτών εύρυθμον επιτηδεύομεν. Ου γαρ τορευταί λέξεων παρ' ημίν ουδέ το εύηχον των φωνών, αλλά το εύσημον των ονομάτων πανταχού προτιμότερον.* Απ' όσα είπαμε, είναι, νομίζω, σαφείς οι διαφορετικοί στόχοι στην επικοινωνία χριστιανών και αττικιστών, καθώς κι ένα διαφορετικό "ήθος της γλώσσας" που τους διαχωρίζει.

Δύο θέματα μένουν να μας απασχολήσουν εφεξής: οι βασικές κατευθύνσεις της Παιδείας που προτείνουν οι τρεις Μεγάλοι Πατέρες και η θέση τους ως προς τη γλωσσική παιδεία και τη χρήση της γλώσσας από μικρούς και μεγάλους. Ας αρχίσουμε με την Παιδεία.

Παιδεία επί της ουσίας **Αγωγή της ψυχής και του νου του ανθρώπου**

Οι Τρεις Ιεράρχες, διαθέτοντας οι ίδιοι, όπως είδαμε, ευρύτατη παιδεία, ήταν φυσικό, περισσότερο από όλους τους άλλους Πατέρες της Εκκλησίας, να συλλάβουν τη σημασία της παιδείας για τον άνθρωπο και μάλιστα για τον "νέο άνθρωπο" της εποχής τους, τον χριστιανό άνθρωπο. Κι επειδή γι' αυτούς Παιδεία δεν σημαίνει κατάκτηση γνώσεων αλλά καλλιέργεια της ανθρώπινης ψυχής, ως κύριος σκοπός της Παιδείας προσδιορίζεται η αγωγή των νέων παιδιών: *Τέχνη τεχνών και επιστήμη επιστημών φαίνεται μοι, άνθρωπον άγειν, το πολυτροπώτατον ζών και ποικιλώτατον, θα πει ο Γρηγόριος (Ε.Π. 35,325). Βεβαίως το "άνθρωπον άγειν", η ανθρωπαγωγή, ας νεολογίσουμε, δεν μπορεί στη σύλληψη των Πατέρων της Εκκλησίας παρά να είναι χριστοκεντρική· δεν μπορεί δηλ. παρά να συμβαδίζει προς τον προορισμό*

του ανθρώπου να μοιάσει όσο του είναι δυνατόν στον Δημιουργό του και να πορευθεί στη γήινη ζωή μετά λόγου γνώσεως, εξασφαλίζοντας τη σωτηρία της ψυχής του. Έτσι σκοπός της αγωγής είναι: *ομοιωθῆναι Θεῷ κατὰ το δυνατόν ανθρώπου φύσει. Ομοίωσις δε ουκ άνευ γνώσεως, η δε γνώσις ουκ εκτός των διδαγμάτων, διδάσκει ο Μέγας Βασιλείος* (Ε.Π. 32,69). Για τους Τρεις Μεγάλους Πατέρες της Εκκλησίας, ουσία της παιδείας είναι η αγωγή και δεν νοείται αγωγή χωρίς “πνευματικά μαθήματα” και “επιμέλεια της ψυχής”: *Ότι των οικείων αμελούμεν παιδων, και των μεν σωμάτων αυτών επιμελούμεθα, της δε ψυχής αυτών καταφρονούμεν, εσχάτης ανοίας πράγμα* (Ε.Π. 51,327), προειδοποιεί ο Χρυσόστομος. Για να πει άλλοι (Ε.Π. 47, 381): *Ει δε εν ταις πόλεσι τους παίδας προ των άλλων απάντων εκπαιδύομεν φίλους είναι τω Θεώ και τα πνευματικά διδάσκωμεν μαθήματα αντί των άλλων και προ των άλλων απάντων, πάντα αν ανεπήδησε τα λυπηρά και μυρίων απηλλάγη κακών ο βίος ο παρών. Θα άξιζε να ξανασκεφτούμε σήμερα τέτοιες γενναίες κατευθύνσεις στην Εκπαίδευση, σήμερα που η Παιδεία στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες έχει, στην πράξη, καταλήξει σε “σχολεία ξηρών γνώσεων και πληροφοριών” (στην Ελλάδα, για την ακρίβεια, Γυμνάσια και Λύκεια έχουν, στην πραγματικότητα, καταλήξει σε φροντιστήρια που προετοιμάζουν για τα πανεπιστήμια!...) σήμερα που η Παιδεία των χριστιανικών λεγομένων κοινωνιών, έχει καταλήξει, κατά κανόνα, σε σχολεία που καθόλου δεν “παιδαγωγούν εις Χριστόν”, αλλά αφήνουν συχνά τους νέους να χάνονται στην αναζήτηση “τεχνητών επιγείων παραδείσων” ή και να πλέουν σε πελάγη συγχύσεως, ανασφάλειας και αποπροσανατολισμού. Αν κάτι χαρακτηρίζει την παιδεία μας σε ευρωπαϊκό ύψος επίπεδο, είναι ότι εξακολουθεί και σήμερα να μας διαφεύγει η ουσία που ήταν και είναι η αγωγή ψυχών. (Ας σημειώσουμε εδώ ότι η ψυχαγωγία ως “αγωγή ψυχών” είναι πολύ σοβαρή υπόθεση και διαφέρει εννοιολογικά και γλωσσικά από τη διασκέδαση, τη διασκόρπιση, το δώξιμο των μεριμνών και των προβλημάτων). Με άλλα λόγια, “περί άλλων τυρβαζόμεθα, ενώ χρεια εστί ενός”, να αναπτύξουμε την άγια πλευρά του ανθρώπου, την καλλιέργεια της ψυχής και του νου του και να τον οδηγήσουμε σε μια πνευματική ανάταση και εγρήγορση, ώστε να βλέπει και να ενεργεί σωστά, διακρίνοντας το καίριο από το ασήμαντο, το μόνιμο από το πρόσκαιρο, την ουσία από τα “συμβεβηκότα” της ουσίας, για να θυμηθούμε τον ημέτερο Αριστοτέλη. Για το τι χαρακτηρίζει την ψυχή ισχύουν πάντα τα λόγια του Ιερού Χρυσοστόμου: *Ψυχής δε ανθρωπίνης ουδέν ούτω τεκμήριον, ως των θείων λόγων εράν* (Ε.Π. 51,153).*

Κύριος σκοπός της παιδείας είναι να οδηγήσει τον άνθρωπο σε αυτογνωσία. Το “γνώθι σαυτόν” είναι ήδη κατάκτηση της προσωπικτικής και της σωκρατικής σύλληψης της παιδείας (Ξενοφ. Απομν. ΙΙΙ, 4,6). Η αυτογνωσία, όμως, στη χριστιανική σύλληψη του ανθρώπου και της σχέσης του με το Θεό παίρνει άλλο περιεχόμενο και άλλη διάσταση. Ο σοφότερος των τριών Ιεράρχων σε ελληνική παιδεία, ο Μ. Βασιλείος προτρέπει σε χριστιανική αυτογνωσία μ’ έναν τρόπο που θυμίζει πλατωνικό διάλογο: Εξέτασον σεαυτόν τις εί, γνώθι σεαυτού την φύσιν [...] Πρόσεχε σεαυτώ, τούτεστι: Μήτε τοις σοις, μήτε τοις περι σε, αλλά σεαυτώ μόνω πρόσεχε. Άλλο γαρ εορμέν ημείς αυτοί, και άλλο τα ημέτερα και άλλο τα περί ημάς. Ημείς μεν ουν εσμέν η ψυχή και ο νους, καθ’ ό και εικόνα του κτίσαντος γενενήμεθα. Ημέτερον δε το σώμα και αι δι’

αυτού αισθήσεις, περί ημάς δε χρήματα, τέχνηαι και η λοιπή του βίου κατασκευή (Ε.Π. 31,197).

Η επιμονή των Ιερών Πατέρων στην αγωγή της ψυχής, και μάλιστα κατά Χριστόν, δεν σημαίνει ότι υποτιμούν τη σημασία των γνώσεων ή τη σπουδαιότητα των γραμμάτων. Σημαίνει διαφορετική ιεράρχηση των αναγκών του ανθρώπου: πρώτα το πνεύμα και μετά το σώμα, πρώτα η αγωγή και μετά η γνώση. Ο Ιερός Χρυσόστομος προλαμβάνει ενδεχόμενες παρεξηγήσεις: *Και μη με τις νομιζέτω νομοθετείν αμαθείς τους παίδας γίνεσθαι [...] Ου κωλύων παιδεύειν ταύτα λέγω, αλλά κωλύων εκείνοις κλώσις προσέχειν.* (Ε.Π. 28, 518-20). Μη ξεχνάμε - και επιμένουμε σ’ αυτό πιο πάνω - ότι οι Μεγάλοι αυτοί Ιεράρχες ήταν ακριβώς εκείνοι οι οποίοι επέμεναν στην ανάγκη της παιδείας διά της διδασκαλίας των ελληνικών γραμμάτων, δηλ. στη γνώση και στην ευρύτερη καλλιέργεια του ανθρώπου. Ωστόσο γι’ αυτούς η πραγματική γνώση και η αληθινή σοφία παραμένει η αφοσίωση στον Θεό: *Η όντως σοφία και η όντως παιδευσις ουδέν έτερόν εστιν, αλλ’ ή ο του Θεού φόβος*, θα πει πάλι ο Χρυσόστομος. Γι’ αυτό και η Παιδεία για τους σεπτούς Ιεράρχες είναι πολύ μεγάλη υπόθεση. Σε μια στιγμή εξάρσεως, ο Χρυσόστομος φθάνει να πει τη γνωστή ρήση: *Η παιδεία μετάληψις αγιότητός εστι* (Ε.Π. 25,282). Να τι ύψος αλλά και τι νόημα δίνουν στην παιδεία οι “μυσταγωγοί της παιδείας” που εορτάζουμε σήμερα.

Επειδή, όπως είναι φυσικό, τα περί της παιδείας διδάγματα των Τριών Πατέρων της Εκκλησίας θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο διδασκαλίας ετών, θα θίξω δύο μόνον ακόμη διδάγματα των Πατέρων: την έμφαση που δίνουν στον δάσκαλο και στους γονείς, παράγοντες οι οποίοι όλο και περισσότερο στις μέρες μας συνυπολογίζονται στους βασικούς πόλους της Παιδείας.

Η βασική αρχή για τον δάσκαλο είναι, κατά τους μεγάλους Ιεράρχες, το παράδειγμα: *Τον δε παιδεύοντα, ου διά ρημάτων μόνον, αλλά και διά πράγματων παιδεύειν χρει, λέει ο Ιερός Χρυσόστομος* (Ε.Π. 14,554). Η “πολιτεία” του δασκάλου, η ζωή και οι πράξεις του, το παράδειγμά του, όχι η απλή διδασκαλία τού είναι αυτή που οδηγεί στην παιδεία, γιατί τα λόγια φαίνεται πως περισσεύαν από τότε... Ο Μ. Βασιλείος μιλάει σκληρά: *Πολλών μεν ακήκοα λόγων ψυχωφελών’ πλην παρ’ ουδενί των διδασκάλων εύρον αξίαν των λόγων την αρετήν* (Ε.Π. 32,358). Γι’ αλλού θα πει (Ε.Π. 31,824): *Οι διδάσκοντες διά το μη από διαθέσεως τους λόγους προφέρεσθαι, κενολογούσι*. Πιο σκληρός ακόμη ο Θεολόγος και ποιητής Γρηγόριος θα πει τη μνημειώδη επιγραμματική φράση: *Μισώ λόγους, οίς εναντίος βίος* (Επθ).

Σε τι δάσκαλο, λοιπόν, θα εμπιστευθούν οι γονείς τα παιδιά τους; Πώς θα τα αναθρέψουν; Τι πρέπει να κάνουν οι γονείς; Η απάντηση του Ιερού Χρυσοστόμου: *Μεγάλην παρακαταθήκην έχομεν τα παιδιά. Φροντίζωμεν τούτων αυτών και πάντα ποιώμεν. Όπως μεν γαρ έτσι το χωρίον καλόν πάντα πράττομεν [...], ό δε πάντων ηνίν τιμιώτερον, όπως τον υιόν επιτρέψωμεν τινί τω δυναμένω αυτού την σωφροσύνην διατηρήσαι, ου σκοπούμεν’ καίτοι τούτο πάντων εστί το κτήμα τιμιώτερον και εκείνα διά τούτο γίνεται [...] Οράς την αλογίαν; Άσκησον του παιδός την ψυχήν κακείνα πάρεσται λοιπόν* (Ε.Π. 23, 266-8).

Σ’ αυτό που ιδιαίτερα επιμένουν και οι τρεις

Μεγάλοι Πατέρες στις κατευθύνσεις που δίνουν προς τους γονείς είναι η ευθύνη των γονέων να αναθρέψουν τα παιδιά τους με χριστιανικές αρχές και αξίες: με "φόβον Θεού", με καλλιέργεια των αρετών της ψυχής και του πνεύματος και με παιδεία τέτοια, που ο νέος να αντιληφθεί ότι σκοπός της ζωής δεν είναι να πασχίζει για την απόκτηση χρημάτων ή διαφόρων καταναλωτικών αγαθών και μάταιης εξουσίας, αλλά για ό,τι συνιστά την ουσία της ζωής και για τις αξίες που πρέπει να εμπνέουν τη ζωή του Χριστιανού (σύνεση, ταπεινοφροσύνη, εγκράτεια, δικαιοσύνη, αυτογνωσία). Πόσο επίκαιρος είναι και σήμερα ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, όταν σχολιάζει ποια πρότυπα προβάλλουν συνήθως οι γονείς στα παιδιά τους προς μίμηση και πόσο έξω από την χριστιανική πραγματικότητα βρίσκονται και σήμερα πολλοί γονείς: *Ουδέ γαρ άλλο τι των πατέρων ἐστὶν ἀκούσαι διαλεγομένων πρὸς τοὺς παῖδας, ὅταν αὐτοὺς παρακαλῶσιν ὑπὲρ τῆς τῶν λόγων σπουδῆς, ἀλλ' ἢ ταῦτα ἡ ρήματα· οὐδεὶς γὰρ, φησί, ταπεινὸς καὶ ἐκ ταπεινῶν τῶν ἀπὸ τῶν λόγων κηρύσσων δύναμιν, ἤρξε μεγίστας ἀρχάς, πλοῦτον ἐκτήσατο πολύν, γυναῖκα ἔλαβε εὐπορον, οἰκίαν ἠκοδόμησε λαμπράν, φοβερός ἐστὶν ἅπασι καὶ ἐπίδοξος. Πάλιν ἕτερος, οὐδεὶς γὰρ, φησί, τῶν Ἰταλῶν γλῶσσαν ἐκπαιδευθεὶς, ἐν τοῖς βασιλείοις ἐστὶ λαμπρὸς καὶ πάντα ἄγει καὶ φέρει ἐνδόν. Καὶ ἕτερος ἕτερον δείκνυσσι πάλιν, πάντες δὲ τοὺς ἐπὶ γῆς εὐδοκίμους· τῶν δὲ ἐν τοῖς οὐρανοῖς οὐδὲ ἅπασι τὸ μένεται* (Ε.Π. 28,474).

Αν συγκρίνει κανείς την παιδεία που προτείνουν οι σοφοί Ιεράρχες με τη σημερινή εκπαιδευτική πραγματικότητα, τουλάχιστον στην Ελλάδα, όπου η διδασκαλία των χριστιανικών αξιών και των αρχών του Ευαγγελίου και, γενικότερα, η διδασκαλία της "κατὰ Χριστὸν ζωῆς" από τη μια μεριά έχουν συμπιεσθεί σ' ένα συχνά αποστεωμένο και σχολαστικό-πληροφοριακό μάθημα Ὁρθοσκευτικών, στριμωγμένο κάπου στο σχολικό πρόγραμμα και υπό συνεχή συρρίκνωση και κίνδυνο καταργήσεως της διδασκαλίας του ως αντικείμενου καν μαθήσεως των Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν, κι από την άλλη μεριά ότι οργιάζει σε όλα τα τηλεοπτικά προγράμματα ό,τι άμεσα και δραστηκώτατα καταργεί μέσα σε λίγα λεπτά αυτά που ο δάσκαλος στο σχολείο και ο παπὰς στην Εκκλησία αγωνίζονται να χτίσουν στην ψυχὴ τῶν παιδιῶν, αν συνειδητοποιήσει κανείς τη λειτουργία και τις επιπτώσεις αυτής της αποδομητικής και σχιζοφρενικής (για την ψυχὴ και την προσωπικότητα τῶν νέων παιδιῶν) διαδικασίας, τότε θα καταλάβει αν η Παιδεία στις μέρες μας μπορεί να επιτελέσει τον ανθρωποπλαστικό και δημιουργικό ρόλο που οραματίστηκαν οι φωτισμένοι Ιεράρχες. Στην ερώτηση πῶς θεραπεύεται αὐτή η κατάσταση, η απάντηση είναι, νομίζω, μία: ο τῶσας και ιάσεται ...

Ἦθος καὶ ἠθικὴ τῆς γλώσσας **Ἡ πρόταση τῶν Πατέρων**

Θα τελειώσουμε με τη διδασκαλία των Τριῶν Ιεραρχῶν για τη γλώσσα. Στο θέμα αὐτό ως ειδικός, ως γλωσσολόγος, σπεύδω ἀπὸ τὴν ἀρχὴ να πω ὅτι οἱ τρεῖς Μεγάλοι Πατέρες, μάλιστα οἱ ἴδιοι τῆς γλώσσας (πηγὴ γλωσσικῆς σοφίας ο Βασίλειος, ποιητικὴ καὶ θεολογικὴ φλέβα ο Γρηγόριος με γλωσσικὸ τάλαντο καὶ ποταμὸς εμπνευσμένων λόγων καὶ λεπτῆς ρητορείας ο Ιωάννης), ὄχι μόνον ἔδωσαν κείμενα που αποτελοῦν πρότυπα ἐλληνικῆς γλώσσας καὶ θεολογικῆς σοφίας, ἀλλὰ μπόρεσαν καὶ εἶδαν πτυχές καὶ λειτουργίες τῆς γλώσσας ἀγνώστες καὶ

στοὺς ειδικούς. Θα περιορίσω ἐδῶ τὸν λόγο ἐξ ἀνάγκης σε μόνες τὶς ἀπόψεις για τὴ γλώσσα τοῦ Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, που ἀντιπροσωπεύουν καὶ τὴ γενικώτερη θέση τῶν Τριῶν Ιερῶν Διδασκάλων ἀπέναντι στὴ γλώσσα.

Το νέο που φέρνουν οἱ Τρεῖς Ιεράρχες καὶ ἐιδικώτερα ο Χρυσόστομος εἶναι, θα ἔλεγα, μιὰ "ἠθικὴ τῆς γλώσσας": ἡ χρῆση τῆς γλώσσας ὅπως ταιριάζει στο ἦθος ἐνός χριστιανοῦ. Ζητήματα γλωσσικῆς παιδείας, το θέμα τῆς ἀσκήσεως σ' ἓνα γλωσσικὸ ἦθος καὶ το μόνιμο πρόβλημα τῆς εξασφάλισης μιᾶς ποιότητας στὴ γλωσσικὴ ἐπικοινωνία ἐπανέρχονται στὰ κείμενα τοῦ Χρυσοστόμου καὶ αποτελοῦν πηγὴ σοφίας ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα. Θα σταθῶ ἐνδεικτικῶς σε μερικὰ ἀπὸ τὰ γλωσσικὰ αὐτὰ διδάγματα.

Ο Χρυσόστομος, πιστεύοντας στὴν ἀγιότητα τῆς γλωσσικῆς ἐπικοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ ἡ γλωσσικὴ ἐπικοινωνία ὡς προσευχὴ εἶναι συγχρόνως καὶ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου με τὸν Θεό, προτρέπει να μὴ μολύνουμε τὴ γλώσσα καὶ να τὴν διατηροῦμε ἀντάξια τοῦ Θεοῦ, στὸν ὁποῖον ἀπευθυνόμεσαστε μ' αὐτήν. Γιατί ἡ γλώσσα ὡς προσευχὴ γίνεται το χερί που ἀγκαλιάζει τὰ γόνата τοῦ Θεοῦ. Μὴ δὴ καταισχύνη τὴν γλῶτταν (επειὶ πῶς ὑπὲρ σου δεηθήσεται, ὅταν τὴν οἰκίαν παρηγοίαν ἀπολέσῃ) [...] ποιήσων ἀξίαν τοῦ παρακαλουμένου Θεοῦ (Ε.Π. 11,100). Χεὶρ ἐστὶν ἡ γλῶττα τῶν εὐχομένων καὶ δι' αὐτῆς κατέχομεν τὰ γόνата τοῦ Θεοῦ (Ε.Π. 11,96).

Ο καλὸς λόγος, ἡ καλὴ κουβέντα στὸν ἄλλο εἶναι εὐλογία· συχνὰ εἶναι καλύτερος κι ἀπὸ τὸ να δώσεις στὸν ἄλλο κάτι: Εὐλογίας αὐτὴν [τὴ γλῶσσα] ἐμπλήσων, ἐλεημοσύνης πολλῆς. Ἐστὶ γὰρ καὶ διὰ ρημάτων ἐλεημοσύνην ποιεῖν. "Κρεῖττον γὰρ λόγος ἢ δόσις" (Ε.Π. 11,100).

Βαθὺς γνώστης τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητας ο Χρυσόστομος ξέρει καλὰ τι σημαίνει για τὶς ἀνθρώπινες σχέσεις ο τρόπος που μιλάμε ο ἓνας στὸν ἄλλο, ἡ καλὴ ἢ κακὴ γλωσσικὴ συμπεριφορὰ πρὸς τοὺς ἄλλους. Ὅλες οἱ ἀνθρώπινες σχέσεις περνάνε μέσα ἀπὸ τὴ γλώσσα καὶ τὸν τρόπο που ἐκφραζόμαστε. Ἐστὶ ἡ γλώσσα, κατὰ τὴ ρῆση τοῦ Χρυσοστόμου, γίνεται "βασιλικὸ ἄτι" να πετὰς ἢ καὶ "διαβολικὸ ὄχημα" που σε οδηγεῖ στὴν καταστροφὴ. Κύρια ευθὴν τῶν καθενός μας, λοιπόν, εἶναι να χαλιναγωγῆσομε τὴ γλώσσα μας, να μετράμε καὶ να ἐλέγχουμε καλὰ τὰ λόγια μας. Τὴ γλῶσσα καὶ τὰ μάτια σου, μας λέει ο Χρυσόστομος: "Ἐν χειρὶ γλώσσης ζωὴ καὶ θάνατος" καὶ "Ἀπὸ τῶν λόγων σου δικαιώθησθαι καὶ ἀπὸ τῶν λόγων σου κατακριθῆσθαι". Μάλλον τοῖνυν τῆς κόρης φύλαττε τὴν γλῶτταν. Ἰπποὺς ἐστί βασιλικὸς ἡ γλῶσσα. Ἀν μὲν οὖν ἐπιθῇ αὐτὴ χαλινὸν καὶ διδάξῃ βαδίζειν εὐρυθμα, ἐπαναπαύσεται αὐτὴ καὶ επικαθιέται ο βασιλεὺς· ἂν δὲ ἀχαλίνωτον ἀφῆς φέρεσθαι καὶ σκιρτάν, τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων ὄχημα γίνεται (Ε.Π. 11,98).

Απὸ τὸν Ὅμηρο θυμόμαστε τὴ συχνὰ ἐπαναλαμβανόμενη φράση "ποῖον σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων" (ποῖα λέξη, ποῖα λόγια ἀφῆρες να βγουν ἀπὸ τὸ στόμα σου). Ο Χρυσόστομος παίρνει τὴ φράση αὐτὴ, τὴν συμπληρώνει με τὸν δικό του τρόπο καὶ δημιουργεῖ μιὰ πολὺ παραστατικὴ εἰκόνα για τὸ πῶς ο Θεός ἔδωσε στὸν ἀνθρώπο δύο στάδια ἐλέγχου τῶν λόγων που βγαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα του: τὰ δόντια καὶ τὰ χεῖλη. Μ' αὐτοὺς τοὺς δύο φραγμούς, κατὰ τὸν Χρυσόστομο, μπορεῖ κανεὶς να χαλιναγωγῆσει τὰ

λόγια του: Διπλῶ τευχίῳ περιέβαλεν αὐτήν [ενν. τη γλώσσα] ο Θεός, τῷ τῶν ὀδόντων διαφράγματι καὶ τῇ τῶν χειλέων περιβολῇ, ἵνα μὴ ραδίως καὶ ἀπερισκέπτως ἐκφέρῃ τὰ ῥήματα τὰ μὴ προσήκοντα. Χαλίνωσον αὐτήν ἔνδον (Ε.Π. 30, 536-8).

Ο Χρυσόστομος ἐπιμένει πολὺ στο κακὸ που μποροῦν νὰ κάνουν τὰ ἀκριτὰ λόγια, οἱ λεκτικὲς ἀπρέπειες καὶ ἐπιθέσεις, οἱ κακολογίες, οἱ δυσφημήσεις, τὰ γλωσσικὰ ατοπήματα ἐνός “ἀπύλτου στόματος”, που λέει ἀπὸ παλιά καὶ μέχρι σήμερα ὁ λαὸς μας: Ἀπώλοντο μὴ φυλάξαντες τὰ εαυτῶν στόματα (Ε.Π. 7,298) καὶ Της ἀπωλείας τῆς ψυχῆς ἐστὶν ἀρχὴ τὸ ἀφύλακτον εἶναι τὸ στόμα (Ε.Π. 1,562). Οἱ φράσεις τοῦ Χρυσοστόμου, με τὴν ἀπαράμλλη τέχνη τοῦ λόγου τοῦ, ἀκούγονται ἄλλοτε σαν ἀρχαία ἐπιγράμματα κι ἄλλοτε πάλι σαν λαϊκὰ ῥητὰ ἢ παροιμίες. Τὰ σχόλια τοῦ Χρυσοστόμου (Ε.Π. 30,534): Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐπιτήδειον ὄργανον πρὸς ἀπᾶν καὶ ἀπώλειαν ἡμετέραν ὥς γλῶττα ἀκόλαστος καὶ στόμα ἀθύρτων. Εντεύθεν ἡμῖν τὰ πολλὰ πτώματα, ἐντεύθεν ἡμῖν τὰ χαλεπὰ ἐγκλήματα. Καὶ τὴν μὲν ευκολίαν τῶν ὀλισθημάτων διὰ τῆς γλῶττης τις δὴλὼν ἔλεγε: “Πολλοὶ ἐπέσον διὰ μαχαίρας, ἀλλ’ οὐ τοσοῦτοί ὅσοι διὰ γλῶττης”. Τὸ δε χαλεπὸν τοῦ πτώματος ἐμφαίνων πάλιν ὁ αὐτὸς εἶπεν: “Ὀλίσθημα ἀπὸ ἐδάφους μᾶλλον ἢ ὀλίσθημα ἀπὸ γλῶττης” (καλύτερα νὰ γλιστρήσεις καὶ νὰ σωριαστείς στὴ γῆ παρὰ νὰ γλιστρήσεις στὰ λόγια).

Αὐτὸ που θέλει νὰ περάσει στὸν χριστιανὸ ὁ Χρυσόστομος εἶναι ἓνα “ἥθος τῆς γλώσσας”, ἓνα γλωσσικὸ ἥθος που πρέπει νὰ διέπει τὴ γλωσσικὴ διαπαιδαγώγησι τῶν νέων: Ὅχι στὶς διαβολὰς ὅχι στὶς ὕβρεις ὅχι στὰ κουτσομπολιὰ ὅχι στὶς βωμολοχίες. Σεβασμὸ στὴν ἱερότητα τῆς γλώσσας ἑυπρέπεια, σεμνότητα, διακριτικότητα: Ῥήματα παιδεύοντες τὸ παιδίον, φθέγγεσθαι σεμνὰ καὶ εὐσεβεῖς [...] Τοὺς υβριστικούς λόγους καὶ λοιδορούς, τοὺς ἀνοήτους, τοὺς αἰσχροὺς, τοὺς βιωτικούς, τοὺς κοσμικοὺς, πάντας ἐξελάσωμεν (Ε.Π. 30,646-8). Ἀπὸ κακίας τὸ στόμα [ενν. τῶν παιδιῶν] ἀπόρραψον. Ἀν ἰδῇς διαβάλλοντά τινα, ἐπιστόμισον καὶ τὴν γλῶτταν κατὰ τῶν ἀμαρτημάτων τῶν αὐτοῦ μετάστησον (Ε.Π. 30,652). Μὴ τοίνυν ἔστω τάφος τὸ στόμα σου, ἀλλὰ θησαυρὸς (Ε.Π. 5,228). Παιδεύωμεν οὖν τὴν γλῶτταν ἐφῆμμεν εἶναι: “παύσον γὰρ”, φησί, “τὴν γλῶσσαν σου ἀπὸ κακοῦ”. Οὐ γὰρ διὰ τοῦτο αὐτὴν ἔδωκεν ὁ Θεός, ἵνα κατηγορώμεν, ἵνα υβρίζωμεν, ἵνα ἀλλήλους διαβάλλωμεν, ἀλλ’ ἵνα τὸν Θεὸν υμνώμεν, ἵνα ταῦτα λαλῶμεν, ἃ δίδωσι χάριν τοῖς ἀκούουσιν, τὰ πρὸς οἰκοδομήν, τὰ πρὸς ωφέλειαν (Ε.Π. 24,224). Ὅπως εἶναι φανερό, ὁ Χρυσόστομος δὲν ἀναφέρεται ἀπλῶς στὴν ἀποφυγὴ αἰσχρολογιῶν καὶ ὕβρεων, σ’ ἓναν γλωσσικὸ “καθωσπρεπισμὸ”, δηλ., ἀλλὰ σ’ ἓνα βαθύτερο “ἥθος τῆς γλώσσας”, ὅπου δὲν ἔχει θέσι κάθε εἰδους γλωσσικὴ ἀναξιοπρέπεια, εὐτέλεια, ἢ παρεκτροπὴ (συκοφαντία, κακολογία, χλευασμός).

Μιλώντας, ὁμως, γιὰ ἥθος καὶ ἠθικὴ τῆς γλώσσας, ὅπως τὴν διδάσκει ὁ Χρυσόστομος, ὀδηγούμεθα αὐτομάτως στο πρόβλημα τῆς γλωσσικῆς **χαλιναγωγῆσης**, τῆς γλωσσικῆς ἐγκράτειας καὶ αὐτοσυγκράτησης, στο πῶς μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐλέγξει τὰ λόγια τοῦ καὶ, δι’ αὐτῶν, τὰ νοήματα με ποῖον τρόπο μπορεῖ μέσω τῶν πῶς νὰ δαμάσει τὸ τι στὴν ὅλη γλωσσικὴ ἐπικοινωνία τοῦ, εξασφαλίζοντας συγχρόνως αὐτὸ που λέμε “ποιότητα λόγου”. Οἱ σκέψεις τοῦ Χρυσοστόμου: Τὸν **ἠθικώτερον γυμνάσωμεν λόγον· παιδεύσωμεν τὴν ἡμετέραν**

γλῶτταν χαλινόν ἔχειν καὶ μὴ πάντα ἀπλῶς ἐκφέρειν τὰ ἀπὸ τῆς διανοίας· μὴ κακηγορεῖν τοὺς ἀδελφοὺς, μὴ ἀλλήλους δάκνειν καὶ κατεσθίειν. Τῶν δακνόντων τὰ σώματα χεῖρους εἰσὶν οἱ διὰ λόγων τὸ αὐτὸ ποιοῦντες. Ἐκείνοι τοῖς δοῦσι δάκνουσι τὸ σῶμα, οὗτος τοῖς λόγοις δάκνει τὴν ψυχὴν, τιτρώσκει τὴν υπόληψιν, ἀνιάτον ποιεῖ τὸ τραῦμα (Ε.Π. 1,372). Ποῖος θὰ μᾶς προφυλάξει ἀπὸ τῆς γλωσσικῆς ἀκράτειας, ἀπὸ τὴν ἀμετροπέπεια καὶ τὰ δεινὰ που ἐπιφέρει; Ὁ **λογισμὸς**, ἡ σκέψις καὶ ἡ περίσκεψις, ἀπαντᾷ ὁ Χρυσόστομος, καὶ τὸ μυαλὸ μᾶς πετάει 15 αἰῶνες ἀργότερα, στὸν ἐθνικὸ μᾶς ποιητὴ, που θὰ μιλήσει κι αὐτὸς γιὰ “λογισμὸν καὶ ὄνειρο” ἐννοῶ τὸν Σολωμὸ. Τὰ λόγια τοῦ Χρυσοστόμου: Τίς δ’ ἂν γένοιτο φυλακὴ ἄλλη ἢ λογισμὸς [...]; Τοῦτο στήσων πυλωρόν καὶ φύλακα ἀπειλούντα τῷ συνειδότι καὶ οὐδέποτε ἀνοίξει τὴν θύραν ταύτην ἀκαίρως, ἀλλ’ εἰς καιρὸν καὶ ἐπὶ κέρδει καὶ μυρίοις ἀγαθοῖς (Ε.Π. 7,302). Φυλάττωμεν τοίνυν τὸ στόμα διηνεκῶς, κλειν αὐτὸ τὸν λογισμὸν ἐπιτιθέντες [...] ἵνα κατὰ καιρὸν ἀνοίγηται τὸν προσήκοντα (Ε.Π. 7,292). Γιὰ νὰ προσθέσει στοχαστικὰ ὁ σοφὸς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, πῶς καὶ τὸς σοφῶν ἔχει τὴ θέσι τῆς στὸν ἄνθρωπο. Εἶναι κι αὐτὴ ὁ τρόπος ἐπικοινωνίας καὶ μάλιστα ἀλλοίως δηλωτικὸς καὶ ἐντονός: Ἔστι γὰρ ὅτε ἡ σιγὴ μᾶλλον ωφέλησε λαλιάς, ὥστε καὶ λαλιά μᾶλλον σιγῆς. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ ὁ σοφώτατος ἐκεῖνος ἔλεγε: “Καιρὸς τοῦ σιγήσαι καὶ καιρὸς τοῦ λαλήσαι” [...] διὰ τοῦτο θύρα καὶ φυλακὴ, ἵνα καιρῶ ἐπιτηδεῖν ἕκαστα ἐργαζόμεθα (αὐτ.)· καὶ πιο ἐπιγραμματικά: τότε γὰρ δεῖ φθέγγεσθαι μόνον, ὅταν τῆς σιγῆς τὰ λεγόμενα χρησιμώτερα ἢ (Ε.Π. 7,296). Νὰ ἡ ἠθικὴ τῆς γλώσσας καὶ συγχρόνως μια υγιὲς στρατηγικὴ ἐπικοινωνίας. Πόσο κοντὰ βρίσκεται στὴν πατερικὴ σκέψιν ὁ φιλόσοφος τῆς γλώσσας Ludwig Wittgenstein! Αὐτὸς εἶναι που στὴν ἴδια κατεύθυνση, μίας ἠθικῆς τῆς γλωσσικῆς ἐπικοινωνίας, θὰ πει πολλοὺς αἰῶνες ἀργότερα: “Αὐτὰ που μποροῦμε νὰ συλλάβουμε καθαρά με τὸν νοῦ μας, μποροῦμε νὰ τὰ ἐκφράσουμε καθαρά με τὴ γλώσσα μας. Γιὰ ὅ,τι δὲν μποροῦμε νὰ συλλάβουμε με τὴ σκέψιν μας, εἶναι καλύτερα νὰ σιωποῦμε.” (Wittgenstein Tractatus Logico-philosophicus, London 1971, σ. 114-5).

Κυρίες καὶ Κύριοι,
Τελειώνοντας αὐτὲς τὶς σκέψεις γιὰ τοὺς ἱεράρχες που σήμερα γιορταζοῦμε, νιώθω κάπως ἐνόχως, ἀναλογιζόμενος ὅτι τὰ λόγια ἐνὸς γλωσσολόγου εἶναι ἐξ ορισμοῦ ἀδύναμα γιὰ νὰ φανοῦν ἀντάξια τοῦ ἔργου, τῶν κειμένων καὶ τῆς προσωπικότητος αὐτῶν τῶν γιγάντων τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος που ἦταν, μετὰ τὸν Παῦλο, οἱ τρεῖς σεπτοὶ ἱεράρχες. Στὸ Βυζάντιο καὶ στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐν γένει παράδοση που ἀκολούθησε μετὰ τὸν 4ο αἰῶνα ἦταν τόσο ὁ θαυμασμός καὶ ἡ ἐκτίμησις που ἔτρεφαν γιὰ τὴ διδασκαλία τῶν Τριῶν Μεγάλων Πατέρων, ὥστε ἐφῆτσε νὰ ἀναφθοῦν καὶ φιλολογικοθεολογικὲς ἐρίδες γιὰ τὸ ποῖος ἀπὸ τοὺς Τρεῖς Πατέρες υπερίεχε τῶν ἄλλων! Γι’ αὐτὸ, ὅπως μᾶς λέει ὁ Krumbacher (Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας, Α’ 342), τὸν 11ο αἰῶνα, Ἰωάννης ὁ Μαυρόπουλος, Ἐπίσκοπος Εὐχαΐτων, προέτεινε καὶ καθιερώθηκε ἔκτοτε κοινὴ ἐορτὴ τῶν Τριῶν ἱεραρχῶν, βασιμμένη στὴν ιδιότητα που ἔνωσε καὶ τοὺς τρεῖς Πατέρες: στὸ ὅτι υπῆρξαν ἀπὸ κοινού προστάτες τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐλληνικῆς Παιδείας.

Ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος, στὸ πολύτομο ἔργο τοῦ “Ἱστορία τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πνεύματος”, ὡς βάση γι’ αὐτὸ που λέμε εὐρωπαϊκὸ πνεῦμα θεωρεῖ

τέσσερα συστατικά: το αρχαίο ελληνικό πνεύμα, τη ρωμαϊκή πολιτειακή παράδοση και νομοθεσία, τον χριστιανισμό και "το βάρβαρο και ακμαίο αίμα Βορείων λαών". Στην Ενωμένη Ευρώπη που σήμερα αποτελεί μια πραγματικότητα, τα δύο από τα τέσσερα συστατικά που αποτελούν, κατά τον Κανελλόπουλο, τον πολιτισμό που ονομάζουμε Ευρωπαϊκό ή δυτικό, είναι ο Ελληνισμός και ο Χριστιανισμός. Και μιλώντας για Ελληνισμό, μιλάμε φυσικά για ελληνική παιδεία. Αν, λοιπόν, η ελληνική παιδεία επιβίωσε, διατηρήθηκε και συντηρήθηκε για να γίνει - μέσα από τους Λογίους του Βυζαντίου που ξενιτεύθηκαν στη Δύση - η μαγιά της Δυτικής Αναγέννησης, αυτό οφείλεται, μη το ξεχνάμε, στο ότι οι Τρεις Φωτισμένοι Πατέρες άνοιξαν τη χριστιανική αγκαλιά τους, εγκαίρως και διορατικά, για να κλείσουν μέσα τον Ελληνισμό και να τον φιλιώσουν με τη διδασκαλία της Ορθόδοξης χριστιανικής Πίστεως. Αυτό σημαίνει ότι η προσφορά των σεπτών Ιεραρχών στην Ευρώπη και στον κόσμο ευρύτερα δεν υπήρξε μόνον η στήριξη και συστηματοποίηση της Ορθόδοξης Πίστεως μέσα από τα ανεπανάλητα πατερικά κείμενα και την πατερική θεολογία, αλλά και η διάσωση του Ελληνισμού και της Ελληνικής Παιδείας, που άδηλη θα ήταν διαφορετικά η τύχη τους και, κατ' επέκτασιν, διαφορετική πιθανότητα θα ήταν η εικόνα που εμφανίζει σήμερα η Ευρώπη και ο πολιτισμός μας.

Μια και η πνευματική αυτή Σύναξη πραγματοποιείται στη φιλόξενη χώρα της Αγγλίας υπό την σκέπη του Αρχιεπισκόπου Θυατείρων και Μεγάλης Βρετανίας που απαύστως γρηγορεί, βρίσκω σκόπιμο να αναφέρω εδώ μια βαρύνουσα ομολογία για την Ευρώπη και τον Χριστιανισμό, προερχόμενη από έναν από τους μεγαλύτερους στοχαστές του αγγλικού πνεύματος, τον Τ. Σ. Eliot: "Δεν πιστεύω, λέει ο Eliot, ότι ο πολιτισμός της Ευρώπης θα μπορούσε να επιβιώσει, αν συνέβαινε μια ολοκληρωτική εξαφάνιση της Χριστιανικής Πίστεως. Και την πεποίθησή μου αυτή την διαμόρφωσα, όχι μόνο επειδή εγώ είμαι Χριστιανός, αλλά και ως μελετητής της Κοινωνικής Βιολογίας. Αν ο Χριστιανισμός εξαφανιζόταν μια μέρα, τότε ολόκληρος ο πολιτισμός μας θα εξαφανιζόταν".

Θα τελειώσω με μια διαπίστωση και μιαν ευχή: Τα πατερικά κείμενα που διδασκόνταν στην Γ' Γυμνασίου έχουν εκδιωχθεί τα τελευταία χρόνια από τα Σχολεία της Ελλάδας. Οι Έλληνες μαθητές πληροφορούνται την ύπαρξή τους μια φορά τον χρόνο, κάθε 30ή Ιανουαρίου! Με αγώνες 15 ετών του ομιλούντος και άλλων γύρισαν τα παλιότερα ελληνικά κείμενά μας στην Εκπαίδευση του Γυμνασίου. Και διδάσκονται σήμερα και στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου, σ' όλα τα σχολεία της Ελλάδος. Χρειάζονται νέοι αγώνες για να ξαναγυρίσουν στα σχολεία και τα πατερικά μας κείμενα. Σας υπόσχομαι ότι θα γίνουν.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Αθανασιάδης-Fowden Πολύμνια 1981: Julian and Hellenism. An Intellectual Biography (Oxford: Clarendon Press)
Αγγελίδης Μιχ. 1978: Οσμή ευωδίας πνευματικής. Εκ των Πατερικών Λειψάνων (Απάνθισμα πατερικής σοφίας). Τόμ. Β': Οι Τρεις Ιεράρχαι (Πάτρα)
Κουκουλές Φ. 1959²: Οι Τρεις Ιεράρχαι ως Παιδαγωγοί. [Πανηγυρικός λόγος στο Παν/μιο Αθηνών για την εορτή των Τριών Ιεραρχών του έτους 1951] (Ανατ. Αθήνα: Βιβλιοθήκη Αποστολικής Διακονίας, αρ. 35)
Κυριακίδης Στίλπων 1932: Ελληνική Παιδεία και Χριστιανισμός [Πανηγυρικός λόγος στο Παν/μιο Θεσσαλονίκης για τη γιορτή των Τριών Ιεραρχών του έτους 1932] (Θεσσαλονίκη: Επετηρίς Παν/μίου

Θεσσαλονίκης)

Μεταλληνός Γ. 1981: Το πρόβλημα της αγωγής υπό το φως της διδασκαλίας των Τριών Ιεραρχών. Περ. Κοινωνία 24, 1981, τεύχ. Α', σ. 71-75 και τεύχ. Β', σ. 186-207.

Μπαμπινιώτης Γ. 1986²: Συνοπτική Ιστορία της Ελληνικής γλώσσας (Αθήνα)

Μπαμπινιώτης Γ. 1995: Ελληνική γλώσσα. Παρελθόν-παρόν-μέλλον (Αθήνα: εκδ. Gutenberg)

Μπαμπινιώτης Γ. 1996: Εκκλησιαστικός δημοτικισμός. Επφ. Εφημ. "Το Βήμα", 28 Ιαν. 1996, Νέες Εποχές, σ.2

Norden Ed. 1923: Die antike Kunstprosa, Β' τόμ. (Leipzig/Berlin: Teubner)

Παπαδόπουλος Στυλ. 1988: Θεολογία και Γλώσσα. Εμπειρική θεολογία - Συμβατική γλώσσα. (Κατερίνη: Εκδ. Τέρπος)

Σιώτης Μ. 1977: Η γλώσσα της Καινής Διαθήκης και η θρησκευτική αξία της ελληνικής γλώσσας. Επίσημοι Λόγοι του Παν/μίου Αθηνών 19, 1974-5, 91-138.

Τριανταφυλλίδης Μ. 1937 [1963]: Η Νέα Διαθήκη και ο πρώτος δημοτικισμός. Απαντα 5, 328-365

Φούσκας Κ. 1975: Θεηγόροι Οπλίται, Οι Πατέρες και Εκκλ. Συγγραφείς από του 325-750 μ.Χ. (Αθήνα)

Χαριτανίδης Χαρίτων 1936: Λόγος εις τους Τρεις Ιεράρχας [Πανηγυρικός λόγος στο Παν/μιο Θεσσαλονίκης για τη γιορτή των Τριών Ιεραρχών του έτους 1936] (Θεσσαλονίκη: Επετηρίς Παν/μίου Θεσσαλονίκης)

Χαρώνης Β. - Λαναρά Ου. 1994: Παιδαγωγική Ανθρωπολογία Ιω. Χρυσόστομου (Αθήνα: Εκδ. Ελευθ. Μερετάκη)

Wilamowitz-Möllendorf von Ullr. 1912²: Die griechische Literatur und Sprache (Leipzig/Berlin: Teubner) Στο P. Hinneberg (εκδ.), Die Kultur der Gegenwart. Teil I, Abt. VIII: Die griechische und lateinische Literatur und Sprache.

ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ

Ο Γεώργιος Μπαμπινιώτης είναι Καθηγητής της Γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (από το 1973) και Πρόεδρος της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας (Αρακαίως Σχολείων), έχει δε διατελέσει και Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου το οποίο είναι αρμόδιο για τον σχεδιασμό της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Ο Γ. Μπαμπινιώτης είναι πτυχιούχος της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και διδάκτωρ του ιδίου Πανεπιστημίου. Παρακολούθησε μεταδιδακτορικές σπουδές στη Γλωσσολογία στο Πανεπιστήμιο της Κολωνίας στη Γερμανία.

Ο καθηγητής Γ. Μπαμπινιώτης διδάσκει θεωρητική και ιστορικοσυγκριτική γλωσσολογία, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον του στην ιστορία, τη δομή και τα προβλήματα της ελληνικής γλώσσας. Ο Γ. Μπαμπινιώτης, τόσο στη διδασκαλία όσο και στα δημοσιεύματά του, υποστηρίζει επιστημονικά τον ενιαίο χαρακτήρα της ελληνικής γλώσσας. Εκτός από τα βιβλία του **Θεωρητική Γλωσσολογία, Γλωσσολογία και Λογοτεχνία, Συνοπτική Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας**, ο Γ. Μπαμπινιώτης έχει δημοσιεύσει πολυάριθμα άρθρα και βιβλία για θέματα θεωρίας της γλώσσας, αναλύσεως της ελληνικής γλώσσας, για την ανάλυση της γλώσσας με Η/Υ, για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως μητρικής και ως ξένης γλώσσας, καθώς και για γενικότερα θέματα παιδείας. Είναι εκδότης του επιστημονικού περιοδικού **Γλωσσολογία**, τακτικό μέλος της Μόνιμης Διεθνούς Επιτροπής Γλωσσολόγων (CIPL) και Πρόεδρος της Γλωσσικής Εταιρείας των Αθηνών. Έχει επανειλημμένως διατελέσει Κοσμήτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και Πρόεδρος του Τμήματος Φιλολογίας. Είναι μέλος του Δ.Σ. ή απλό μέλος πολλών επιστημονικών Εταιρειών, έχει την επιστημονική ευθύνη γλωσσικών εκπομπών στη ΕΤ1 και είναι τακτικός συνεργάτης του Βήματος.

Τα δημοσιεύματα των τελευταίων χρόνων του Γ. Μπαμπινιώτη για θέματα της γλώσσας και της παιδείας περιλαμβάνονται σε 3 πρόσφατα (1995) βιβλία του: **"Η Ελληνική γλώσσα, Παρελθόν, παρόν, μέλλον"**, **"Η γλώσσα ως αξία. Το παράδειγμα της ελληνικής γλώσσας"**, **"Γλώσσα και Παιδεία"**.

ΚΟΙΝΗ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ, Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Οικον. Αναστασίου Δ. Σαλαπάτα

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Με τον ερχομό του Θεανθρώπου Κυρίου μας Ιησού Χριστού στον κόσμο, τα πάντα αλλάζουν στην ανθρώπινη ιστορία. Εκείνος, ο ίδιος ο Θεός, καταδέχεται να έρθει κοντά μας, πάνω στην αμαρτωλή γη, και να μας προσφέρει -χωρίς κανένα αντάλλαγμα- το μεγάλο δώρο που από πάντα ανέμενε το "πεσμένο" ανθρώπινο γένος, την δυνατότητα της Σωτηρίας.

Ο Υιός και Λόγος του Θεού ενανθρωπίστηκε, ήρθε και αγκάλιασε προσωπικά τους ανθρώπους, καλωσορίστηκε στα σπίτια του απλού λαού, ευλόγησε τα παιδιά, χάρηκε στην χαρά των ανθρώπων και τους συμπόνεσε στην λύπη τους, και βασικά κήρυξε, και μετέφερε το μέγα μήνυμα της Αγάπης, σ' όλους εκείνους που ήθελαν να το λάβουν και που το περίμεναν με αγωνία.

Ένα πρόβλημα αναφύεται άμεσα στο σημείο αυτό, όταν μιλούμε για το κήρυγμα του Ιησού. Ποιά ήταν η γλώσσα στην οποία κήρυξε ο Ιησούς; Με ποιά -πραγματικά- γλωσσικό ιδίωμα μεταφέρθηκε στον κόσμο το μέγα Μήνυμα; Αλλά αυτό αποτελεί ένα καθαρά θεολογικό-ιστορικό πρόβλημα, το οποίο δεν μπορεί να απασχολήσει την παρούσα αναφορά μας.

Ένα καίριο όμως σημείο, στην προκειμένη περίπτωση, είναι το εξής : Σίγουρα ο Ιησούς διδάξε τον κόσμο χρησιμοποιώντας ένα ειδικό γλωσσικό ιδίωμα, ας πούμε "Α". Αλλά η διδασκαλία Του αυτή, μεταφέρθηκε σ' ολόκληρη την υδρόγειο σφαίρα με μια συγκεκριμένη διάλεκτο της παρμενίστης Ελληνικής Γλώσσας, την ονομαζόμενη Κοινή Ελληνιστική, ή απλά Κοινή. Συνέβη δε έτσι, γιατί όλα τα βιβλία της Καινής Διαθήκης γράφηκαν πρωτοτύπως στην διάλεκτο αυτή.

Α. ΓΕΝΝΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ

Έχουμε, λοιπόν, την μεγάλη και ξεχωριστή τιμή σαν Έλληνες, να μπορούμε να μελετούμε την Καινή Διαθήκη κατευθείαν στην γνήσια γλώσσα της. Ας δούμε όμως ποιά ακριβώς είναι αυτή η γλώσσα, ή η διάλεκτος για την ακρίβεια.

Σύμφωνα με τους ειδικούς μελετητές, η Αρχαία Ελληνική Γλώσσα δεν ήταν ενιαία. Ετούτο δε, εξηγείται εύκολα, με την προϋπόθεση να ξεφυλλίσει κανείς την Αρχαιοελληνική Ιστορία. Εκεί πραγματικά θα διαπιστώσει πως η σημερινή Ελλάδα βρισκονταν τότε διαιρεμένη σε μικρά κρατίδια, τα ονομαζόμενα πόλεις - κράτη. Το καθένα δε απ' αυτά είχε την δική του ιστορία, τον δικό του πολιτισμό, και βέβαια την δική του διάλεκτο.

Έτσι έχουμε, στον ευρύ χώρο της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, τις παρακάτω διαλέκτους: 1. Ιωνική, 2. Αττική, 3. Δωρική, και 4. Αιολική.

Ας σημειωθεί, πως οι διάλεκτοι αυτές υποδιαιρούνται σε πολλά ιδιώματα, τα οποία είναι καλύτερα να μη μελετήσουμε σ' αυτό το σημείο.

Η πέμπτη διάλεκτος είναι αυτή που μας αφορά, και που για κάποιους σημαντικούς λόγους ονομάστηκε ΚΟΙΝΗ.

Όταν οι αρχαίοι μας πρόγονοι κατανόησαν πως είναι ουσιαστική ανάγκη για, μια συγκροτημένη και κοινή πορεία όλων των ελληνικών δυνάμεων, αποφάσισαν πως πρέπει πάνω απ' όλα να καταλαβαίνει ο ένας τι λέει ο άλλος. Έτσι,

αναγκαστικά θάλεγε κανείς, άρχισε να οργανώνεται μια κοινή γλώσσα, η οποία πολύ φυσιολογικά ονομάστηκε ΚΟΙΝΗ .

Στην τελική διαμόρφωση της γλώσσας αυτής συνέβαλαν οπωσδήποτε πολλοί παράγοντες. Σαν τέτοιους αξίζει βέβαια ν' αναγνωρίσουμε τις μεγάλες θρησκευτικές γιορτές, τους πανελλήνιους αθλητικούς αγώνες, καθώς και τις διάφορες πολιτικο-οικονομικές ενώσεις (αμφικτυονίες, συμμαχίες, συμπολιτείες, κ.λ.π.).

Όλες αυτές οι κοινές εκδηλώσεις απαιτούσαν κι ένα κοινό μέσο επικοινωνίας. Εναν λόγο, ο οποίος θα λειτουργούσε σαν γέφυρα, και θα έφερνε κοντά τους ανθρώπους, θα τους έδινε την απλή μα σπουδαία δυνατότητα της συνεννόησης.

Μέσα λοιπόν απ' αυτές τις έντονες ζυμώσεις, στα μέσα περίπου του 4ου π.Χ. αι., αναπτύχθηκε η Κοινή.

Η διάλεκτος αυτή, δεν είναι απλά ένα καινούργιο γλωσσικό ιδίωμα το οποίο καταργεί τα προηγούμενα και αναλαμβάνει μια τυπική εργασία, μέσα στα πλαίσια του χώρου των Ελληνικών Γραμμάτων. Είναι κυριολεκτικά μια τρομακτική πνευματική δύναμη, η οποία κατέχει την δυνατότητα να ενώνει όλες τις -συνειδητές ή ασυνειδητές- ελληνικές δυνάμεις.

Εκείνο όμως που έδωσε μεγάλη ώθηση προς τα εμπρός, αλλά και μια παγκοσμιότητα στην νέα αυτή διάλεκτο, ήταν φυσικά ο Μέγας Αλέξανδρος και οι οικουμενικές κατακτήσεις του. Όταν ο Μακεδόνας βασιλέας έφτασε μέχρι τις Ινδίες, προσπαθώντας ν' ανοίξει καινούργιους ορίζοντες στην μικρή του πατρίδα, η οποία όμως διατηρούσε πάντα ένα μεγάλο πνεύμα, τότε η γλώσσα του, η γλώσσα όλων των ενωμένων πια Ελλήνων έγινε παγκόσμια.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, στα αλεξανδρινά ονομαζόμενα χρόνια, η Κοινή, έγινε η επίσημη πια γλώσσα της Γενικής Διοίκησης, του εμπορίου και της λογοτεχνίας.

Β. Η ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ

Ο Αλέξανδρος, με ένα πνεύμα καθαρά ελληνικό, σαρώνει τους πάντες και τα πάντα, και υποτάσσει σχεδόν όλο τον τότε γνωστό κόσμο κάτω από το σκήπτρο του, το σκήπτρο του βασιλέα των Ελλήνων. Για να μπορεί, λοιπόν, όλος εκείνος ο κόσμος να επικοινωνήσει, χρειάζεται ένα συγκεκριμένο γλωσσικό όργανο. Και τούτο δεν μπορούσε να είναι άλλο, παρά η κοινή γλώσσα των Ελλήνων. Για τον λόγο ότι στην διάδοσή της συνετέλεσε αποφασιστικά ο Αλέξανδρος με τις οικουμενικές κατακτήσεις του, πολλοί ονομάζουν την Κοινή σαν γλώσσα του Μ. Αλεξάνδρου.

Άλλες ονομασίες της διαλέκτου αυτής είναι:

α. Αλεξανδρινή, και β. Ελληνιστική.

Αλεξανδρινή μεν ονομάζεται γιατί, δεδομένου του γεγονότος ότι η Αλεξάνδρεια ήταν το πνευματικό κέντρο της εποχής εκείνης, η διάλεκτος που μας αφορά αναπτύχθηκε και τελειοποιήθηκε στην πόλη αυτή. Ελληνιστική δε, γιατί η εποχή του Μ. Αλεξάνδρου έχει καθιερωθεί να ονομάζεται με το ίδιο αυτό όνομα.

Γ. Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΜΕ ΤΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΕΣ ΑΠ' ΑΥΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥΣ

Σύμφωνα με τον Κλήμεντα τον Αλεξανδρόα, οι προηγούμενες από την Κοινή διάλεκτοι είναι : η Ατθίδα, η Ιάδα, η Δωριδα και η Αιολίδα. Σήμερα εμείς ονομάζουμε κάπως διαφορετικά τις διαλέκτους αυτές, έτσι ώστε :

την Ατθίδα λέμε Αττική,
την Ιάδα λέμε Ιωνική,
την Δωριδα αποκαλούμε Δωρική, και
την Αιολίδα ονομάζουμε Αιολική.

Τα γλωσσικά αυτά ιδιώματα επέδρασαν -κατά ένα μοναδικό το καθένα τρόπο- στην τελική διαμόρφωση της Κοινής. Σίγουρα όμως, εκείνη που προσέφερε τα περισσότερα στοιχεία είναι η Αττική διάλεκτος.

Χωρίς να θέλω να υπεισέλθω σε απολύτως συγκεκριμένες λεπτομέρειες (αναλύοντας δηλ. λέξεις και καταλήξεις, στοιχεία τα οποία μπορεί να ξεχωρίζουν μια διάλεκτο από μια άλλη), αναφέρω απλά την άποψη πολλών σύγχρονων ερευνητών, οι οποίοι θεωρούν την Αττική διάλεκτο σαν την βάση στην οποία στηρίχθηκε το μέγα οικοδόμημα της Κοινής Ελληνιστικής.

Όπως είναι απολύτως φυσικό, ένα γλωσσικό ιδίωμα για ν' αναπτυχθεί πλήρως και να κατοχυρωθεί στην συνείδηση ενός λαού, θα πρέπει να περάσει πρώτα από το στάδιο του προφορικού λόγου. Είναι πρακτική ανάγκη δηλαδή, να γίνει κουβέντα, να γίνει τραγούδι, να γίνει φωνή του ανθρώπου που θα διαπνέει κάθε έκφανση της ζωής του. Έτσι θα στερεωθεί, και θα ολοκληρωθεί το πρώτο στάδιο της διαμόρφωσής της.

Όταν η πρώτη αυτή τεχνική διαδικασία τελειωθεί, τότε αυτόματα περνάμε στο δεύτερο στάδιο, το οποίο είναι και το σπουδαιότερο. Αυτό είναι το στάδιο της γραφής.

Οπωσδήποτε η Κοινή, η οποία βασικά μας απασχολεί εδώ, είχε ένα σημαντικό υπόβαθρο όταν αναπτύσσονταν. Είχε δηλ. τις παλαιότερες ελληνικές διαλέκτους, και κυρίως την Αττική. Για τον λόγο αυτό δεν χρειάστηκε να δημιουργήσει ένα καινούριο αλφάβητο. Χρειάστηκε όμως να χρησιμοποιήσει τον λεξιλογικό κορμό των άλλων διαλέκτων, και βασικά της Αττικής.

Όλοι οι ειδικοί Γλωσσολόγοι συμφωνούν, συγκρίνοντας και αξιολογώντας την Κοινή, σε σχέση με τις προηγούμενες απ' αυτήν διαλέκτους, πως αυτή είναι κατώτερη σε ποιότητα από εκείνες. Ετούτο δε συμβαίνει, γιατί για να επικρατήσει πανελλαδικά, και αργότερα διεθνώς, χρειάστηκε να απλοποιηθεί πάρα πολύ, σε βαθμό μάλιστα που να μπορεί να είναι κατανοητή απ' όλους τους ανθρώπους της εποχής εκείνης, από οποιοδήποτε κοινωνικό, εκπαιδευτικό, πολιτιστικό και οικονομικό επίπεδο προέρχονταν ο καθένας.

Οι ίδιοι όμως αυτοί Γλωσσολόγοι, αναγνωρίζοντας τον σημαντικό ρόλο που κράτησε η Κοινή, για αρκετές συνεχείς εκατονταετηρίδες, αλλά και την ειδική χρήση την οποία τελικά είχε, με το να καταστεί γλώσσα της Καινής Διαθήκης, ομολογούν, την ίδια στιγμή, πως η διάλεκτος αυτή δεν υστέρησε καθόλου σε δημιουργικότητα. Έτσι, λοιπόν, η Κοινή Ελληνιστική κρίνεται σαν απολύτως ανάλογη και πραγματικά αντάξια των προγενέστερων απ' αυτήν ελληνικών διαλέκτων.

Δ. ΤΟ ΝΕΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ

Ο αριθμός των λέξεων που βρίσκει κανείς στην Καινή Διαθήκη είναι 137.328 λέξεις. Αυτός όμως ο αριθμός περιέχει λέξεις που απαντώνται και περισσότερες από μία φορές στο σύνολο των βιβλίων της Καινής Διαθήκης. Επομένως ο καθαρός αριθμός, ο οποίος παρουσιάζει όλες τις αναγραφόμενες λέξεις

από μία φορά, είναι 5.436 λέξεις (σύμφωνα με την στατιστική του Robert Morgenthaller). Αυτός ο αριθμός αναλύεται ως εξής :

1900 νέες λέξεις,
3000 λεξιλόγιο αρχαίας ελληνικής,
491 λέξεις μετακλασσικής γραμματείας, και
45 ξένες λέξεις.

Όπως βλέπουμε, πολύ καθαρά, η γλώσσα της Καινής Διαθήκης κρύβει ένα πραγματικό θησαυρό, ο οποίος αποτελείται από 1900 νέες λέξεις. Οι λέξεις αυτές πηγάζουν βέβαια από το περίφημο γλωσσικό εργαστήριο της Κοινής Ελληνιστικής.

Αυτό ίσως από πρώτη ματιά να μην δείχνει σημαντικό. Όταν όμως προσπαθήσει κάποιος ν' αναγνωρίσει τον γλωσσικό αυτό θησαυρό θα μείνει σίγουρα έκθαμβος. Για του λόγου το αληθές, θα αναφέρω μερικές -ελάχιστες- νέες λέξεις της Κοινής, οι οποίες παρουσιάζονται για πρώτη φορά στα Καινοδιαθηκικά κείμενα δημιουργούν μια καινούρια -τελείως διαφορετική- γλώσσα, την γλώσσα της Χριστιανικής Θεολογίας, την γλώσσα της νέας παγκόσμιας Ηθικής.

1. ΑΓΑΠΗ. Προέρχεται από το ρήμα "άγαμαι" και τον ποιητικό του τύπο "αγάζομαι", τα οποία σημαίνουν θαυμάζω, εκπληττώ, παραξενεύομαι. Η λέξη αγάπη, άγνωστη στην κλασσική αρχαιότητα, απαντάται για πρώτη φορά στην Παλαιά Διαθήκη, στην μετάφραση των Ο' (εβδομήκοντα), με μια πολύ απλή σημασία. (Αξίζει να σημειωθεί πως και η μετάφραση των Ο' έγινε στην Κοινή Ελληνιστική διάλεκτο). Στην Κ.Δ. όμως, η λέξη αγάπη αποκτά πια ένα πλουσιώτατο πνευματικό περιεχόμενο, τέτοιο που καμιά άλλη λέξη ποτέ δεν απέκτησε. Αυτή η λέξη είναι πραγματικά το σπουδαιότερο λεκτικό δημιούργημα της Κοινής.

2. ΘΕΟΔΙΔΑΚΤΟΣ. Προέρχεται από το ουσιαστικό "Θεός" και το ρήμα "διδάσκω". Ερμηνεύόμενο σημαίνει αυτόν που διδάχθηκε από τον Θεό (Α' Θεσ. 4,9).

3. ΝΟΥΘΕΣΙΑ. Προέρχεται από το ουσιαστικό "νους" και το ρήμα "τίθημι". Σημαίνει την νουθέτηση, την παραινηση, την συμβουλή (Α' Κορ. 10,11 και Εφεσ. 6,4).

Επιγραμματικά, μπορεί κανείς ν' αναφέρει τις παρακάτω νέες λέξεις : ολιγόπιστος, προσωπολήπτης, πρωτοκαθεδρία, ψευδαπόστολος, καρδιογνώστης, θριαμβεύω κ.λ.π.

Οι λέξεις αυτές, καθώς και όλες οι υπόλοιπες νέες λέξεις της Κοινής, τις οποίες δεν μπορεί να παρουσιάσει κανείς βέβαια σε μια τόσο μικρή αναφορά, είναι καταπληκτικές λέξεις, με ένα περίφημο και πολύ πλούσιο -πνευματικά- περιεχόμενο. Είναι οι λέξεις που μας ανέθρεψαν όλους, και που μας κατέστησαν γνήσιες, ηθικά και χριστιανικά, προσωπικότητες. Είναι οι λέξεις που μας πρωτοψιθύρισε στο μικρό μας αυτή η αγαπημένη μας μάνα, αλλά και οι τέλειες εκείνες -νοηματικά- λέξεις, που μας συνόδευσαν πάντα στις όποιες πνευματικές και φιλοσοφικές μας αναζητήσεις.

Αυτή είναι πράγματι η δύναμη μιας γλώσσας. Να σε τρέφει με ό,τι χρειάζεσαι όταν είσαι σε μικρή ηλικία, και να σου καλύπτει τις πνευματικές σου ανάγκες όταν πια το πνεύμα σου ωριμάζει. Και τούτο, η Κοινή Ελληνιστική το κατάφερε περίφημα. Έτσι έγινε, απόλυτα επιτυχημένα, η γνήσια γλώσσα της Καινής Διαθήκης, η γνήσια γλώσσα του Λόγου του Θεού.

Ε. ΚΟΙΝΗ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ : Η ΑΘΑΝΑΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

Για εκείνους που όλα τα πράγματα της επίγειας ζωής μας τα περνούν από μια αυστηρή λογική εξέταση και κριτική, η Κοινή -σαν διάλεκτος- όπως είχε μια συγκεκριμένη χρονική αρχή, έτσι θα πρέπει νάχει κι ένα ανάλογο τέλος. Για τούτο επιβάλλεται σε μας εδώ να προσδιορίσουμε την εσχάτολογία της.

Το θέμα μας όμως δεν είναι ένα ελληνικό παραμύθι, με αρχή, μέση και τέλος. Είναι ένα στοιχείο της αιώνιας ζωής και του αθάνατου ελληνικού πνεύματος.

Μπορεί η Κοινή να έπαψε κάποια στιγμή να είναι το επίσημο γλωσσικό ιδίωμα των Ελλήνων, κι

αυτό έγινε γύρω στο 325 μ.Χ., χρονολογία σύγκλησης της Α' Οικουμενικής Συνόδου, αλλά σίγουρα δεν έπαψε, και δεν θα πάψει ποτέ, να βρίσκεται στο κέντρο της πνευματικής επικαιρότητας. Γιατί απλούστατα είναι η γνήσια γλώσσα της Καινής Διαθήκης, η οποία αποτελεί όχι μόνο το σπουδαιότερο γραπτό κείμενο σε παγκόσμια κλίμακα, αλλά βασικά είναι το Βιβλίο της Ζωής, ή με άλλες λέξεις είναι ο Λόγος του Θεού.

Η Κοινή Ελληνιστική λοιπόν, είναι η αιώνια γλώσσα, η οποία θα μας τροφοδοτεί πάντα μ' εκείνο το "αρχαίο πνεύμα το αθάνατο, τον αγνό πατέρα του μεγάλου, του ωραίου και του αληθινού".

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γαλίτη Γ., Ερμηνευτικά της Καινής Διαθήκης, Θεσσαλονίκη 1984
- Κοφινιώτου Ευαγ., Γραμματική των διαλέκτων της Ελληνικής γλώσσας, Εν Αθήναις 1888
- Λούβαρη Ν., Η γλώσσα της Καινής Διαθήκης, στο περ. "Γρηγόριος ο Παλαμάς", έτος 4ο, Θεσσαλονίκη 1924
- Σιώτου Μάρκου, Η γλώσσα της Καινής Διαθήκης και η θρησκευτική αξία της Ελληνικής γλώσσας, Εν Αθήναις 1975
- Σομπολέβσκη Σ., Η Κοινή Ελληνική γλώσσα εν σχέσει προς την των Αγίων Γραφών, μετ. Γρ. Παπαμιχαήλ, Αλεξάνδρεια 1909
- Σταματάκου Ιω., Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας, Αθήναι 1972
- Φίλης Λουκάς, Η γλώσσα της Καινής Διαθήκης, Αθήνα 1984
- Χατζιδάκι Γ.Ν., Σύντομος ιστορία της Ελληνικής γλώσσας, Εν Αθήναις 1967
- Buck C.D., Introduction to the study of the Greek Dialects, Boston 1928
- Morgenthaler Robert, Statistik des neutestamentlichen Wortschatzes, Zurich - Frankfurt a/M. 1958
- Robertson A.T., A Grammar of the Greek New Testament in the light of historical research, Nashville 1934

Σημείωση : Το παραπάνω κείμενο είναι από διάλεξη που δόθηκε στο Greek Forum, το οποίο οργανώθηκε, την 11η Μαρτίου 1989 στο Cardiff της Ουαλίας, από την Εταιρεία Φίλων της Ελληνικής Γλώσσας και Τέχνης.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ ΤΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΝΤΙΚ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΙΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΝ ΤΟΥ

Σεβασμιώτατε, Σεβαστοί Πατέρες, Ευλαβείς Χριστιανοί,

Εάν προσπαθούσα να εκφράσω αυτά που αισθάνομαι αυτή την ιερή και φρικτή στιγμή, θα χρησιμοποιούσα τις λέξεις συντριβή, ευγνωμοσύνη και ευχαριστία.

Αισθάνομαι συντριβή, γιατί όντας αδύνατος άνθρωπος πρόκειται να παρίσταμαι μπροστά στο θυσιαστήριο του Παναγίου και Πανίσχυρου Θεού. Σύντομα θα γίνω όργανο με το οποίο ο Θεός θα παρέχει τη χάρη Του στο Λαό Του.

Αισθάνομαι ευγνωμοσύνη, γιατί χωρίς να έχω κάτι το ιδιαίτερο ο Άγιος Θεός με κατέταξε μεταξύ εκείνων που τους χάρισε το ιερατικό αξίωμα.

Η ευγνωμοσύνη μου, Σεβασμιώτατε, επεκτείνεται σε σας και στο υπόλοιπο σώμα της Εκκλησίας. Γιατί από τη μια παραβλέψατε τις ελλείψεις μου και δεχτήκατε να λάβω αυτό το υψηλό αξίωμα διά των τιμών χειρών σας. Από την άλλη η Εκκλησία δε στήριξε από εμένα το τέκνο της την πλούσια επιεικεία της. Η Εκκλησία δέχτηκε να γίνω λειτουργός των μυστηρίων και θυσιών, που θα προσφέρει στην Πανάγαθη Τριάδα.

Μαζί με τα αισθήματα της συντριβής και ευγνωμοσύνης, Σεβασμιώτατε, στα βάθη της ψυχής μου νιώθω κάτι που κυριαρχεί στο είναι μου. Κάτι εσωτερικό μου λέγει ότι πρέπει να κάνω τα πάντα και κάθε θυσία, ως ανταπόδοση της τιμής, της χάρις και

του αξιώματος, που μου δίδεται.

Ξέρω ότι οι δυνάμεις της ανθρωπίνης φύσης μου είναι περιορισμένες. Γι' αυτό ό,τι και να κάνω δε θα είναι αρκετό. Ως ένδειξη της ευγνωμοσύνης μου θα μπορούσα να υποσχεθώ ένα αγώνα. Ένα αγώνα, που θα έχει σύνθημα τα Αποστολικά λόγια "τω πνεύματι ζέοντες, τω Κυρίω δουλεύοντες".

Σεβασμιώτατε, σήμερα πρόκειται να δοκιμάσω όχι μία αλλά σειρά διατήρων στιγμών. Η χειροτονία θα αυξήσει τις ευθύνες και υποχρεώσεις μου έναντι Θεού και ανθρώπων. Οι σημερινές αναμνήσεις θα είναι αφετηρία για μια πνευματική μέριμνα, που τα κύρια χαρακτηριστικά της θα είναι αγάπη, θυσία και πόνος για τη σωτηρία της ψυχής ακόμη και του τελευταίου τέκνου της Εκκλησίας.

Στα δύομισι περίπου χρόνια που υπήρξα διάκονος, μέσα στο κλίμα της Εκκλησίας, με περικύκλωσε μια σφαίρα αγάπης. Παρόλο που ακόμη υπάρχουν πολλές ελλείψεις, η αγάπη που βρήκα στους κόλπους της Εκκλησίας υπήρξε βασική προϋπόθεση για πρόοδο σε αρκετούς τομείς. Πολλοί κληρικοί και λαϊκοί μου πρόσφεραν πολύτιμα στοιχεία από τις γνώσεις και εμπειρίες τους. Είμαι έτοιμος και στο μέλλον να δεχθώ κάθε οδηγία, συμβουλή και κριτική, που προσφέρεται με αγάπη και με απώτερο σκοπό την καλύτερη απόδοση στον αγώνα μου. Επίσης θα παρακαλέσω όλα τα μέλη της Εκκλησίας να μην ξεχάσουν εμένα τον αδελφό τους στις προσευχές τους.

Στην αρχή της ομιλίας ανέφερα τη λέξη ευχαριστία. Πράγματι έχω πάρα πολλούς να ευχαριστήσω. Στη σύντομη αυτή ομιλία είναι αδύνατο να τους αναφέρω όλους ονομαστικά. Γι' αυτό θα περιοριστώ σε μερικούς, ελπίζοντας ότι οι υπόλοιποι αδελφοί θα με κατανοήσουν.

Πρώτα θέλω να ευχαριστήσω εσάς, Σεβασμιώτατε. Από τις πρώτες μέρες που ήρθα σ' αυτή τη χώρα δε σταματήσατε να ενδιαφέρεστε για μένα. Με χειραγωγήσατε πατρικά και με οδηγήσατε στο αξίωμα της ιερωσύνης. Επίσης δεν μπορώ να λησμονήσω ότι ήσασταν παρών σ' όλες τις σημαντικές στιγμές της ζωής μου. Ελπίζω ότι και στο μέλλον θα συνεχιστεί η χειραγωγή σας, την οποία έχω πάντοτε μεγάλη ανάγκη.

Θέλω να ευχαριστήσω τους γονείς μου Ιωάννη και Μαρία, οι οποίοι έκαναν τεράστιες θυσίες για να με μεγαλώσουν και να με κάνουν τίμιο μέλος της κοινωνίας.

Ευχαριστίες χρωστώ στη σύζυγό μου Ελένη και την οικογένειά της. Με πολλή αγάπη και καλωσύνη πάντοτε με στήριξαν και με βοήθησαν.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες χρωστώ σ' όλους τους παράγοντες της Κοινότητας του Αποστόλου Βαρνάβα. Οι κληρικοί με δέχτηκαν μεταξύ τους με πολλή αγάπη. Αυτοί από τη μια μου μετέδωσαν πολλές ωφέλιμες γνώσεις, και από την άλλη με δίδαξαν πώς πρέπει να εργάζαται ένας κληρικός στον αμπελώνα του Κυρίου.

Οι επίτροποι, οι διδάσκαλοι, οι ψάλτες, οι υπάλληλοι, οι βοηθοί και κάθε ένας ενορίτης αυτής της Κοινότητας, ο καθένας με το δικό του τρόπο συνέβαλε να προσαρμοσθώ στο κλίμα του τόπου και να γίνω ένα κομμάτι αυτής της Κοινότητας.

Τέλος, ευχαριστώ πολύ όσους παρευρίσκονται σήμερα σ' αυτή την ιερή και μοναδική στιγμή. Με τις προσευχές σας θα με ενισχύσετε. Το Πανάγιο Πνεύμα θα με αναδείξει λειτουργό της Εκκλησίας και υπηρέτη των μυστηρίων για τη σωτηρία του λαού του Θεού.

Σεβασμιώτατε, τελειώνοντας προσφέρω τον εαυτό μου στη διάθεση της Εκκλησίας. Πιστός στην κλήση και πρόσκληση θα υπηρετήσω με υπακοή και σεβασμό προς τον σεπτό Προκαθήμενο της Ιεράς Αρχιεπισκοπής.

3 Σεπτεμβρίου 1995

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΟΥ KENT (CANTERBURY)

Την Πέμπτη, 8η Φεβρουαρίου 1996, κατόπιν προσκλήσεως μιας ομάδος Ελλήνων Φοιτητών στο Πανεπιστήμιο του Kent στο Canterbury, ο Αρχμ. Ησαΐας Σιμωνοπετρίτης, Ιερατικώς Προϊστάμενος των πλησιοχώρων Ελληνορθόδοξων κοινοτήτων του Folkestone και του Maidstone, επισκέφθηκε και την Ιερή και ιστορική πόλη αυτή, και συναντήθηκε και ωμίλησε, σε αίθουσα οικοτροφείου του Πανεπιστημίου, μπροστά σε πυκνό ακροατήριο Ελλήνων φοιτητών. Ο ομιλητής αναφέρθηκε κυρίως σε θέματα του Αγίου Όρους και του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, αφού είχε υπηρετήσει αυτούς τους κορυφαίους θεσμούς του Οικουμενικού Ελληνισμού και της Ορθοδοξίας παραπάνω από μία 20ετία.

Σχετικά με το Άγιο Όρος, ο π. Ησαΐας τόνισε τον ιδιάζοντα χαρακτήρα ενός τόπου, αφιερωμένου αποκλειστικά στην καλλιέργεια του μοναστικού ιδεώδους όπου οι συνηθισμένοι κανόνες της καθημερινής κοινωνικής ζωής αναστρέφονται. Η απόλυτη μόνωση στην ησυχία, "στην έρημο", είναι για τους λίγους, λόγω του τραχέως αγώνος της κατά μόνας ζωής και των αγνώστων στους πολλούς δυσκολιών του "αοράτου πολέμου" κατά του διαβόλου, των παθών και του εγώ. Μέσα στην ποικιλία των τρόπων βιώσεως του μοναστικού ιδεώδους, το κοινόβιον θεωρείται η βασιλική οδός συνδυάζουσα την ησυχία και την υπομονή του προσωπικού αγώνος με το κοινωνικό στοιχείο, όπου η αγάπη εκφράζεται διά της ταπεινώσεως, της υπακοής και της διακονίας των αναγκών μιας αδελφότητας. Λόγω πάλιν της μακράς, συλλογικής πείρας της ασκητικής βιοτής και των μυστικών εμπειριών, που καταφάσκουν την δογματική διδασκαλία της Εκκλησίας μας, το Άγιον Όρος έχει ένα μοναδικό ρόλο ως χλιετός πνευματικός φάρος της Ορθοδοξίας και ακροπόλεως του Ανατολικού Ορθόδοξου Μοναχισμού. Ο π. Ησαΐας κατέθεσε την προσωπική του μαρτυρία για την καταπληκτική νέα άνθηση και ακμή του Αθωνικού μοναχισμού των τελευταίων 20 ετών, που άρχισε με την ομαδική εγκατάβωση νέων μοναστικών αδελφοτήτων στα παλαιόφανα Βυζαντινά μοναστήρια της ιερής χερσονήσου.

Στην εποχή μας, το Άγιον Όρος έχει καταστεί πόλος έλξεως για τους νέους της Ελλάδος, οι οποίοι βρίσκουν στην αναστροφή με οσίους γέροντες και ιδεολόγους νέους ασκητές καινούργιους καθηγητές της ερήμου με "ρήματα ζωής αιωνίου", όπως τα χαριτόβρυτα αποφθέγματα των παλαιών αββάδων της Αιγύπτου. Μερικοί παίρνουν την απόφαση, "αποτάσσονται στον κόσμο και στα εγκόσμια". Άλλοι φεύγουν "στα ίδια" με νέες εμπνεύσεις και δυνατούς, παραδοσιακούς προσανατολισμούς, που έρχονται σαν ανησυχόκητη, συχνά, απάντηση στις μεταφυσικές ανησυχίες τους και τα υπαρξιακά προβλήματα. Επί πλέον, "το περιβόλι της Παναγίας" είναι και ένα άλλο Σιλωάμ, όπου, με την πρώτη επαφή με το μυστήριο της εξομολογήσεως, νέα παιδιά, αποπροσανατολισμένα από τις σεिरήγες της μοντέρνας ζωής, βρίσκουν ανακούφιση, θάρρος, ελπίδα, Ανάσταση...

Το Άγιον Όρος αποτελεί ένα τεράστιο κεφάλαιο πνευματικό για τη σύγχρονη Ελλάδα, όπως ήταν και για το δουλωμένο Γένος στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, αλλά και για την Ευρώπη, η οποία αναγνωρίζει και αυτή την μοναδικότητα ενός δοκιμασμένου, χλιετού θεσμού, που δεν είναι απλώς ένα ζωντανό μουσείο του Μεσαιωνικού, Βυζαντινού και μετα-Βυζαντινού Ελληνικού Πολιτισμού, αλλά

μεταφέρει διαχρονικά μηνύματα υψίστης σημασίας, το αναλλοίωτο ήθος και το ύψος της Ορθόδοξης πνευματικότητας, στους λαούς της Ευρώπης. Ο π. Ησαΐας θυμήθηκε το καλοκαίρι του 1984 στη Σιμωνόπετρα, όταν Καρδινάλιοι της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, ξένοι διπλωμάτες και Ευρωβουλευτές, ποιητές και λογοτέχνες, νέοι με μαρξιστικές πεποιθήσεις, παιδιά με επιστημονικά επιτεύγματα και ιδεολογία, όλοι αυτοί πλησίασαν το Άγιον Όρος με δέος και θαυμασμό. Μέσα σε τρεις, τέσσαρες μέρες υπέστησαν όλοι την καλή αλλοίωση ... Ως γνωστόν, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει χορηγήσει ειδικά κονδύλια για τη διαφύλαξη και συντήρηση της Αγιορείτικης κληρονομιάς, των κτιρίων των Ιερών Μονών κτλ, των πολυτίμων κειμηλίων και ιερών εικόνων, των αρχαίων και βιβλιοθηκών. Αντιστοίχως, εκθέσεις Βυζαντινής τέχνης, προερχόμενης από το Άγιον Όρος, έχουν γίνει στις Βρυξέλλες και σε άλλες Ευρωπαϊκές μεγαλόπολεις, στη συνεργασία με την Ιερά Κοινότητα.

Στρέφοντας ακολούθως την προσοχή του προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως, ο ομιλητής ανέφερε την υπηρεσία του επί πέντε έτη στην κλειστή σήμερα Ιερά Θεολογική Σχολή της Χάλκης. Τόνισε ότι, αν και το Πατριαρχείο, με την ιστορική έδρα του στο Φανάρι, βρίσκεται σήμερα, ίσως περισσότερο από άλλοτε, εμπερίστατο, η ισχυρά προσωπικότητα, με πολύπλευρη θεολογική κατάρτιση και ειδικά στα θέματα των Κανόνων και της Εκκλησιαστικής τάξεως, με ατομική πνευματικότητα, με καταπληκτικά λεπτομερή γνώση των προσώπων και των πραγμάτων, με σπάνια διοικητικά χαρίσματα και χαλκέντερη εργατικότητα, του σημερινού Οικουμενικού Πατριάρχου Βαρθολομαίου του Α', εμφανίζει μία ακατάβλητη θέληση, όχι μόνον αντοχής και επιβιώσεως μπροστά στο ανησυχητικό και μάλλον θλιβερό φαινόμενο της φθίνουσας Ρωμιοσύνης, αλλά, απεναντίας, δυναμικής προβολής των θέσεων της Ορθοδοξίας πάνω στα διάφορα σύγχρονα προβλήματα, με σθένος και πειστικότητα, σε οικουμενική, πράγματι, εμβέλεια.

Τα ταξίδια του Πατριάρχου - που έχουν σαφώς Εκκλησιαστικό και ποιμαντικό χαρακτήρα, μάλλον, ή διπλωματικό τέτοιο -, το είδος και η πυκνότητα των επαφών του με μικρούς και μεγάλους ανυψώνουν το γόητρο της Ορθοδοξίας και έχουν ευρύτερες απηχήσεις διεθνώς. Στην Τουρκία δε, το Πατριαρχείο και η προσωπικότητα του Πατριάρχου αποτελούν θέματα καθημερινής επικαιρότητας στον τύπο και στα μέσα ευρείας ενημερώσεως. Φανερά ενοχλούνται ότι το Φανάρι δεν σβύννεται εύκολα...

Πότε τονίζουν ότι "το Πατριαρχείο του Φαναρίου" είναι ένα ίδρυμα καθαρά Τουρκικό και αμφισβητείται ο τίτλος "Οικουμενικός". Πότε όμως, όπως π.χ. όταν η "Ισταμπούλ" διεκδικούσε τους Ολυμπιακούς αγώνες για το έτος 2000, προβάλλεται η παρουσία του Πατριαρχείου στην ιστορική του έδρα - όχι ασφαλώς στην Αγία Σοφία! - σαν απόδειξη καλής θελήσεως του Τουρκικού Κράτους απέναντι των μη μουσουλμανικών μειονοτήτων. Εν τούτοις, το Πατριαρχείο είναι συντημένο και πλήρως προσηρμοσμένο στις αλληπάλληλες μεταβολές περιστάσεων και αλλαγές πολιτικής ατμοσφαιρας, λόγω, ίσως, ακριβώς ότι ως Σεπτέ Κέντρο της Ορθοδοξίας λειτουργεί κάτω από δυσμενέστερες συνθήκες, σε αλλοθρησκο και μάλλον εχθρικό περιβάλλον. Οι "Φαναριώτες", κληρικοί και λαϊκοί,

έχουν μίαν ιδιαίτερη προσήλωση στον διαχρονικό θεσμό και όχι στα άτομα, τα οποία όσο και αν είναι χαρισματικά, έρχονται και παρέρχονται. Πολλές φορές τίθεται η απορία, γιατί ο Πατριάρχης και οι Αρχιερείς της Συνόδου πρέπει να είναι Τούρκοι υπήκοοι, και στην περίπτωση που ίσως να εκλείψουν κατάλληλοι Κωνσταντινουπολίτες υποψήφιοι, πώς θα στελεχωθεί το Πατριαρχείο; Το πρόβλημα είναι όντως οξύτατο, και ιδιαίτερα μετά το κλείσιμο της Σχολής της Χάλκης, που τροφοδοτούσε όλην την Ορθόδοξη Εκκλησία με καταρτισμένους κληρικούς. Οι άμεσες ανάγκες του Πατριαρχείου καλύπτονται σήμερα, αλλά μόνον ο θεός γνωρίζει "τι τέξεται η επιούσα". Ο π. Ησαΐας ανέφερε συγκεκριμένα στοιχεία από την εμπειρία του στη Χάλκη, όπου έγιναν και γίνονται συνεχείς προσπάθειες για την επανειλημμένη της περίφημης Θεολογικής Σχολής, που αναγκάσθηκε να κλείσει το 1971, ή όπως λέγει το Πατριαρχείο "ν' αναστείλει την λειτουργίαν της, το γε νυν".

Παρατήρησε ο π. Ησαΐας ότι, λόγω της πείρας των δοκιμασιών, οι ηγετικοί παράγοντες του Πατριαρχείου καλλιεργούν μίαν ακατάπαυστη εγρήγορση και νηφαλιότητα και, παρακολουθώντας τα γενόμενα χτες και σήμερα, προβλέπουν τις πιθανές εξελίξεις αύριο και μεθαύριο. Οι πιθανές λύσεις έχουν ήδη αξιολογηθεί προτού ξεσπάσει η κρίση. Είναι τούτο ένα μεγάλο πρόνιο της ιδιαίτερης θέσεως του Πατριαρχείου, "η καταξίωσις του παραδόξου", όπως έλεγε κάποτε ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος. Εάν οι εθνικές Αυτοκέφαλες Ορθόδοξες Εκκλησίες επηρεάζονται, και ορισμένες φορές εις βάρος του γνησίου Εκκλησιαστικού συμφέροντος, από τα κατά καιρούς πολιτικά καθεστώτα και αλλαγές κυβερνήσεων, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, σαν καθάρως Εκκλησιαστικό ίδρυμα παραμένει ανεπηρέαστο, ανεξάρτητο και αντικειμενικό. Έγινε λόγος και για τον ρόλο του Οικουμενικού Πατριαρχείου στους επίσημους Θεολογικούς Διαλόγους με τους ετεροδόξους, όπου υπογραμμίσθηκε η συναίσθηση της Ορθόδοξης ευθύνης, συνάμα και η οικουμενική ευαισθησία ως προϋποθέσεις για την προαγωγή του Διαλόγου "εν αγάπη και εν αληθεία". Στην διεθνή ευαισθητοποίηση της ευθύνης μας ως ανθρώπων απλώς, και ιδιαίτερα ως Χριστιανών, έναντι του φυσικού περιβάλλοντος και των οικολογικών προβλημάτων, το Οικουμενικό Πατριαρχείο διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο και έχει οργανώσει τρία, μέχρι τώρα, Περιβαλλοντολογικά Συνέδρια-Σεμινάρια στη Χάλκη, με μεγάλη επιτυχία. Ο ομογενής Καθηγητής Κρίτων Τζούρης, του Πανεπιστημίου του Βοσπόρου, είναι ο κατ' εξοχήν επιστήμων-περιβαλλοντολόγος της Τουρκίας, και μαζί με τον γνωστό Θεολόγο Καθηγητή, Μητροπολίτη Περγάμου Ιωάννη Ζηζιούλα, και άλλους Ορθόδοξους επιστήμονες, δίνουν μεγάλη ώθηση στην προβολή των Ορθόδοξων θέσεων πάνω στα ζητήματα αυτά.

Μετά την ομιλία του π. Ησαΐου έγιναν ερωτήσεις από το ακροατήριο, σχετικά με τα προαναφερθέντα θέματα, καθώς και για άλλα γενικότερα Εκκλησιαστικά και επίκαιρα ζητήματα, π.χ., για την απόπειρα αποβίσεως Τούρκων στρατιωτών σε βραχονησίδες του Αιγαίου, που ανήκουν σαφώς στην Ελληνική κυριαρχία, και η αναληψία της Ευρωπαϊκής Ενότητας μπροστά στη θρασεία καταπάτηση από την Τουρκία για μία κόμη φορά βασικών αρχών του Διεθνούς Δικαίου. Ο π. Ησαΐας, απαντώντας, είπε ότι ως κληρικός και Αγιορείτης μοναχός (και ως εκ τούτου Έλληνη υπήκοος) δεν είναι αρμόδιος να σχολιάσει πολιτικά ζητήματα, παρατήρησε όμως ότι, όπως με όλα τα μείζονα εθνικά θέματα, που αφορούν την ακεραιότητα και τα εθνικά δίκαια της Ελλάδος - και, φυσικά, της Κύπρου - επιβάλλεται προμήθεια και όχι επιμήθεια, μακρόπνοη, σφαιρική μελέτη των καταστάσεων, αντικειμενική αξιολόγηση ακόμη και

των φαινομενικά αθών συμβάντων σε ευαίσθητα σημεία, όπως είναι τα σύνορα, τα ακρογιάλια και οι παραμεθόριες περιοχές, αλλά και οι ομογενείς κοινότητες των αποδήμων στη Διασπορά. Τα προβλήματα δεν αντιμετωπίζονται επιτυχώς όταν ξεσπάσει η κρίση. Χρειάζεται σε όλα προνοητική τακτική, κατεστρωμένη, ενιαία στρατηγική, με προϋπολογισμό όχι μόνο οικονομικό. Όπως δηλαδή με ένα σπίτι, χρειάζεται νοικοκυριό και από μέσα και απ' έξω. Ο π. Ησαΐας ανέφερε ότι, όπως η εμπειρία του στο Άγιον Όρος τον έπεισε για την ανάγκη ενστερνίσεως του Εκκλησιαστικού Φρονήματος, η γνωριμία του με την Τουρκία και η παρακολούθηση των δρωμένων στην Ελλάδα από την σκοπιά του Οικουμενικού Πατριαρχείου, όπου ο λόγος του Πρώτου έχει απόλυτο κύρος και δεν αμφισβητείται, τον έκαμε να διαπιστώνει ότι το αρχαίο πρόβλημα της "πολυκοιρανίας" σοβαρώς μετάνειν το γόητρο της Ελλάδος στο εξωτερικό και βιάππει καιρία τα ύψιστα συμφέροντα του Έθνους και της Πατρίδος. Οι εχθροί της Ελλάδος, γνωρίζοντας και εκμεταλλευόμενοι την αδυναμία αυτή, ετοιμάζουν την τακτική τους αναλόγως, ενώ οι φίλοι της Ελλάδος βλέπουν και απ' έξω, με ψυχική οδύνη, τους εσωτερικούς διαπληκτισμούς και ασυνεννοήσεις.

Ετέθη ερώτηση για τις κατά καιρούς διαφωνίες του Οικουμενικού Πατριαρχείου με την ηγεσία άλλων Ορθόδοξων Εκκλησιών. Ο π. Ησαΐας, απαντώντας, είπε ότι το Οικουμενικό Πατριαρχείο έχει, από τους Ιερούς Κανόνες, το ανεγνωρισμένο δικαίωμα, αλλά και την μεγάλη και βαριά ευθύνη να περιφρουρεί και υποστηρίζει την κανονική τάξη όλης της Ορθόδοξης Εκκλησίας, και οσάκις η τάξη αυτή, η Πανορθόδοξη ισορροπία, όπως έχει χαρακτηριστεί, διακυβεύεται από εσωτερικές διαφωνίες ή από φιλοδοξίες, συνήθως, ατόμων, δεν επιτρέπεται το Πατριαρχείο να μείνει αδιάφορο και αδρανές. Προτιμάει να "κάνει καυγά", παρά να υποχωρήσει σε θέματα αρχής, και έτσι αποκαθίσταται η κανονική τάξη. Οι μεγάλοι Πατέρες της Εκκλησίας, όπως οι Τρεις Ιεράρχες, το ίδιο έπραξαν. Και σήμερα, μιμούμενος το παράδειγμά τους, ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος, με σθένος και με επίγνωση της ευθύνης του ενώπιον Θεού και των Ιερών Κανόνων και της Ιστορίας, δίνει μάχες εκεί που πρέπει, προκειμένου να μη γίνει κάποιο κακό προηγούμενο, που θα έβλαπτε το κύρος και την ακεραιότητα της Ορθοδοξίας και του θεσμού της Εκκλησίας.

Εκδηλώθηκαν και διά χειροκροτήματος οι ευχαριστίες των παρευρεθέντων φοιτητών για την καθ' όλου θετική και εποικοδομητική παρουσία του π. Ησαΐου και εκφράσθηκε η ευχή, όπως και άλλες συναντήσεις οργανωθούν μελλοντικά, με τον ίδιο ή και με άλλους φοιτητές. Στο Πανεπιστήμιο του Kent σπουδάζουν περίπου 400 Έλληνες φοιτητές, από όλα τα μέρη της κυρίως Ελλάδος, της Κύπρου και της Διασποράς. Υπάρχει συγκροτημένος σύνδεσμος, η Hellenic Society, καθώς και παραρτήματα των πολιτικών κομμάτων. Στην ως άνω συνάντηση, προσήλθαν Σέρβοι και Παλαιστίνιοι Ορθόδοξοι φοιτητές καθώς και Άγγλοι φιλέλληνες. Πλην των Ελλήνων φοιτητών στο Canterbury, υπάρχουν αρκετοί Έλληνες-Ελληνίδες παντρεμένες με Άγγλους - και Ελληνοκύπριοι, που εξυπηρετούνται από την Ελληνορθόδοξη Κοινότητα του Margate, μία ομάδα Άγγλων Ορθόδοξων, που ανήκουν στο Πατριαρχείο της Μόσχας, και μικρός αριθμός Σέρβων, Ρουμάνων και Ουκρανών. Προτάθηκε, και θα εξερευνηθεί περαιτέρω, η δυνατότητα συνεργασίας των φοιτητών με τις παρακείμενες Ελληνορθόδοξες κοινότητες, καθώς και η ανάπτυξη μιας πιο δραστήριας παρουσίας της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού στην ιερή και ιστορική πόλη του Canterbury.

ENCYCLICAL

OF HIS EMINENCE ARCHBISHOP GREGORIOS ON THE FEASTDAY OF THE THREE HOLY HIERARCHS

"Men of God and faithful supplicants, priests of the Lord, men of zeal, vessels of choice, pillars and supports of the Church, inheritors of the Kingdom, do not refrain from crying out to the Lord for us"

(Hymn of the Feastday of the Three Hierarchs).

Dear Brethren and fellow-workers in the vineyard of the Lord,

Once again we celebrate the feast of the Three Hierarchs and Ecumenical Teachers of the Church, and bring to our minds and to our lives, the work and holy lives of Saints Basil the Great, Gregory the Theologian and John Chrysostom, whose feastday our Church keeps every year on 30 January.

The feast of the Three Hierarchs, as indeed those of all the saints of our Church, always provides an excellent opportunity for a renewal of our spiritual strength, for the enrichment of our religious experience, and for a reconfirmation of our faith in God and in the great values of our Holy Faith, as these values were lived by the Great Fathers whose memory we are celebrating.

The composer of the Holy Service of the feast - the Metropolitan John Mauropous - was the one, according to tradition, who also introduced the joint feastday which we Orthodox, and in particular Greeks in Greek lands and in the Diaspora, have now been celebrating for nearly 1000 years. With his inspired and wonderful hymns the hymn-writer narrates and depicts their work and character. The profound personality of the Hierarchs emerges clearly from the hymns. The instinctive respect, the devotion and the admiration felt for them by the peoples of the Byzantine Empire, and indeed by all Christians and at all times, are thus confirmed. They are addressed as men of God and faithful supplicants to the throne of God on behalf of the human race. Their liturgical contribution is proclaimed which they offered in many different ways from the Holy Altar for the salvation of the world and the peace and stability of the Church. The hymn-writer of the Church calls them "men of zeal" because their whole life was a constant sacrifice and an offering to God. Their whole existence could be described as incense of spiritual fragrance offered to the Triune God whom they served with complete self-denial and self-sacrifice to the very end.

Like the divine Paul, they too are seen as vessels chosen by the omniscient God for the purpose of serving His plans with their faith, their prayers, their fearless freedom of speech and their devoted ministry to the Church and the people of God. It is because of this that they are called "pillars and supports of the Church of God". They are pillars because they support and hold together with their teaching and virtue the edifice of the Church, and this same Church they uphold and guide with their wisdom, their timeless teaching, their theology, as well as through the written and unwritten witness they bore and still bear to the Orthodox faith. For the unity of the Church. For the education of man and especially of the children and young people in general, a subject which occupies our attention so much these days. For the peace of the world. For the morally healthy state of human nature and the correct orientation of society which is nothing else than Christ and His message of salvation, as this is expressed in the Gospel and proclaimed by the Church and the Fathers at whose head stand the Three Hierarchs. For all of the above the significance of the Three Hierarchs was, is, and will remain paramount.

Much is presently said about the upbringing of children. The Department of Education of the United Kingdom has prepared a full list of "commandments" to be taught to children at school by their teachers. Amongst these are the following: honesty, respect for other people, politeness, forgiveness, responsibility, a peaceful and mild disposition, patience, loyalty and discipline. All these and many other similar moral requirements constitute great virtues and contribute towards the progress and future of humanity. A Christian family and a

Christian environment teach children and help them to behave well towards others. The Fathers, whose lives we are contemplating at present, taught as well as practised these virtues which form the basis of a well-ordered and decent society. Because of this it is essential, today more than at any other time, to return to the values taught by the Gospel and cultivated by the great Fathers and Teachers of the Church.

In today's sermon on the occasion of the feast of the Three Hierarchs when we also celebrate Greek and Christian Letters, I shall not refer to the theological contribution of the great Fathers and their wide learning. I shall not mention their mastery of virtually all the fields of knowledge of their day. Nor shall I refer to the nobility of their ecclesiastical mind and their deep concern for the unity of the Church; for combatting the various heresies which plagued, and still plague, the world, alongside all the false idols which are served daily with the object of leading Christians away from the truth of the Gospel and the trustworthiness of Christian teaching. As the hymn-writer remarks pertinently, God endowed the Three Hierarchs richly with His Grace: "Heavenly mysteries, human lessons, a collection of all kinds of gifts and achievements, victorious over every deliberation, God made the Three Hierarchs objects of wonder".

The work and great achievements in God of the Three Hierarchs took place almost sixteen centuries ago. But we honour and bless them and with great devotion study their lives and wise writings. We admire their virtue and faith. We are inspired by their attachment to God and the Church, of which Church they proved themselves incomparable teachers, true princes, sublime ministers and genuine fathers. Thus they became "good servants and faithful workers in the vineyard of Christ" and with the courage of an apostle and the patience of a martyr, they endured the persecutions, the threats and the enmity of evil and envious men. With patience and humility and complete trust in the good Lord they cultivated the virtue and talents they received, and multiplied these for the glory of God, for the ministry of the Church, for the enrichment of the human race and the taming of its disposition.

We Greek Orthodox Christians have an additional reason for honouring the Three Hierarchs and feeling grateful to them, because they served God's will by employing the Greek language and the wisdom of our ancestors. They used our language for the purpose of preaching, writing, teaching and transmitting in a lively and vigorous manner the Gospel of Christ. In this way, not only did they renew the Greek language and learning, but they also enriched them and made them the flag and sacred standard and possession of all civilized nations. For this reason, dear brethren, we should honour the Saints magnificently. With festive ceremonies and celebrations let us commemorate them and let us invite young and old to show greater respect and love for the language of the Gospel and for the Orthodox faith and worship. And like the Three Hierarchs, let us also remain firm in our attachment to the traditions of the Orthodox Church, and with devotion and the fear of God let us cultivate the virtue and the beliefs which the Three Hierarchs with so much love cultivated and handed down to us as a precious spiritual deposit.

I now conclude this year's festive sermon which with much love and emotion I address to all our community, not only in order to honour the Three Hierarchs, but also to raise your spiritual perception of their teaching and of all those spiritual flowers they have given us and which so edify our daily lives. Together with the hymnist of the Church I repeat:

"Let us today acclaim the mystical trumpets of the Spirit, the God-bearing Fathers. Those who at the heart of the Church sang a harmonious song of Theology, the Trinity, one and unchangeable, in essence and in divinity. The destroyers of Arius and champions of Orthodoxy, who at all times intercede to the Lord for the salvation of our souls".

By the intercessions of your saints, Christ our God, have mercy on us and on your world, for you are good and merciful and love mankind. Amen.

January 1996

THE PRESENCE OF GOD IN HIS PEOPLE

A SERMON DELIVERED BY HIS EMINENCE ARCHBISHOP GREGORIOS OF THYATEIRA AND GREAT BRITAIN
IN THE CHAPEL OF ROYAL HOLLOWAY ON SUNDAY 25TH FEBRUARY 1996

"God, who at sundry times and in divers manners spake in time past unto the fathers by the prophets, hath in these last days spoken unto us by His Son, Whom He hath appointed heir of all things, by whom also He made the worlds"
(Hebrews 1, 1-2)

Having in mind the suggestion of the Revd. Dr. Christopher Cocksworth, Anglican Chaplain of Royal Holloway, University of London, that the preferred subject for this sermon would be "The Presence of God in His People", I shall try to say a few words and express my thoughts on this vast and very interesting topic.

However, I should first like to say how grateful I am to you all for giving me this opportunity to preach here, in this beautiful Chapel, and to share with you in the work and spiritual life of this place of learning and education.

In order to examine God's presence in His People, we have first to raise the question of how this presence is made manifest; and to ask whether there has been any particular period in time when God has ignored His people or forgotten them, or whether there has ever been a time in human history when God has ceased to care about His people and has not been involved in the life of His creation. It is clear that this great topic gives rise to numerous questions, and I shall try, if one can possibly do this, - (in the steps of Him Who is omnipotent and unapproachable, the invisible God) - to study how and when He manifests Himself to His people. Let us first of all remind ourselves that God is the Creator of everything, being "the maker of all things visible and invisible", as the Creed of the One, Holy, Catholic, Apostolic and United Church, the greater part of which was drawn up at the first Ecumenical Council held at Nicaea in 325 AD, proclaimed when it stated this fundamental teaching of Christianity.

It seems to me that St. Paul (the great missionary, prophet and architect of the Apostolic Church) gives us the answer when he states that God has always presented Himself, and continues to present Himself, in time and in history. It is only through man's history that we are able to experience God's presence, existence, providence and saving activities for the sake of the world. God acts throughout the course of human history; and we, frail and weak creatures that we are, try to understand and approach the unapproachable God and Creator and witness Him. But let us repeat the words of the Apostle: "God, Who at sundry times and in divers manners spake in time past unto the fathers by the prophets", He, the same living God, "hath in these last days spoken unto us by His Son, Whom He hath appointed heir of all things, by whom also He made the worlds" (Hebr. I, 1-2). Here we learn that God has spoken to His people and made Himself known to them. He has never abandoned them. We never remain alone, not even during the darkest days of human history.

But who are His people? In the Old Testament, the Jews were called His "chosen people", with whom God had a very close and intimate relationship. He revealed Himself to His chosen and faithful servant Abraham, to whom He entrusted "the promised land". From then on, God continued in a special relationship with the Jewish people. They were His people and He was their God. He showed a special care and providence towards them. He freed them from the bondage of the Egyptians and delivered them to their promised land. In particular, He showed His providence towards them by giving them, through Moses their leader, the written law. But before God revealed His plans and His preference to the Jewish people, He had made known

His providence to our progenitors, Adam and Eve. Not only did He create them from nothingness, but He also provided for them, in the garden of Eden, a paradise of joy and pleasure. From the story of the Fall, we learn that it was God Himself Who provided clothes for the naked and fallen first couple: "Unto Adam also and to his wife, did the Lord God make coats of skins, and clothed them" (Genesis 3, 21), following the Fall and before their expulsion from paradise, in this way caring for their welfare and future.

Following the narratives of the Old Testament that precede the choice of Abraham, we learn that God collectively showed His providence and made known His presence and care for humanity on two particular occasions. One was during the great flood, and the other at the Tower of Babel. In both cases, God the Creator intervenes and manifests His omnipotence and wisdom with love for His Creation. In that way He simultaneously punishes and saves the human race, guiding it in accordance with His mysterious and divine plans which He always unfolds gradually, "in the fulness of time", in order to manifest and recommend His love and mercy towards His creation.

In the time before the Incarnation and coming of His Beloved Son, - (when He showed His love towards humanity in abundance and in a unique manner) - God declared and manifested Himself in many ways and on numerous occasions, thus keeping alive for the Jewish Nation (as well as for other races), that saving providence and love which mercifully included the entire human race. In that way, we Christians can explain, interpret, recognise and accept that God has overshadowed everybody and everything with His providence and unceasing care and love toward Humanity from time immemorial up until this present day.

God has given witness of Himself not only to the Jewish people, with whom He had a special and unique bond, (which is known only to Him, for it is not comprehensible in human terms, and only faith and humility can explain and accept the choice of the Jewish people by God, and His establishment with them of the old Covenant, which is the basis of the New Testament wherein it finds its continuation), by which the mercy of God and His love are manifested in a universal and mysterious way - a merciful revelation that is broadly manifested, having been offered to the whole of Humanity, in the person of His Beloved Son, our Lord Jesus Christ.

But before I come to this point of the Incarnation of Christ, I would like to say a few words about God's presence among the lives, deeds and thoughts of those races outside the Jewish people, the Heathen, "the Greeks and the barbarians". All ancient civilizations witnessed the existence and presence of God in diverse ways. The idolaters experienced God's active presence which was expressed and manifested in different ways and at different periods of human history. St. Paul confirms this with his knowledge and prophetic intuition, since he was chosen by Christ to preach to the Heathen. He was born and brought up in the Jewish Diaspora, educated by God's providence and lived among the Nations, who ignored the Law of Moses and were strangers to God's promises. Paul preached and witnessed that the Lord also spoke to the Heathen and that He has always in mind their salvation and provision of His kingdom.

With certainty, we can say that there has never been a period when God has been absent or inactive in the making of human history. How God worked in this direction and how He has unfolded and revealed His providence and mercy is beyond our conception and

understanding. Only the prophets and the privileged ones, "the wise", as the poet says, were able to see, follow and treasure God's actions and His intervention and work for the welfare of the Human Race. The only thing we can say is what the Bible, in both the Old and New Testaments, tells us. St. Paul says of God that "He made heaven and earth and the sea and all things that are therein: Who in times past suffered all Nations to walk in their own ways. Nevertheless, He left not Himself without witness, in that He did good and gave us rain from heaven and fruitful seasons, filling our hearts with goodness and gladness" (Acts 14, 16-17).

From what is said by the great Apostle to the people of Lystra in Asia Minor, we conclude that God was a caring God, open, visible and known to every human being through His mercy and His creation. Creation believed, sensed and welcomed His existence. The Creator was a sign of reference to every human being, particularly to the Heathen world, who were not privileged enough to share in the written Law, which was given only to the chosen people. Plutarch, the famous Greek historian, who lived a few centuries before Christ, writes: You can see cities that are without walls, armies and all the equipment necessary for war, but you will never see a place or a city without its temples and places of sacrifice and worship of the gods. He thus describes and confirms, in these few words, man's faith and relationship with a God and Creator.

Going back to our original thought, let us say a few words about the new era established after the coming of the Son of God in the form of man. He came as a man to sanctify and save Humanity. He emptied His divinity in order to share human nature and the anxieties of the human race that had abandoned its Creator and wandered like the prodigal son in the path of apostasy and sin, which was the cause of our alienation from the grace and love of God. The coming of Christ on Earth in the way in which He came, forms part of the paradox and uniqueness which distinguishes Christianity from other religions; and which so scandalised Greeks and Jews. St. Paul puts this in a robust way. Writing to the Corinthians, to whom he preached the good news, he proclaimed the divine initiative of the Creator to save His people, "to recommend to them His love" and His mercy. He writes: "For after that in the wisdom of God the world by wisdom knew not God, it pleased God by the foolishness of preaching to save them that believe. For the Jews require a sign, and the Greeks seek after wisdom; but we preach Christ crucified, unto the Jews a stumbling block, and unto the Greeks foolishness" (I Corin. 1, 21-23).

For this same reason, writing to the Romans, St. Paul also says the following in his effort to explain or to give an answer to the mystery of the Incarnation: "But God recommends His love toward us in that while we were sinners Christ died for us" (Romans 5, 8). We can with certainty and confidence say that God's love was poured out from Heaven to earth; Christ descended in the form of a man, narrowed the distance, overcame the obstacle, became the Bridge by which we pass from earth to Heaven. He changed the cause of History. We have been adopted by the Son of God who also became the Son of Man in order to save us and make us the inheritors of the Kingdom of God, which He has promised to all those who believe in Him and are baptised in His name, and who in their lives and deeds bear witness to His existence and praise His glory and mercy in every way.

The establishment of the Church and its continuous and uninterrupted presence, contribution and service, is a unique progress in the relations of God with man. The Church is a visible, concrete sign, a witness of God's presence among His people. Otherwise we would not be able to interpret the glorious life and contribution of the Church to the peace of the world, for the promotion of the spirit of Brotherhood among Nations, for the spreading of the Gospel and the knowl-

edge of God to all men of goodwill. The descent of the Holy Spirit fifty days after the Resurrection, and the establishment of the Church as a divine institution to promote the mystery of Salvation, to interpret and spread the word of God, to distribute and offer the grace, faith, love and hope of our Lord Jesus Christ, in these and so many other ways, are some of the signs by which God Himself shows His mercy and gives an answer to all those who doubt Him or who are indifferent to believe and confess and bless His holy name.

The great feasts of Christianity, which our Mother Church commemorates and celebrates year by year, cultivate the Theophany which unites us with the Triune God. As we know, the focus of Christianity is the Church. The Church is a worshipping, a praying, Community; it is a Sacramental Community whose leader and High Priest is Christ Himself, Who offered Himself for the many. The Church unceasingly prays and seeks the Blessing of God, the communion of the Holy Spirit; and safeguards the Word of God, offering the divine grace to the faithful through the Holy Sacraments. The presence of the Triune God is manifested and transmitted through the Mystery of the Last Supper, the Holy Eucharist, the Lord's Supper, which we have inherited from the Apostolic Era. Those who believe and are baptised in the name of the Holy Trinity, partake and share in the Body and Blood of Christ, when they are gathered together in His name, and pray and invite the Holy Spirit, the Paraclete, the Spirit of Truth, to bless the Bread and Wine, changing them into the Body and Blood of the Risen Lord in accordance with His teaching. "And as they were eating, Jesus took bread, and blessed it, and brake it, and gave it to the disciples, and said, Take, eat; this is my body. And he took the cup, and gave thanks, and gave it to them, saying, Drink ye all of it; For this is my blood of the new testament, which is shed for many for the remission of sins" (Matt. 26, 26-28).

The Church with its bloodless sacrifice and worship and its living tradition, through its iconography, arts and music, its prayers and active participation in good deeds, its sense of the presence of God in worship and everyday life, cultivates the reality not only of the existence of God, but also transfers us to the celestial realms; and with our participation in the Holy Sacraments, especially that of Holy Communion, unites us with the living and glorious Church in whose name we are gathered together to pray and seek guidance and the Blessing of Him Who has saved us. In that way, everything is sanctified and redeemed by the Living God Who sends the Holy Spirit to transform our lives and unite us with Him and lead us to the Kingdom which He has promised to His followers.

Having all this in mind, dear Brothers and Sisters in Christ, let us give thanks to our Saviour. Let us glorify His Holy Name and praise Him with all our hearts and minds, asking Him to strengthen our faith. The contemporary world is living in a unique period of human history. The myriads of inventions and the abundance of knowledge that we enjoy in every aspect of life is a sign of God's openness and of the grace that is poured and richly shed on us all. So, let us with humility seek Him and experience His presence and providence in our life, remembering what the Evangelist has said: The Law was given to them through Moses, the grace and the truth has been revealed by Christ. Justifiably the author of the last Book of the New Testament confirms: "And behold I come quickly; and my reward is with me, to give every man according as his work shall be. I am Alpha and Omega, the beginning and the end, the first and the last. Blessed are they that do his commandments, that they may have right to the tree of life, and may enter in through the gates into the City" (Revelation 22, 12-14).

To Him Who has always shown and witnessed Himself to His creation in manifold ways, Father, Son and Holy Spirit, belongs all glory and worship and honour, now and always. Amen.

A SERMON PREACHED BEFORE THE UNIVERSITY OF CAMBRIDGE

by Archimandrite Ephrem Lash

Monastery of the Holy Apostles Peter & Paul

'Search the Scriptures, for you think that in them you have eternal life. And it is they who bear witness concerning me.'¹

Christianity is not a religion of a book, but the religion of a Word. Of a Word that is indeed written and proclaimed, but above all a Word spoken by God from all eternity and a Word who became one of us, who, as the book of Baruch puts it in a phrase that is frequently quoted by the Fathers and the Orthodox liturgical texts, 'appeared on earth and lived among men'.² In the original these words describe Wisdom, who is the 'book of God's commandments, the law that endures for ever', but the Church sees in this prophetic saying a foreshadowing of the Incarnation, of the Gospel, and this is the main point that I would like to make to you this morning. The Christian reading of the Scriptures is a reading, and often, as here, a re-reading, in faith. The Church reads the Old Testament in the light of the New and the New in the light of her own unfolding reflection on those texts, which springs from her experience of life in the Holy Spirit. I would remind you also that the Orthodox Church, following the Fathers, believes that the Greek Septuagint, including the so-called Apocrypha, is inspired by God. She is not, moreover, alone in this. In the last century, for example, John Keble defended this position, as did the Dominican scholar Pierre Benoit in this.

*'The God who is proclaimed in the Old and New Testament is one,' writes St John of Damascus, 'praised and glorified in Trinity. As the Lord said, "I have not come to abolish the Law, but to fulfil it" (for he effected our salvation, for which every scripture and every mystery exists), and again, "Search the scriptures, for they bear witness concerning men. The Apostle too says, "In many and varied ways God spoke of old to our forebears by the Prophets, and in these last days he has spoken to us by his Son." It is through the Holy Spirit, then, that Law, Prophets, Evangelists and Apostles, and Shepherds and Teachers have spoken.'*³

Not only is this Scripture one; all of it is God's word to humankind. If one of the keys to understanding Christian spirituality is St Paul's injunction to 'pray without ceasing',⁴ one of the keys to the understanding of Christian hermeneutics is his assertion that 'every scripture is inspired and useful for teaching'.⁵ There is an important principle involved here, one which the Church has inherited from the Synagogue and on which the Fathers lay stress time and again: everything in the Bible is there for a purpose. If, for example, Genesis 14 gives us the exact number of Abram's servants, then God must have a reason for it, and it is the task of the Christian, or Jewish, exegete to search out that reason. Modern Christians have a tendency to find all those genealogies in Chronicles, or all the ritual details in Leviticus boring, and irrelevant to their living the Christian life, and indeed to find some passages offensive to pious ears. This is no new problem, as we can see from the following remark of St John Chrysostom,

I haven't prolonged my talk without purpose, but because there are some uncouth people who, whenever they take the Holy Bible in their hands and find either a list of dates or a catalogue of names, skip over them at once and say to anyone who rebukes them, 'but it's just names; nothing

useful! What's that? God is speaking and you, you dare to say there's nothing useful in what is said?'

More positively, he begins his homily on John 4,54,

*As with gold mines, one who is skilled in such things would not bear to overlook even the smallest vein as producing much wealth, so in the holy Scriptures, it is impossible without loss to overlook one iota or one flourish. We must search into all. For they are all uttered by the Holy Spirit, and nothing irrelevant is written in them.'*⁷

This sort of remark can be paralleled in many other passages from his homilies. St Romanos makes the same point in a Kontakion on the Mother of God, 'Nothing in Scripture is trivial', he writes; though he is perhaps over optimistic when he continues, 'nothing unclear, but everything is direct'.⁸ More than forty years ago, Fr L. S. Thornton re-echoed St John's words, 'nothing in the Old Testament can safely be ignored by the Christian theologian'.⁹

Until the rise of what is known as the 'critical', or sometimes the 'scientific', study of the Bible, the typological understanding of Holy Scripture was normal. As the late Ely Professor, Geoffrey Lampe, wrote, 'until this development took place, the unity of the Bible was the fundamental premise on which all were agreed. A common belief linked the authors of the New Testament books with their readers. This was the conviction which they shared; that the whole Bible spoke directly of Christ, in prophecy, type and allegory so far as the Old Testament is concerned'.¹⁰ One might argue, on the basis of Luke 24,27 and 44, that it was the view of the incarnate Lord as well. I cannot help finding a certain irony in the following remarks of John Keble, written a century and a half ago,

*Discarding high associations from our interpretations of Scripture, under the notion that a plain man may do well enough without them, appears rather like discarding high notions from our creed, as if they were only fit for professed theologians.... We all know too well the region of doctrine towards which the merely critical and historical discussions of the last century were continually gravitating.'*¹¹

It is also a basic presupposition of nearly all traditional expressions of Christian piety. How many couples chose as one of the hymns for their weddings that Christian targum on Psalm 22 [23], 'The King of Love my Shepherd is'. The only alternative seems to be some form of Marcionism, with the assertion, that is still heard from time to time from Christian pulpits, or on Thought For the Day, that, unlike the God of the Old Testament, the God of the New Testament is a God of love. In putting the case for a typological reading of Scripture I do not wish to deny the legitimate place of the academic study of the Bible, but to suggest that other ways of reading are equally respectable, have an equal, indeed for Christians, a greater, claim on our attention; to suggest that poetry and preaching are perhaps better vehicles for theology than seminar papers. The point is made vividly by St Ephrem in his commentary on the Diatessaron,

Who can understand the sum total of the discovery of one of your sayings? For we leave more in it than we take out, like thirsty people from a spring. Many are the facets of his word, as many as the faces of its learners. He has painted it with many beauties, so that each one of the learners

may examine what they love. And in his word he has hidden all his treasures, so that each one of us from that which they study in it, may become rich by it. His saying is a tree of life, which from all its sides presents blessed fruits to you, and like the rock in the desert it is opened and to everyone from every side becomes a spiritual drink. 'They ate spiritual food and drank spiritual drink.'¹²

If the Old Testament, in its entirety, is to maintain its place in our churches today as part of the revealed word of God, then I suggest that a proper use of typology is one of the principal means by which it will be so maintained. At around the time that Geoffrey Lampe wrote his paper on typology, the Bishop of Oxford sent a letter to his clergy reminding them that the lectionary was not simply an anthology of the incumbent's favourite passages of Scripture. St John Chrysostom, I think, would have agreed. Are there not serious theological problems in omitting entirely, or printing within brackets, verses from the Psalter, or even whole Psalms, because they are thought to create difficulties for the contemporary Christian? This is what I believe is known as 'filleting', or the removal of what the Bishop of Salisbury, in a report to the General Synod, calls discreetly, 'material thought unhelpful'. Thus the final verses of Psalm 136 [137], *Super flumina Babylonis*, and the whole of Psalm 57 [58] have vanished without trace from the new Roman Breviary. The Anglican ASB, faithful to the *via media*, prints them, but in brackets. Even the Orthodox in America have not escaped, since an English version of the Psalter appeared recently which omits the titles of the Psalms, on the grounds that they are mostly incomprehensible. The Fathers would not only not have approved, they would have redoubled their efforts to search out their meaning. St Gregory of Nyssa, for example, devotes a whole treatise to the titles of the Psalms. Lampe writes, 'There would seem to very many Christians to be sound reason, and not merely pious fancy, in the liturgical reading of the history of the Exodus and the Passover at Eastertide.' He continues, 'the problem before us is to discover some means of distinguishing between helpful and misleading forms of typology; we have to try to separate those which can be rationally explained and defended from those which are far-fetched.'¹³ Some years later Professor Dennis Nineham, whom none could suspect of being a dyed in the wool traditionalist, made a similar observation in his Cadbury lectures. For the Churches of the East, at least, one criterion for a legitimate typology is its consecration in the living tradition of the *lex orandi*.

To say that is, I believe, also to say that such a reading of Scripture is not, in an important sense, part of the public and missionary proclamation of the Gospel. The use of Old Testament types as a weapon of Christian apologetic, as proof texts to demonstrate the truth of Christian doctrines, is seldom successful, as St Justin discovered in the second century. Rather it is part of the inner heart of the Church's meditation on God's word. I do not, moreover, believe, as many modern critics of typology suppose, that the Fathers sat down consciously to 'find' types; rather, as day by day they contemplated God's word, heard it proclaimed, sang it in psalms and canticles, these types and images would have sprung spontaneously to their minds. As John Keble puts it,

*The old Christian writers, either by tradition, or by a feeling so general that it seemed almost like a natural instinct, believed that the phrase τό ξύλον - 'the wood' or 'the tree' -, wherever it was introduced in the Old Testament, was intended to lead their thoughts to the Cross.*¹⁴

On the other hand, David Jones, when discussing the problems of the Christian poet in the middle of the twentieth century, wrote,

If the poet writes 'wood', what are the chances that the Wood of the Cross will be evoked?

*Should the answer be 'None', then it would seem that an impoverishment of some sort would have to be admitted.*¹⁵

Their theology emerges from prayer and contemplation, from *lectio divina* in its old sense, which we might roughly translate by 'chewing the cud'; it is not the product of what the Fathers, particularly St Ephrem, call 'prying' or 'inquisitive investigation'. The Fathers of the Church, like many of the writers of the liturgical texts, often knew the whole Bible by heart. Indeed the second Canon of the last Council of the undivided Church, II Nicea in 787, lays down that no one who does not have Psalter by heart shall be ordained bishop, a sort of canonical Tripos paper which I have no doubt that good friend of the Orthodox, the High Steward, would pass *summa cum laude*. Typology springs from Christian faith, which sees the whole of the Old Testament as prophecy, as the foreshadowing of the final revelation of Christ, the incarnate Word of God. To use an analogy. The focal point of an Orthodox church is the Holy Table at the centre of the Sanctuary. All the rest, the frescoes, the icons, the choir stalls, the icon screen, the Holy Doors draw the worshipper's attention to and culminate in the Holy Altar, or Throne, on which, at the Divine Liturgy, the Word of God is offered in the Sacrifice without shedding of blood and on which lies the book of the Holy Gospel. But the Holy Table stands apart in the Holy of Holies; it is not generally visible; during most of the ordinary services it is not used at all. Analogously, the daily round of offices and services, and the other Mysteries of the Church have their focal point, their culmination in the Divine Liturgy itself, the supreme Mystery. The same is true of the Bible. Its centre and focus is the Holy Gospel, which is always proclaimed in church by an ordained minister, is always listened to standing, and, as a icon of the living Word of God, is never bound in leather, the hide of a dead animal. All the other books which make up the Holy Scriptures lead to or flow from the Holy Gospel, just as all human history leads to or flows from the incarnate dispensation of our Lord and Saviour, Jesus Christ. If I may, I would like to illustrate these general remarks by looking at a particular example.

2

On Friday the Churches in both East and West celebrated the feast which is called in the West the Presentation of Our Lord in the Temple, or the Purification of Our Lady,¹⁶ but in the East the Meeting of Our Lord. In a report from the Liturgical Commission of the Church of England presented to the General Synod last July, it is proposed that this day be raised to the rank of Principal Feast, that is one on which, under Canon B 14, the Holy Eucharist must be celebrated in cathedrals and parish churches. While an Orthodox Christian may perhaps be permitted to express some surprise that, should this be agreed, this feast will outrank the Annunciation, the feast of the Incarnation itself, he cannot but be grateful that what is for the Eastern Church one of the Twelve Great Feasts should be given greater prominence.

How are we to see this Meeting of the Lord, this Encounter of Christ our Saviour? At one level we see an ordinary Jewish couple bringing their first-born son to the Temple to be redeemed in accordance with the law of Moses. But through the prayer and prophecy of Symeon and Anna we understand that this child is the long expected Messiah, that he is the fulfilment of the old covenant, the promise of light and salvation to Israel and to the Nations. All this makes sense within the Jewish setting in which St Luke describes it, but the poets of the Church as they 'search the scriptures' of both the old and new covenants are led into a more profound understanding of the inner meaning of this encounter. Most of the texts for the feast were written between the middle of the sixth and the middle of the eighth centuries, that is in the aftermath of the Council of Chalcedon, which

defined the Orthodox doctrine of the two natures in Christ, and in the heat of the battle with iconoclasm before the second Council of Nicea, which proclaimed the legitimacy of the Christian veneration of the holy icons. Indeed one of these writers, the Patriarch St Germanos, was deposed by the iconoclast emperor Leo III. The principal emphasis, then, of their compositions is on the affirmation of Chalcedon that the incarnate Lord is truly God and truly human; that this child of forty days is none other than the God who is beyond time, that this babe, who is now subject to the law, is none other than the God who gave the law on Sinai. One of St Germanos's texts for Vespers expresses this vividly,

Receive, Symeon, the One whom Moses in the dark cloud saw of old giving the Law on Sinai,¹⁷ now become a babe and subject to the Law. This is he who spoke through the Law. This is he who was told of in the Prophets, incarnate for our sake and who saves mankind. Let us worship him.

Or again from a hymn, also for Vespers, by Anatolios the Studite,

The Ancient of Days,¹⁸ who also gave the Law to Moses on Sinai, today appears as a babe. And according to the Law, as Maker of the Law, fulfilling the Law, he is brought to the temple and given to the Elder.

The reference here to Christ as the Ancient of Days reflects the Septuagint of Daniel 7,13, which reads, 'The Son of man was present as Ancient of Days and those who stood round were present with him', not, as in the Aramaic, 'And he reached the Ancient of Days and was brought before him'. In a beautiful verse homily in Syriac 'On Symeon the Old Man', which probably dates from the fifth or sixth century, we find the same idea,

The old man bowed down before the Infant and his many years bore testimony to the Infant, that in very truth he is the Ancient of Days, and concerning whom David gives testimony, 'You, Child, have existed from the beginning'.¹⁹

But if this Child is the Ancient of Days, the God whom Moses saw on Sinai 'in darkness and in storm', then it is a fearful thing for Symeon to hold him in his arms, for he is the one whom Isaiah had seen on a high exalted throne and whose train filled the Temple. This identification is made explicit in a number of texts for the feast, of which this Ode from St Kosmas's Canon is perhaps the finest,

When Isaiah in a figure saw God on an exalted throne,²⁰ escorted by Angels of glory, 'Woe is me!' he cried, for I have seen beforehand God in a body, Lord of the light that knows no evening and Lord of peace.²¹ When the godly Elder saw the Word held in the hands of his Mother, he understood that this was the glory revealed of old to the Prophet. He cried out, 'Rejoice, holy Lady, for, like a throne, you hold God, Lord of the light that knows no evening and Lord of peace'.

The Elder, bending down and reverently touching the footprints of God's Mother, who did not know wedlock, said, 'Pure Virgin you carry fire.²² I tremble to take God as an infant in my arms, Lord of the light that knows no evening and Lord of peace.'

'Isaiah was cleansed when he received the coal from the Seraphim',

cried the Elder to God's Mother, 'You, with your hands as with tongs, make me resplendent as you give me the one you carry, Lord of the light that knows no evening and Lord of peace.'²³

But there is a paradox here, since the movement is reversed. Isaiah, entering the temple, saw the vision of God as he looked towards the holy place and the Seraph took the burning coal from the altar and came out towards him. Here Symeon, who is a priest in the liturgical texts, comes out from the holy place and sees God, not in the splendour of Solomon's temple, not on a high exalted throne with a royal train, but as an infant of forty days in the arms of a simple village girl from Nazareth. Moreover all the liturgical texts make Symeon address the Nunc Dimittis to the Child in his arms. St Romanos, for example, in his Kontakion for the feast, says,

When to the Blameless he had said these things, the just elder Cried to the Child: 'Now you let me, your servant, depart in peace, because I have seen you, Lord.'²⁴ Let me depart to the life without end, O incomparable life, Since this you promised me before you came into the world. Keep for me, O Word, the decree fixed by your word²⁵. Send me, O All-holy, to Abraham and the Patriarchs. Let me swiftly depart from perishable things, Only Lover of mankind.'²⁶

The image of Christ as the burning coal leads me to my final point. In my opening I said that Christianity was the religion of a Word who appeared on earth and lived among men, but he does more. He gives himself to be eaten by those among whom he lived. This is the supreme Meeting of the Lord with his people, and the texts for the second of February implicitly remind us of it, because in the Liturgy holy Communion is given to the faithful with what appears to be a spoon. I say appears to be, since the Greek word for it does not mean 'spoon' at all, but 'tongs', with specific reference to the vision of Isaiah. After drinking from the chalice the priest is directed to say for himself the words of the Seraph to the Prophet, 'This has touched my lips; it will take away my iniquities and cleanse my sins'. The vision of Isaiah is a type of holy Communion, the burning coal is a type of the Bread of Life, matter transformed by the fire of the Godhead. If the burning coal came to Isaiah by the hands of the Angel, the Body of Christ comes to the believer by the hands of the priest, who, in a sense, one might even say receives it from the hands of the Mother of God. Mary is Theotokos, she who gave birth to God; Symeon, in the tradition, is called Theodochos, he who received God from her hands. The double encounter with the Word, in Scripture and in Communion is depicted in the traditional iconography of the Holy Doors in the icon screen of an Orthodox church. In the lower part we see the four Evangelists, who write the Word which is preached, in the upper part we see the Annunciation, in Greek Evangelismos, the moment of the Incarnation of the Word as flesh, to remind us that through these doors are brought the book of the Gospel for the proclamation of the Word of life and the Chalice of the Bread and Wine of Life for forgiveness of sins and everlasting life.

I end with a paragraph from what is, I believe, one of the finest defences of the typological reading of Holy Scripture, John Keble's Tract 89, from which I quoted earlier and which has, in my view, been sadly neglected, overshadowed no doubt by its more famous, not to say notorious successor.

He who looks no deeper than the letter, may sim-

ply recommend
candour, and patient investigation, and freedom
from sensual and
other disturbing thoughts: but he who knows
beforehand, that
the Personal WORD is everywhere in the written
Word, could we
but discern Him, will feel it an awful thing to open
his Bible;
fasting and prayer, and scrupulous self-denial, and
all the ways by
which the flesh is tamed to the Spirit, will seem to
him more than
natural, when he is to sanctify himself, and draw
near, with
Moses, to the darkness where God is. 27
And now to God the Father...

28 January 1996, Feast of St Ephrem the Syrian.

SUNDAY 4 FEBRUARY 1996

1. John 5,39. 2. Baruch 3,27. 3. Exposition of the Orthodox Faith 90 [IV, 17]. 4. 1 Thessalonians 5,17. 5. 2 Timothy 3,16. Or, as the Vulgate and the Peshitta understand it, 'every inspired scripture is useful for teaching'. 'Omnia scriptura diuinitus inspirata utili est ad docendum'. Note, in the previous verse, the reference to 'the sacred writings', which must refer to the Old Testament. The fact that current critical fashion does not consider St Paul to be the author of the Pastorals does not affect the argument. They are part of Holy Scripture. 6. PG 56:110. He puts it more positively in his comment on Genesis 1, 26 [PG 53:70]. 7. Homily 36,1. 8. St Romanos the Melodist Kontakion 37,3. See On the Life of Christ. Kontakia, translated by Archimandrite Ephrem (Harper Collins, 1996), page 18. 9. 'The Mother of God in Holy Scripture', in The Mother of God A Symposium, ed. E. Mascal (London 1949) p.13. Dr Thornton is in fact more concerned with the New Testament than with the Old. 10. 'The Reasonableness of Typology' in

Essays in Typology (London 1957) p.14. 11. On the Mysticism attributed to the Early Fathers of the Church, S23. 12. Commentary on the Diatessaron, 1,18. 1. Cor. 10,4. 13. Op. cit. p.21. 14. Op. cit. §11. 15. Preface to The Anathemata. 16. In the old Roman books the feast was one of Our Blessed Lady, not one of Our Lord. The same is true liturgically of the feast in the Eastern Church. 17. Exod. 20,21. 18. Daniel 7,13 [LXX]. The Church normally uses Theodotion's version of Daniel, which follows the Aramaic, but some of the Greek and Syriac liturgical texts suppose the Septuagint reading. 19. Hymns of St Ephrem the Syrian De Nativitate, Appendix III, 3,28 [CSCO vol. 186]. This has recently been translated by Dr Sebastian Brock in Moran Etho 6 [Kottayam 1994], pp. 78-88. Psalm 54,20. 20. The Throne of God is one of the common types, or figures, of the Mother of God. 21. Much of this ode is based on Isaia, from whom the fifth biblical ode (26,9-20) is taken. The first stanza refers to Isaia 6,1-7. 'Escorted' is the word used of the Angels in the Cherubic Hymn. The last two lines, which are somewhat freely translated for reasons of rhythm, may be inspired by Isaia 26,9,12. The earliest attested use of the word 'that knows no evening' is in Origen. 22. This prepares for the allusion to Isaia 6,6-7 in the next Troparion. 23. This typology of the burning coal is common in the texts, though more frequently it is used of the Eucharist. The word in Greek for the 'spoon' used to give Communion to the faithful really means 'a pair of tongs', with a direct allusion to the vision of Isaia. Immediately after receiving Communion the priest is directed to say Isaia 6,7. 24. Luke 2,29-30. In the liturgical tradition Symeon addresses his prayer to the Child in his arms, thus underlining the belief that Jesus Christ is God incarnate. The Syriac hymn also has the idea, Now, Lord, that I have seen you, I shall rest'. 25. St Luke does not say that Symeon was old, but the tradition has always so regarded him, doubtless on the analogy of the widow Anna. The Latin Infancy Gospel of the Pseudo-Matthew, which may go back to the 8th century, says that he was 112 years old [XV,2]. The Syriac hymn speaks of 'a covenant' made by God with Symeon, 'My eyes see your mercy. According to the agreement that you made, release me, Lord. You bound me and loosed me, and honoured me with old age. Release me from life, because I have seen you'. There is even tradition that he was one of the translators of the Septuagint and, because he doubted the prophecy of Isaia 7,14, he was 'bound' until the coming of the Messias. In Syriac tradition his epithet is 'Asir' the Bound'. 26. Op. cit. p. 32f. The 'Blameless' is one of the usual epithets of the Mother of God. 27. Op. cit. §24.

Η ΙΔΡΥΣΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

υπό Χάρη Μεττή

(συνέχεια από το τεύχος 84-85)

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΤΗΣ ΟΞΦΟΡΔΗΣ

Αναφερόμενοι στις προσπάθειες της Ομογένειας για τη δημιουργία ημερησίου Ελληνικού Σχολείου στην Αγγλία, θεωρούμε σκόπιμο να πάμε τριακόσια σχεδόν χρόνια πίσω, όταν και πάλι είχε αναληφθεί κάποια σοβαρή πρωτοβουλία για δημιουργία ημερησίου Σχολείου για Έλληνες, τη φορά αυτή στην Ξακουστή από τότε Πανεπιστημιούπολη της Οξφόρδης. Συγκεκριμένα την ιδέα αυτή φαίνεται ότι είχε προτείνει πρώτος ο Ιωσήφ Γεωργηρίνης, πρώην Αρχιεπίσκοπος Σάμου, ο οποίος είχε έλθει στο Λονδίνο στα μέσα της δεκαετίας του 1670 και έκτισε, ως γνωστόν, τον πρώτο Ελληνικό Ορθόδοξο Ναό στη Μεγάλη Βρετανία, τον Ναό της Παναγίας στο Σόχο του Λονδίνου το 1677. Το σχέδιο όμως αυτό τελικά πραγματοποιήσε το 1694 ο DR BENJAMIN WOODROFFE, το δε Ελληνικόν του Κολλέγιον, το οποίο στεγάστηκε στο WORCESTER COLLEGE της Οξφόρδης, προοριζόταν για την υποδοχή 20 Ελλήνων ρασοφόρων σπουδαστών (πέντε από κάθε Ελληνικό Ορθόδοξο Πατριαρχείο), οι οποίοι θα διδάσκονταν Αριστοτέλη, τους Έλληνες Σχολιαστές, την Ορθόδοξη Κατήχηση, την Τέχνη της Εριστικής Θεολογικής Συζήτησης μεταξύ Οικουμενικού Πατριαρχείου και της Εκκλησίας της Ρώμης, Ιατρική και Μαθηματικά, και θα βρισκόνταν κάτω από την κηδεμονία του Επισκόπου του Λονδίνου, ο οποίος και θα κάλυπτε όλα τους τα έξοδα. Δυστυχώς όμως το Κολλέγιον αυτό αναγκάστηκε να διακόψει τις εργασίες του το 1705 κυρίως από έλλειψη μαθητών, επειδή, όπως αντιλαμβάνεται κανείς, το πραγματικό ενδιαφέρον των Αγγλων για την παροχή τέτοιου είδους υποτροφιών και λοιπών εκπαιδευτικών εκδουλεύσεων ήταν η άγρια μορφαγμένη Ελλήνων, τους οποίους, αφού κατάρτιζαν θεολογικά στην Αγγλικανική Πίστη, θα απέστελλαν μετά σαν ιεραποστολούς τους στις υπόδοιες Ελληνικές χώρες της Ανατολής για να ενισχύσουν το έργο των ποικλινομένων άλλων μισιοναρίων που είχαν κατακλύσει τότε την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αρχεί να θυμηθούμε εδώ και το παράδειγμα του Μητροφάνη Κριτόπουλου, του μετέπειτα Πατριάρχη Αλεξανδρείας, τον οποίο είχε στείλει στην Οξφόρδη για σπουδές ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας και μετέπειτα Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος

Λούκαρις το 1617, ύστερα μάλιστα από εισήγηση του Αρχιεπισκόπου Καντουαρίας Abbot μολις ο Κριτόπουλος έδειξε πως δεν ήταν διατεθειμένος να ασπασθεί τον Προτεσταντισμό, ο GEORGE ABBOT άλλαξε αμέσως βιολή και από επαίνους που μέχρι τότε έγραφε για τον Κριτόπουλο, τώρα τον κατηγορούσε ότι χάλασε γιατί "έκανε κακές παρέες με "πρόδροχους Έλληνες" και ήταν ανυπάκουος! Πάντως αξίζει, πιστεύω, να δημοσιευθεί εδώ, και μάλιστα στο πρωτότυπο, μια αναφορά για το Ελληνικόν Κολλέγιον της Οξφόρδης που βρήκα πρόσφατα στα Γενικά Αρχεία του Κράτους στο Λονδίνο, και η οποία ρίχνει αρκετό φως στον τρόπο σκέψης και τις "φιλελληνικές" ενέργειες των Αγγλων τόσο τον 17ο όσο και στους κατοπινούς αιώνες. Διατηρούμε το κείμενο όπως έχει.

To the Rt Hon/ble Sidney L/d Godolphin, L/d High Treasurer of England.

A memorial humbly presented by Dr Woodroffe.

Whereas it is now near 5 years since certain Youths of ye Greek Communion were brought over and committed to ye care of Dr Woodroffe in order to their receiving such a liberal education in ye University, whereby they might be qualified as Preachers, Schoolmasters, or otherwise to serve their own Countrey at their returne.

And whereas ye said Youths were soon after their arrival receiv'd into the Roial Protection, and Command thereupon given y/t [=that] some Funds should be found out, and settled for their Maintenance, to ye Number of ten, which said Fund is not yet found, Whereby the charges of preparing, and furnishing Lodgings, of Dyet, Cloaths, Books and all other Conveniences as also of a person to assist in their education to ye value of at least £ 1400 (excepting onley £400 receiv'd of Royal Bounty) hath lain on ye DR. Besides his own pains and attendance, for which he never askt, nor receiv'd any reward, though ye Roial Command was twice given out for it.

And whereas ye Dr being indebted to Her Ma/ty in ye summe of about £600 for ye Duty of Salt, He being Proprietor of one ye Salt-rocks in Cheshire, humbly petition'd her Ma/ty that in

Consideration hereof some favour might be shewn him with respect to ye said debt, and was by y/r L/p's mediation so far indulged, as to have processe stop't till yr last day of this present Michaelmas Terme. But by reason of more Greek Youths since coming over, who being added to those already under his care, made up ye full number of Ten ye charges have so increased, y/t He hath not as yet been able to pay offe ye said Debt, for w/ch if processe should now go out against Him, He and ye good work itself must be utterly ruin'd.

For ye preventill whereof, Endeavours being now using to finde out a proper Fund without burdening ye Crown, It is humbly represented to y/r L/p that some farther respite may be granted to ye Dr for ye paying in the said Debt by Sale of some part of his own Estate, no other way of Supply can be speedily found; which is ye more earnestly requested, for as much, as if He be herein discountenanced, ye Honour of our Nation, and Religion must suffer with Him, occasion being thereby given to ye scornings, and insultings of ye Enemies of our Faith, who are so ready to snatch ye Honour of so good a work from us. As will appear by ye Schedule hereunto annex't.

George and John Aptaloghi, two of the Greek Youths, who were under ye care of Dr Woodroffe in Oxford, havillg ye last year been prevailed on to withdraw themselves from thence, Upon pretence that they should have much better provision made for them, and be sent into their own Countrey, as they should desire; and coming to London, were furnisht with money, for their Voyage, and had Bills of Exchange to be receiv'd in Holland, as ye most Convenient place from whence to take ship for their own Countrey.

As soon as they were landed in Holland several persons ready to receive and attend them, (whom afterwards they knew to be priests of ye Romish Church,) who treated them kindly, carrying them from place to place, till being at the Hague, they proposed to them to take boat for Middleburg.

Being in the boat, they found they were steering a quit contrary course, whereupon asking ye Master of ye boat whither they were going, He told them, 'twas whither he had orders to carry them, and so on they went till they were brought to Antwerp; going out of ye boat they askt Stephen Constantine, (who was ye third who had made his Escape from Oxford, and as it afterwards appear'd had long entertain'd correspondence with Romish Emissaries, having for above 3 years before sold himself and his Brethren to them,) whence they were, who bid them feare nothing, for they were safe, and thereupon pulled out of his pocket a passe from ye Govern'r of Flanders, and now they were sufficiently sensible, how they were betrayed, as they afterwards found in all places they went thorow.

At their Landing at Antwerp, they were welcom'd by 3 priests, who were to take care of them, who attended them to Mechlin, and thence to Louvain, where they were presented to ye Internuncio of ye Pope, who at ye first view of them, said, Homer is not here, that is not Homer, pointing at the eldest of them, It seems their greatest aime was at him, and they were troubled He was not with them. This Homer is he, who was ye eldest of them all, and is now in London, in order to return into his own Countrey, He being already appointed to be Druggerman in ye place of one lately deceas'd at Smyrna.

Here they were askt w/t money they had receiv'd, and they answering, that they had receiv'd 50 Guineas, they were told, more was return'd for them, naming an 100 or 150 Guineas more; but they averring they had receiv'd no more, ye person who put ye Question, said, there must be an account taken, of w/t monies His Holinesse had ordered for their Use, for 'twas above 3 years since money had been order'd for them, and thereon ye person was named, who was appointed to manage that affair [the name of the person is missing from the report].

And now they began to deale plainly with them, greatly exclaiming against the English, as ye worst of Hereticks, and telling them that they were to renounce all their Errors, and to be instructed, that they might be receiv'd into the true Catholic Church. In order whereunto they were put into the Irish Colledge, and often disputed With to be convinced of their Errors; but that not prevailing they were told that his Holinesse had a desire to see them, and to Rome they must goe, where they should find what it was to offend an Apostolick Minister. And so they were sent on to Paris, where ye Pope's Nuncio entertain'd them beyond w/t they had ever seen, and to soften what had been said to them at

Louvain, He told them of ye great Love his Holinesse had for them, and a letter of Grace came to them from his Holinesse written in Greek to confirm them therein.

They had desired to have had some new Cloaths, but 'twas denyed, they being told, y/t His Holinesse had a great desire to see them in their own Countrey habit, meaing ye habit, they wore here in England, and had travelled in, and are now return'd in ye same to London.

From Paris they are sent to Avignon and from thence to Marseilles, where they were shipt for Civita Vecchia; But ye master touching at Genoa, and giving them Leave to walk about the Streets, they found out ye English Consul relating to him, How they had ben decoyed from England, where they were under her Ma/ties Protection, and how they had ben since treated, and that they were now sending to Rome to be put in ye Inquisition, and therefore begging his Protection, who accordingly undertook to protect them, and having withstood all ye Endeavours of the Romanists to recover them, shipped them for Leghorn, from whence by ye favour of ye Consul there; they were put on board an English Ship in w/ch about a month since they arrived at ye Port of London.

Nov. 23, 1703.

'Whereas Dr Woodroffe Govern'r- and Tutor to ye youths of ye Greeke Communion now residing in Oxon hath most humbly petinion'd her most Gracious Ma/ty.

1. That some lasting establishment may be made for ye Youths, and such others of ye said Communion to ye number of (10) who shal from time to time come over to receive their education according to ye Church of England.
2. That several of ye said youths being arrived, and having been already for above 3 years last in Oxon under ye care, and at ye sole charges of Dr Woodroffe (excepting £200 receiv'd by Royal Bounty) there may be some present supply granted toward ye said charges, ye some amounting to about £1100 as appears by a Schedule given in with ye Petition presented to her Ma/ty. As also
3. That, for as much as ye said Dr Woodroffe as Proprietor of one Salt-rocks in Cheshire (the Duty whereof comes to many thousands per Annum) is at present indebted to her Ma/ty in or near ye like sume of £1100 for ye said Duty, ye payment whereof is very much pressed by the Commissioners, Prosecution may be stopt, ye said Dr Woodroffe being very ill able to raise such a sume, and bear ye growing charges of ye maintenance and education of ye said youths of ye Greek Communion which cannot be lesse than between three, and four hundred pounds per Annum and will be likewise upon him, unless assisted therein by her Ma/ties Royal Bounty, or w/tever other Provision her Ma/ty shall in her great Wisdom, and princely piety judge most fit.

To which her Ma/ty hath return'd a very gracious answer by ye R/t Reverend ye L/d B/p [=Lord Bishop] of London who attended her Ma/ty on ye said Petition, viz.

1. That such a lasting Establishment should be made for ye said Youths of the Greek Communion.
 2. That a present supply should be made toward ye charges at w/ch ye said Dr Woodroffe hath already been.
 3. That Prosecution for ye said £1100 should be stopt, till such a Supply, or other Provision should be made.
- Which being referred to ye R/t Hon/ble ye L/d High Treasurer, It is humbly praid, That, w/tever her most Gracious Ma/ty shall grant by way of Royal Bounty, or otherwise may be applied towards ye paying offe, what the said Doctor is indebted to her Ma/ty for ye Duty of Rock-salt, And as to ye remainder, that ye R/t Hon/ble ye L/d High Treasurer would be pleas'd to order that Prosecution against ye said Doctor be at present stopt, till some farther Provision shall be made, as her Ma/ty hath pleas'd graciously to declare.'

Ὅπως ὁμως γνωρίζουμε ἀπὸ ἄλλες πηγές, τελικὰ ὁ φιλέλληνας αὐτὸς καθηγητὴς κατέληξε σὺς φυλακὰς γιὰ τὸ πῶν χρέος του, πρὸς τὸ Βασιλικὸ Θησαυροφυλάκιο, τὸ δε Ἑλληνικὸ του Κολλέγιο ἔκλεισε γιὰ πάντα τὶς θύρες του. Οὔτε καὶ γνωρίζουμε τι ἀπέγιναν τελικὰ οἱ Ἕλληνες φοιτητὲς του Κολλεγίου αὐτοῦ καὶ ἀν ὁ ἀναφερόμενος σὲν πῶν ἔκθεσι Ὀμηροῦ ἔγινε τελικὰ Δραγουμάνος, δηλαδὴ διεκμνηνέας, σὲν Σμύρνην, πιθανότατα σὲν ἐκεῖ Ἀγγλικὸ Προξενεῖο.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

1. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία του Αγίου Βασιλείου στον Καθεδρικό Ναό της Αγίας Σοφίας Λονδίνου. Το απόγευμα έκοψε τη βασιλόπιτα της Κυπριακής Αδελφότητας Λονδίνου στο Θέατρο Τέχνης.
2. Τον επισκέφθη ο κ. Aserate της Αιθιοπικής Εκκλησίας.
3. Τον επισκέφθη ο κ. Robert Shaw. Αργότερα παρέστη σε τιμητική εκδήλωση για τον Αγγλικό Αρχιεπίσκοπο Καντουάριαν Δρα Γέωργιο Carey.
6. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία στον Ι. Ναό Αγίου Ιωάννου του Βαπτιστού στο Wightman Road του Haringey.
7. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία και τον Αγιασμό των Υδάτων στην Κοινότητα Παμμεισίτων Ταξιάρχων στην πόλη Margate.
8. Τον επισκέφθηκαν διαδοχικά ο Δρ Π. Στυλιανού, ο Καθηγητής Νικόλαος Λειβαδάρας, ο οποίος και παρεκάθησε σε γεύμα στην Αρχιεπισκοπή, ο οδοντίατρος Φίλιππος Κούντουρας και ο κ. Ανδρέας Σωκράτης από το Jersey με την οικογένειά του.
9. Έκοψε την καθιερωμένη βασιλόπιτα στο Hellenic College του Λονδίνου. Αργότερα τέλεσε την κηδεία της Μερπότης Νικολαΐδου στον Καθεδρικό Ναό της Παναγίας Β. Λονδίνου.
10. Τον επισκέφθη ο κ. Σ. Μεταξάς.
11. Τον επισκέφθη ο κ. Παντελής Ιεροδιακόνος.
12. Τον επισκέφθηκαν διαδοχικά ο κ. Δήμος Χατζημιλτίης και η Ερμιόνη Χριστοφίδου. Το βράδυ τέλεσε τα εγκαίνια έκθεσης ζωγραφικής εντεκα Ελλήνων καλλιτεχνών που οργάνωσε το "Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού" στο οίκημά του, 60 Brook Street, W1.
13. Έκοψε τη βασιλόπιτα για το κομματικό σωματείο ΔΗΚΟ Αγγλίας στην αίθουσα τελετών της Κοινότητας Απ. Βαρνάβα Wood Green.
14. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία στον Ι. Ναό Αγίου Νικολάου Cardiff. Το βράδυ παρεκάθησε σε δείπνο που παρέθεσε προς τιμή του η Ελληνική Κυπριακή Αδελφότητα Ουαλίας.
15. Τον επισκέφθηκαν διαδοχικά οι κ.κ. Νικόλαος Καραντόκης και Κύπρος Νικόλας, ο κ. Γεώργιος Αμυχών, ο π. Ανδρέας Χατζησαββής. Το βράδυ προήδρευσε συνεδρίαση του Συνδέσμου Ελληνορθόδοξων Κοινοτήτων Μ. Βρετανίας.
16. Τον επισκέφθη ο Αρχιμ. Αναστάσιος Κύρρης. Το βράδυ παρέστη σε δεξίωση που οργάνωσε στο οίκημά του το "Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού" προς τιμή του ηθοποιού Δημήτρη Ποταμίτη.
17. Μετέβη στο Εδιμβούργο. Τέλεσε Μέγαν Εσπερινό στον εκεί Ι. Ναό του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου και στη συνέχεια προήδρευσε συνεδρίαση των Μελών της Κοινότητας.
18. Επέστρεψε στο Λονδίνο από το Εδιμβούργο.
19. Τον επισκέφθηκαν διαδοχικά ο κ. Χάρης Σοφοκλείδης, η κα Λουκία Μάρκου, η κα Καλλιόπη Σωμάν και η Γεωργία Άννα Οράτη.
20. Τον επισκέφθηκαν διαδοχικά οι Παναγιώτης και Κυριακή Σταυρινού, Αυγερινός Γιάνκου, Σ. Καραγιάννης. Το απόγευμα παρέστη σε δεξίωση στην οικία του Καθηγητή Ιωάννη Χαλαλάμπου που δόθηκε προς τιμή της Ευρωβουλευτού Pauline Green με την ευκαιρία της απονομής σ' αυτή του τίτλου της επιτιμίου διδάκτορος του Πανεπιστημίου Β. Λονδίνου. Στη συνέχεια παρεκάθησε σε δείπνο στην οικία του Γρηγόρη Χατζηκυριάκου.
21. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία στον Καθεδρικό Ναό των Αγίων Πάντων Λονδίνου. Το απόγευμα έκοψε τη Βασιλόπιτα της Ενώσεως Μακεδόνων Ηνωμένου Βασιλείου στο Ελληνικό Κέντρο.
22. Τον επισκέφθη ο κ. Νίκος Ιακωβίδης. Στη συνέχεια παρέστη σε δεξίωση που οργάνωσε ο Αγγλικανός Αρχιεπίσκοπος Δρ Γεώργιος Carey στο Lambeth Palace. Το βράδυ παρέστη σε διαλέξη της φιλολόγου κας Στέλλας Μαραγκοδάκη που δόθηκε στο Ελληνικό Κέντρο με θέμα "Ο Σοφοκλής και η μοίρα του ανθρώπου".
23. Παρεκάθησε σε δείπνο που παρέθεσε προς τιμή του κ. Γιάννης Μακρής.
24. Τον επισκέφθηκαν διαδοχικά ο Σάββας και Ανδρούλα Ιωαννίδου και ο Αχιλλέας και η μητέρα του Μαρία Σωφρονίου.
25. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία στο Παρεκκλήσιο της Αρχιεπισκοπής και ακολούθως δέχτηκε τα συγχαρητήρια κλήρου και λαού με την ευκαιρία των ονομαστηρίων του.
26. Τον επισκέφθη ο Αρχιμ. Φιλόδοτος Γρηγοριάτης συνοδευόμενος από τον Εκτορα και Δημήτρη Κύρρη και Πέτρο Πέτρον. Αργότερα παρέστη στην ενθρόνιση του νέου Επισκόπου του Λονδίνου Richard Chartres στον Αγγλικανό Καθεδρικό Ναό του Αποστόλου Παύλου στο City του Λονδίνου. Στη συνέχεια παρέστη σε δεξίωση που έδωσε ο Λόρδος Δήμαρχος του Λονδίνου προς τιμή του νέου Επισκόπου. Το βράδυ παρεκάθησε σε δείπνο που παρέθεσε ο νέος Επίσκοπος στην επίσημή του κατοικία.
27. Τέλεσε τους γάμους της Κωνσταντίας Διαμαντί Πατέρα με τον Άγγλο Charles Woodruff που έγινε στο χωριό Poundisford Somerset. Το βράδυ έκοψε τη βασιλόπιτα του Συλλόγου Ελλήνων Φοιτητών Λονδίνου.
28. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία στον Ι. Ναό των Τριών Ιεραρχών Leeds.
29. Παρέστη στην ομιλία του Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Γεωργίου Μπαμπινιώτη προς τους Ιερείς και τους Δασκάλους που δόθηκε στην Αίθουσα τελετών του Ι. Ναού Αγίου Ιωάννου Βαπτιστού στο Haringey. Το βράδυ τέλεσε Μέγαν Εσπερινό των Τριών Ιεραρχών στον Ι. Ναό Αγίου Παντελεήμονος Harrow, όπου μίλησε ο καθηγητής Γεώργιος Μπαμπινιώτης.
30. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία στον Ι. Ναό Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου στο Hackney. Στη συνέχεια παρεκάθησε σε γεύμα που παρέθεσε προς τιμήν του η Κοινότης. Το βράδυ τέλεσε Μέγαν Εσπερινό στον Καθεδρικό Ναό Τιμίου Σταυρού και Αρχαγγέλου Μιχαήλ Hendon όπου τον πανηγύρισε της ημέρας εκφωνήσε ο προσκεκλημένος της Ι. Αρχιεπισκοπής για το λόγο αυτό καθηγητής Γεώργιος Μπαμπινιώτης με θέμα "Γλώσσα και Παιδεία στους Τρεις Ιεράρχες". Στη συνέχεια η Κοινότης του Τιμίου Σταυρού παρέθεσε δείπνο για τους προσκεκλημένους της.
31. Τον επισκέφθηκαν ο Σ. Ράλλης και η Αταλάνη Ράλλη. Αργότερα τον επισκέφθη αντιπροσωπεία του Συλλόγου Ελλήνων Φοιτητών Λονδίνου.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

1. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία στο παρεκκλήσιο της Αρχιεπισκοπής. Το απόγευμα τέλεσε Μέγαν Εσπερινό στον Καθεδρικό Ναό του Γενεσίου της Θεοτόκου στο Camberwell του Νοτίου Λονδίνου. Το βράδυ παρεκάθησε σε δείπνο που

- παρέθεσαν με την ευκαιρία των γάμων τους ο Πόλυς και η Σοφία Χατζηγιάννου.
2. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία στον Καθεδρικό Ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Wood Green.
3. Επισκέφθη το Church Museum στο Hendon όπου εξετέθησαν έργα του Γεωργίου Φαντίη με θέμα τα Αρχαία Κλασσικά Πλοία. Το βράδυ παρέστη στην κοινωνική εκδήλωση της ΟΕΣΕΚΑ. Επισκέφθη στο Νοσοκομείο τον Ν. Λεωνίδου.
4. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία στον Καθεδρικό Ναό Αγίας Σοφίας Λονδίνου. Ακολούθως παρεκάθησε σε γεύμα στην οικία του κ. Κ. Κυριάκου και στη συνέχεια παρέστη σε εκδήλωση για τα Ελληνικά Γράμματα.
5. Παρεκάθησε σε γεύμα προς τιμή του Σεβ. Μητροπολίτου Κερκύρας κ. Τιμοθέου. Παρέστη σε δεξίωση που οργάνωσε ο πληρεξούσιος Υπουργός της Ελληνικής Προεδρίας Λονδίνου.
6. Τέλεσε την κηδεία της Ελένης Χριστοφί στον Ι. Ναό Αγίου Ελευθερίου Leyton. Το βράδυ παρέστη στη διαλέξη του Σεβ. Μητροπολίτου Κερκύρας κ. Τιμοθέου που έγινε στο Ελληνικό Κέντρο με θέμα "Ο ιδιαίτερος ρόλος της Εκκλησίας της Ελλάδος στη Βαλκανική Χερσόνησο, τη Ρωσία και Γεωργία, και στην Ανατολική Ευρώπη υπό το φως της σημερινής πραγματικότητας."
7. Παρεκάθησε σε δείπνο με τον κ. Κ. Κοσμότο.
8. Μετέβη στη συνεδρίαση του C.C.B.I. Το βράδυ παρεκάθησε σε δείπνο που παρέθεσε ο πόλυς και η Σοφία Χ' Ιωάννου με την ευκαιρία των γάμων τους.
9. Τον επισκέφθηκαν διαδοχικά ο π. Πέτρος της Ρουμανικής Εκκλησίας στο Λονδίνο, ο κ. Graham Lane, διευθυντής του Atlantic Institute στη Νέα Υόρκη, ο κ. Σάββας Χατζηκυριάκου, ο κ. Χρ. Χριστοφίδης, ο π. Σωτήριος Παναγιωτόπουλος και ο π. Δημήτριος Ιωάννου.
10. Επισκέφθη την έκθεση φωτογραφιών του Josef Koudelka με την ευκαιρία της προβολής στο Λονδίνο της βραβευμένης ταινίας του Θεόδωρου Αγγελόπουλου "Το βλέμμα του Οδυσσέα" στο Royal National Theatre. Το βράδυ παρεκάθησε σε δείπνο με τον κ. Γεώργιο Μίση.
11. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία στον Ι. Ναό Αγίου Χαλαλάμπους στο Luton.
12. Τον επισκέφθη αντιπροσωπεία Κοπτών Κληρικών, οι οποίοι ακολούθως παρεκάθησαν μαζί του σε δείπνο.
13. Τον επισκέφθηκαν διαδοχικά ο Δήμαρχος Θεσσαλονίκης κ. Κ. Κοσμόπουλος, ο π. Αλέξανδρος Φωστήροπουλος, η Ιωάννα Παταμάτη. Παρεκάθησε σε γεύμα προς τιμήν των Κηδεμόνων της Κοινότητας Αγίων Αναργύρων Λονδίνου. Στη συνέχεια προήδρευσε συνεδρίαση της Επιτροπής Ραδιοφώνων. Το βράδυ προήδρευσε συνεδρίαση του ΕΦΕΠΕ.
14. Τον επισκέφθηκαν ο π. Μιχαήλ Iskrycki του Ι. Ναού Αγίου Νικολάου Manchester και ο Διάκονος Αλεξάνδρος. Στη συνέχεια Επιτροπή της Ελληνικής Σχολής Λονδίνου. Παρέστη σε εκδήλωση στο Ελληνικό Κέντρο για την παρουσίαση τριών προσφάτων βιβλίων με θέματα την Ελλάδα. Αργότερα παρέστη σε εκδήλωση για την Ελληνική ποίηση στο Burlington House.
15. Μετέβη σε εκδήλωση με θέμα την Ιερουσαλήμ που οργανώθηκε από την International Campaign for Jerusalem. Το βράδυ παρεκάθησε σε γεύμα στην οικία του κ. Γεωργίου και Αντωνίας Καστελλανίδου, όπου πραγματοποιήθηκε σύσκεψη για την ίδρυση ημερησίου Ελληνικού Σχολείου στο Νότιο Λονδίνο.
16. Προήδρευσε συνεδρίαση των Κηδεμόνων του "Diaspora Centre". Το βράδυ τον επισκέφθηκαν εκπρόσωποι των Φοιτητικών Οργανώσεων Λονδίνου, οι οποίοι και παρεκάθησαν σε δείπνο στην Αρχιεπισκοπή.
17. Παρεκάθησε σε δείπνο στην οικία του κ. Ανδρέα Πιεραλλή.
18. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία στον Καθεδρικό Ναό της Παναγίας στην πόλη Birmingham. Ακολούθως τέλεσε τη βάπτισμα του Παντελή Μακρή.
19. Τον επισκέφθηκαν διαδοχικά ο π. Ραφαήλ Παρπότης, και ο κ. Πυγμαλίων Σταυροπούλου. Προήδρευσε συνεδρίαση της Επιτροπής για την ανακαίνιση του Αρχιεπισκοπικού Μεγάρου.
20. Τον επισκέφθηκαν διαδοχικά η κ. Ελένη Μαρτίτη, ο κ. Χάρης Σοφοκλείδης και ο π. Δημήτριος Οικονόμου. Στη συνέχεια παρέστη σε συνεδρία ειδικής Επιτροπής του Συνδέσμου Ελληνορθόδοξων Κοινοτήτων. Το βράδυ παρέστη στα εγκαίνια Έκθεσης και ακολούθως παρεκάθησε σε δείπνο στο Ελληνικό Κέντρο όπου και εκτίθενται έργα με θέματα από την Ελλάδα του 19ου αιώνα που υπάρχουν στο Μουσείο Μπενάκη Αθηνών.
21. Τον επισκέφθη ο κ. Γιάννης Πάπας, οι κ.κ. Μιχάλης Τακούσης, Ανδρέας Παπουριπίδης και Γιώργος Άδων.
22. Παρέστη στη διαλέξη της Φανής Τσιγάκου στο Ελληνικό Κέντρο και ακολούθως τέλεσε Αγιασμό στα ξενодоχεία του κ. Παντελή Δημοσθένους. Ακολούθως δεξιώθηκε στην Αρχιεπισκοπή τη Χωριάδα της Ιεράς Μονής Κύκκου.
23. Παρακολούθησε τη διαλέξη που οργάνωσε η Ένωση Μακεδόνων Μ. Βρετανίας στο Ελληνικό Κέντρο. Αργότερα παρέστη σε μουσική εκδήλωση της Χωριάδας της Ι. Μονής Κύκκου που έγινε στον Καθεδρικό Ναό της Παναγίας Wood Green.
24. Παρεκάθησε σε δείπνο που οργάνωσε η Antiochian Orthodox Society.
25. Τέλεσε την Θεία Λειτουργία στον Ι. Ναό Αγίου Νεοφύτου Northampton και ακολούθως φιλοεπίσηκε σε γεύμα στην οικία του Νίκου και Ροδούλας Γεωργίου. Το απόγευμα έδωσε διαλέξη στο Royal Holloway College με θέμα "The Presence of God in His People", και στη συνέχεια παρεκάθησε σε δείπνο στην οικία του Αγγλικανού Ιερέως του Κολλεγίου αιδεο. Christopher Cocksworth.
26. Τον επισκέφθη ο πρώην Υπάτος Αρμυστής της Κύπρου στο Λονδίνο κ. Άγγελος Αγγελίδης. Στη συνέχεια προήδρευσε Σύναξη των Βοηθών Επισκόπων της Αρχιεπισκοπής. Παρέστη στη συνέλευση του Συνδέσμου Ελληνορθόδοξων Κοινοτήτων Μ. Βρετανίας. Τον επισκέφθηκαν ο Sir Alfred Sherman και οι Δρ. Stanton και Trifonov του Πανεπιστημίου του Cambridge.
27. Τον επισκέφθηκαν διαδοχικά η κα Άννα Χαλαλάμπους και ο κ. Νικόλαος Κούρτης. Το βράδυ παρέστη σε εκδήλωση στο Royal Festival Hall.
28. Παρεκάθησε σε γεύμα προς τιμή του κ. Ανδρέα Άθενς. Προέδρου της Παγκόσμιας Οργανώσεως Αποδήμιου Ελληνισμού, στην οικία του Γενικού Προξένου της Ελλάδος. Στη συνέχεια τέλεσε τον αγιασμό στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος στο Great Cumberland Place. Το βράδυ παρεκάθησε σε δείπνο που παρέθεσε η Εθνική Ομοσπονδία Κυπρίων προς τιμή του κ. Ανδρέα Άθενς.
29. Επισκέφθη στο Νοσοκομείο τον ασθενούντα κ. Ηρακλή Αυγερινό. Το απόγευμα τον επισκέφθη η κ. Μαριέττα Σκούρα και η κόρη της Αγγελική. Αργότερα τέλεσε τη λειτουργία των Μεγάλων Ωρών στο Παρεκκλήσιο της Αρχιεπισκοπής. Στη συνέχεια προήδρευσε συνεδρίαση των Οφφικιάλων του Οικουμενικού Πατριαρχείου και ακολούθως παρεκάθησε σε δείπνο με τον πατριεπιμύοντα στο Λονδίνο Σεβ. Μητροπολίτη Κιτίου κ. Χρυσόστομο.

HIS EMINENCE ARCHBISHOP GREGORIOS' DIARY

JANUARY

1. His Eminence the Archbishop celebrated the Divine Liturgy at the Cathedral of the Divine Wisdom in Bayswater and presided at the Te Deum on the occasion of the New Year held in continuation. Afterwards, he cut the New Year's cake (Vassilopitta). In the evening, he cut the Greek Cypriot Brotherhood's Vassilopitta at the Theatro Technis.
2. During the afternoon, he received Mr Aserate of the Ethiopian Church, and Anthimos Papandreou.
3. He received Father Vassilios Christodoulou in the morning and Robert Shaw in the afternoon. In the evening, he attended the ceremony held at Lambeth Palace during which Dr George Carey, Anglican Archbishop of Canterbury, was presented with the 1995 Sir Sigmund Sternberg Council of Christians and Jews' Award.
6. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy and performed the Great Water Blessing of Epiphany at the church of St John the Baptist in Horney.
7. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the church of the Archangel Michael in Margate, and in continuation went in procession to the Marine Sands where he performed the annual ceremony of the Blessing of the Seas. Afterwards, he attended the luncheon given by the Margate Charter Trustees and the local Greek Orthodox Community in the Main Hall of the Winter Gardens.
8. In the morning, he received Dr Panayiotis Stylianou. Later, he entertained Professor Nikolaos Livadaras of the Philosophical Faculty of the University of Athens to lunch. During the afternoon, he received Dr Philippos Koundouras, and Mr & Mrs Andreas Sokratos and their sons from Jersey.
9. In the morning, he presided at the funeral of Mrs Merope Nikolaidou at the Cathedral of St Mary in Wood Green. In the evening, he chaired a meeting of EFPE.
10. He was present at Hellenic College's Morning Assembly, during which he cut the traditional Vassilopitta. Returning to the Archdiocese, he received Spyros Metaxas.
11. At midday, he received Pantelis Ierodiakonou. He had lunch at the home of Mr & Mrs Georgios Karapateas.
12. In the morning, he presided at a meeting of the Committee that had been set up to arrange the recent visit of the Ecumenical Patriarch. During the afternoon, he received Mr & Mrs Dimos Hadjimiltis, and Mrs Ermonia Christodoulou. In the evening, he attended the launch of the exhibition entitled "Eleven Masters of Greek Printmaking" at the Hellenic Centre.
13. In the evening, he attended a New Year's gathering held in the hall of the Cathedral in Wood Green and organised by DEKO Anglias, at which he cut the Vassilopitta.
14. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the church of St Nicholas in Cardiff. In the evening, he attended a function organised by the Greek-Cypriot Brotherhood of Wales.
15. He entertained Nikolaos Karantokis & Kypros Nicholas to lunch. During the afternoon, he received Protospyter Andreas Hadjisavvi and Georgios Amirhom. In the evening, he was present at the commencement of a meeting of the Association of Greek Orthodox Communities held at Thyateira House.
16. In the afternoon, he received Archimandrite Anastasios Kyrris. In the evening, he attended a reception organised by the Foundation for Hellenic Culture in London in honour of the actor Dimitris Potamitis.
17. He travelled to Edinburgh, where he celebrated Great Vespers at the church of St Andrew and then presided at a General Meeting of the Community. In the Scottish capital, he stayed with Nabil-George & Elli Habib.
18. He had lunch with Tassos Symeonidis, returning to London in the evening.
19. During the afternoon, he received Haris Sophokleidis, Mrs Loukia Markou, Mrs Kalliopi Samona and Georgia-Anna Orate. In the evening, he cut the Lyceum of Hellenic Women's Vassilopitta at the Hellenic Centre.
20. During the day, he received Panayiotis & Kyriaki Stavrinou, Avgerinos Yiangou, and Savvas Karayiannis. In the evening, he attended a reception organised by Professor & Mrs Ioannis Charalambous and held at their home in honour of the Euro MP Pauline Green, on the occasion of her being awarded an honorary doctorate by the University of North London. Later, he was entertained to supper at the home of his nephew, Gregory Hadjikyriakou.
21. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the Cathedral of All Saints in Camden Town. In the early evening, he cut the Vassilopitta for the Union of Macedonians in the United Kingdom at the Hellenic Centre.
22. At midday, he received Nikos Iakovidis. In the early evening, he attended Evensong in the chapel of Lambeth Palace and the Reception hosted by the Archbishop of Canterbury & Mrs George Carey that was held in continuation. Later, he attended a lecture given at the Hellenic Centre by Mrs Stella Bazakou-Maragoudaki entitled "Sophocles and the Destiny of Man".
23. He attended a dinner given in his honour by Mr Yiannis Makris.
24. During the afternoon, he received Savvas & Androula Ioannidou, and Achilleas Sophroniou, who was accompanied by his mother, Maria.
25. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy in the chapel of the Archdiocese on the occasion of his nameday. Afterwards, and throughout the day, he received the Clergy and Faithful of the Archdiocese.
26. In the morning, he received Archimandrite Philotheos Gregoris, Hectoras & Demetra Kyrris, and Petros Petrou. Later, he attended the enthronement of the new Anglican Bishop of London, Richard Chartres, at St Paul's Cathedral in the City of London. He then attended a reception given at the Mansion House by the Lord Mayor of London in honour of the new Bishop. In the evening, he was a guest at the dinner given by the new Bishop at his official residence.
27. He blessed the marriage of Constantia Diamanti Patara & Charles Woodruff, held at Poundisford Park House in Somerset, and afterwards attended the wedding breakfast. In the evening, he cut the Vassilopitta for the Union of Greek Students in London at the Hellenic Centre.
28. He celebrated the Divine Liturgy at the Cathedral of the Divine Wisdom in Bayswater. Afterwards, he entertained Professor & Mrs Georgios Bambiniotis to lunch at Thyateira House together with Georgios Kostoulas (the Hellenic Consul General) and Archimandrite Ephrem Lash.
29. In the morning, he attended the lecture delivered by Georgios Bambiniotis, Professor of Glossology at the Philosophical Faculty of the University of Athens and attended by the Clergy and Teachers in the hall of St John's church, Haringey. In the evening, he presided at the Great Vespers of the Three Hierarchs at the Church of St Panteleimon in Harrow, where Professor Bambiniotis spoke on the Three Hierarchs and the Celebration of Greek Letters.
30. He celebrated the Divine Liturgy at the Church of St John the Theologian in Hackney. Afterwards, he was entertained to a lunch given in his honour by the Community. In the evening, he presided at Great Vespers at the Cathedral of the Holy Cross and Archangel Michael in Hendon, where the panegyric was delivered by Professor Georgios Bambiniotis on the theme of "Language and Education according to the Three Hierarchs". The Community of the Holy Cross then entertained its guests to dinner.
31. In the morning, he received S. Rallis and Atalanti Ralli. Later, he was visited by representatives of the Union of Greek Students in London.

FEBRUARY

1. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy in the chapel of Thyateira House, following which he presided at a memorial service for the departed bishops and clergy of the Archdiocese. In the evening, he presided at Great Vespers at the Cathedral of the Nativity of the Mother of God in Camberwell. Later, he attended a dinner party given at the Hotel Inter-Continental by Polys & Sophia Hadjiioannou, and held to celebrate their recent wedding.
2. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the Cathedral of the Dormition of the Mother of God in Wood Green.
3. In the morning, he visited the Church Museum in Hendon where the work of George Fantides on Ancient Classical Ships was being exhibited. In the evening, he attended a function organised by OSEKA; and then visited N. Leonidou in hospital.
4. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the Cathedral of the Divine Wisdom in Bayswater. Afterwards, he was entertained to lunch at the home of Mr K. Kyriakou. In the afternoon, he attended a gathering in Wood Green organised by EFPE together with the Greek and Cypriot Educational Missions and the Greek Schools of Greater London to celebrate Greek Letters.
5. He entertained Metropolitan Timotheos of Kerkira (Corfu) to lunch. In the evening, he attended a reception organised by Anastasios Skopelitis, Minister of the Greek Embassy in London.
6. In the afternoon, he presided at the funeral of Eleni Christofi at the church of St Eleftherios in Leyton. In the evening, he attended the lecture delivered by Metropolitan Timotheos of Corfu at the Hellenic Centre, on "The particular role of the Church of Greece in the Balkan Peninsula, Eastern Europe, and Transcaucasia (Russia and Georgia), in the light of current perspectives".
7. He was entertained to dinner by Mr & Mrs Sideris Kosmatos.
8. He participated in the meeting of the International Affairs Liaison Group of the Council of Churches for Britain and Ireland. In the evening, he entertained Polys & Sophia Hadjiioannou to supper.
9. During the morning, he received Father Sylvio-Petre Pufulete of the Rumanian Church in London, Graham Lane of the Atlantic Institute for European Affairs in England, Savvas Hadjikyriakou, and Christos Christofides. In the afternoon, he received Fathers Sotirios Panayiotopoulos and Dimitrios Ioannou.
10. He visited an exhibition of photographs by Josef Koudelka at the Royal National Theatre on the occasion of the showing in London of Theodoros Angelopoulos' award-winning film "Ulysses' Gaze". In the evening, he entertained Georgios Mishis to supper.
11. He celebrated the Divine Liturgy at the Church of St Charalambos in Luton.
12. He held a dinner party for Archbishop Gizirian of the Armenian Church, Archbishop Yohannes of the Ethiopian Church, Father Antonious Thabet Shenouda of the Coptic Church, and Deacon Aziz Abdel Noor, Secretary of the Council of Oriental Orthodox Churches in Britain.
13. In the morning, he received Konstantinos Kosmopoulos, Mayor of Thessaloniki. He was entertained to lunch by the Trustees of the church of Sts. Cosmas & Damian in Gospel Oak. In the afternoon, he received Father Alexander Fostropoulos of the Russian Orthodox Church. He then presided at a meeting of the Broadcasting Committee. Afterwards, he received Miss Ioanna Patsiotou. In the evening, he presided at a meeting of EFPE.
14. During the afternoon, he received Protospyter Mikhail Iskrycki and Archdeacon Alexander Sidorowicz, and the Committee of the Greek School of London. In the evening, he attended the launch of books of shipping interest at the Hellenic Centre.
15. He participated in a gathering organised by the International Campaign for Jerusalem. In the evening, he was entertained to dinner at the home of Georgios & Antonia Kastellianidou, where a meeting was held to discuss the establishment of a Greek day-school in South London.
16. In the afternoon, he presided at a meeting of the Trustees of the "Diaspora Centre". In the evening, he entertained representatives of Student Organisations in London to supper.
17. He was entertained to supper at the home of Andreas & Eleni Periallis.
18. He celebrated the Divine Liturgy at St Mary's Cathedral in Birmingham; and afterwards presided at the Baptism of Pantelis Makris there.
19. In the morning, he received Father Raphael Pappotas. He presided at a meeting of the Committee for the Refurbishment of the Archdiocese in the afternoon; and later received Pygmalion & Angela Stavropoulos.
20. In the morning, he received Mrs Eleni Marietti. He entertained Haris Sophocleides to lunch. In the afternoon, he received Father Dimitrios Economou. In the evening, he attended a meeting of the special committee of the Association of Greek Orthodox Communities. Later, he was present at the Hellenic Centre for the opening of an exhibition of paintings presented in association with the Benaki Museum in Athens entitled "Greece through Romantic Eyes", afterwards attended a dinner-party there.
21. During the day, he received Yiannis Pappas, Michael Takoushis, Andreas Papaevripidis and Georgios Adonis.
22. In the evening, he blessed the hotels of Pantelis Demosthenous. Later, he entertained the Choir of the Monastery of Kykkos to supper.
23. In the evening, he attended a concert given by the Choir of the Monastery of Kykkos at St. Mary's Cathedral in Wood Green.
24. He attended the dinner organised by the Antiochian Orthodox Society.
25. He celebrated the Divine Liturgy at the Church of St Neophytos in Northampton; and afterwards was entertained to lunch at the home of Nikos & Rodoula Georgiou. In the evening, he preached at Evensong in the Chapel of Royal Holloway College on, "The Presence of God in His People". Afterwards, he was entertained to supper at the home of the College's Anglican Chaplain, Dr Christopher Cocksworth.
26. In the morning, he read the services prescribed for Clear Monday in the Chapel of the Archdiocese. Afterwards, he received Angelos Angelidis, the former Cyprus High Commissioner in London. He then presided at a meeting of the Assistant Bishops of the Archdiocese. In the afternoon, he received Sir Alfred Sherman, Dr Stanton and Dr Trifovic, members of the Lord Byron Foundation. In the evening, he read the Service of Great Compline in the Chapel of the Archdiocese. Later, he attended a meeting of the Association of the Greek Orthodox Communities in Great Britain.
27. During the morning, he received Mrs Anna Charalambous and Nikolaos Kourlis. In the evening, he read the service of Great Compline in the Chapel of the Archdiocese; and then attended a concert at the Royal Festival Hall, sponsored by the National Bank of Greece.
28. He attended a luncheon given in honour of Andrew Athens, President of the International Organisation of Greeks in the Diaspora, at the house of the Hellenic Consul General. Later, he blessed the new branch of the National Bank of Greece in Great Cumberland Place. In the evening, he read the Service of Great Compline in the Chapel of the Archdiocese; and then attended the dinner given by the National Association of Cypriots in honour of Andrew Athens.
29. At midday, he visited Iraklis Ayverinos in hospital. In the afternoon, he received Mrs Marietta Skouras and her daughter, Angeliki. In the evening, he read the Service of Great Compline in the Chapel of the Archdiocese; and then presided at a committee meeting of the Archdiocese's Patriarchal officials. Afterwards, he had supper with Metropolitan Chrysostomos of Kition.